

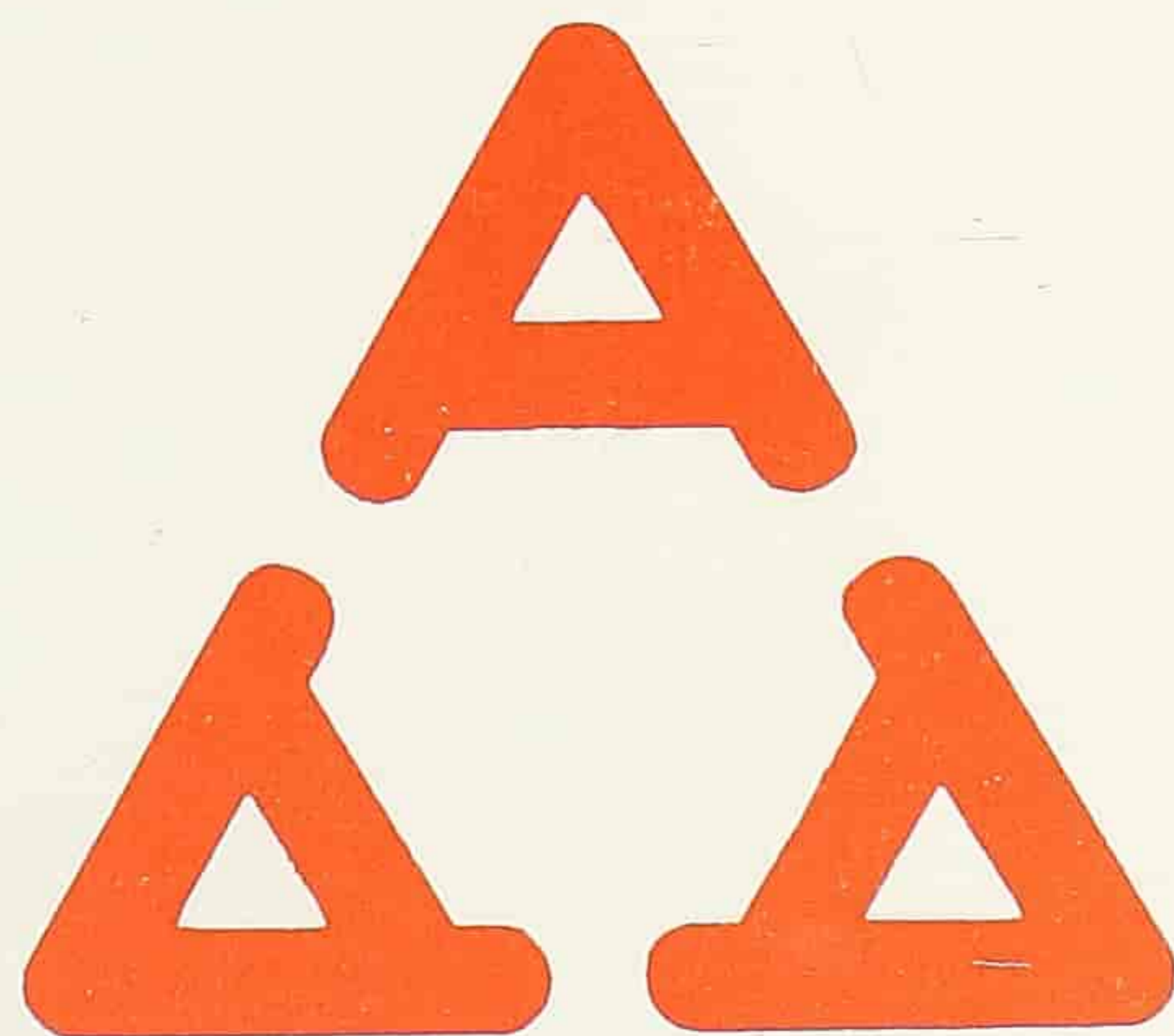
7, 428

JUS

standardizacija

BILTEN SAVEZNOG ZAVODA ZA STANDARDIZACIJU

1-2

BROJ 1-2 JANUAR/FEBRUAR 1979. BEOGRAD STRANA 1-96

Handwritten text at the top left, possibly a date or reference number.

Handwritten text in the middle of the page, possibly a title or a line of a letter.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a date.

standardizacija

bilten saveznog zavoda za
standardizaciju - beograd

1-2

JANUAR/FEBRUAR
1979.

ODGOVORNI UREDNIK

Milan Krajnović, dipl. ecc.

IZDAVAČ

Savezni zavod za standardizaciju

Slobodana Penezića Krcuna 35

Beograd

Telefon 646-066/287

P. F. 933

REDAKCIONI ODBOR

Dr Milan Spasić, Vlada Vojnović,

Zoran Milivojević, Đuka Lisica,

Milan Bucalo, Gordana Stojanović,

Dr Života Živković, Miroslav Isaković

UREDNIK

Natalija VUKOVIĆ

PRODAVNICA SAVEZNOG ZAVODA ZA STANDARDIZACIJU

Slobodana Penezića Krcuna 35

Cena po jednom primerku din. 24.-

Godišnja pretplata din. 120.- Pretplatu slati

neposredno na adresu prodavnice Saveznog zavoda za
standardizaciju, Beograd,

Ul. Slobodana Penezića Krcuna 35, pošt. fah. br. 933

ili na evidentni račun 60805-845-614

Telefoni: 644-066, 682-099

STANDARDOTEKA

Slobodana Penezića Krcuna 35

ŠTAMPA:

Savezni zavod za standardizaciju

Slobodana Penezića Krcuna 35

Beograd

Aktom Republičkog sekretarijata za kulturu SRS
br. 413-81/74-02 od 4. II 1974. godine ovo izda-
nje je oslobođeno poreza na promet proizvoda.

STANJE U PROMETU

Ustanova za istraživanje i razvoj
Standardizacija - Beograd

JANUAR-FEBRUAR
1979

1-2

ODGOVORNI UREĐNIK

Prof. dr. Branka Stanić

IZDAVAČ

Ustanova za istraživanje i razvoj

Standardizacija - Beograd

Beograd

Telefon 644-086/087

Šifra 333

REDAKCIJSKI ODBOR

Dr. Milan Stanić, Vlada Vojvodine

Dr. Zoran Stanić, Vlada Srbije

Dr. Branka Stanić, Ustanova za istraživanje i razvoj

Dr. Zoran Stanić, Vlada Srbije

UREĐNIK

Prof. dr. Branka Stanić

PRODAVNICA SAVETNOG ZAVODA

ZA STANDARDIZACIJU

Standardizacija - Beograd

Beograd, ulica Bulevar Oslobođenja 111

Godišnja prodaja din. 100 - Prodajna mesta

Prodajna mesta su: Beograd, Novi Sad, Kragujevac, Zrenjanin, Srebrenik

Prodajna mesta su: Beograd, Novi Sad, Kragujevac, Zrenjanin, Srebrenik

U ustanovi Standardizacija - Beograd, ulica Bulevar Oslobođenja 111

Telefon 644-086/087

STAMPAR

Standardizacija - Beograd

STAMPAR

Standardizacija - Beograd

Standardizacija - Beograd

Beograd

Ustanova za istraživanje i razvoj
Standardizacija - Beograd
Beograd, ulica Bulevar Oslobođenja 111
Telefon 644-086/087

S a d r ž a j biltena standardizacija 1/2/79.

	Strana
Programiranje standardizacije sa posebnim osvrtom na plan rada Saveznog zavoda za standardizaciju za 1979. godinu Srboljub STOJKOVIĆ, dipl. ing.	5
Sistem tipizacije, unifikacije i standardizacije transportnih sredstava Vlada VOJNOVIĆ, dipl. ing., Radovan ŠARANOVIĆ, dipl. ing., Mihajlo TODOROVIĆ, dipl. ing.	13
Standardizacija – jedan od presudnih činilaca uspešnog međunarodnog prometa hrane Prof. Dr. Dušan STANKOVIĆ, dipl. ing.	14
Predlog za izradu standarda JUS N.C5.400 – visokonaponski kablovi 110 KV Mr Živko DOBROSAVLJEVIĆ, dipl. ing.	17
Prvi propisi o obaveznom atestiranju proizvoda – Naredba o upotrebi atestnog znaka Iz Saveznog zavoda za standardizaciju	25
Kriterijumi za ovlašćivanje organizacija za ispitivanje u sistemu atestiranja – Komentar III – Ovlašćivanje organizacija u jugoslovenskom sistemu atestiranja Ljubiša STAŠIĆ, dipl. ing., Zoran MILIVOJEVIĆ, dipl. ing.	26

C o n t e n t s 1/2/79

	Page
The elaboration of standardization programme with special view on the Yugoslav Institution standardization plan for year 1979 Srboljub STOJKOVIĆ, dipl. ing.	5
Classification, unification and standardization system of the means of transportation Vlada VOJNOVIĆ, dipl. ing., Radovan ŠARANOVIĆ, dipl. ing., Mihajlo TODOROVIĆ, dipl. ing. ...	13
Standardization as one of the decisive factors of successful international turnover of food Prof. Dr. Dušan STANKOVIĆ, dipl. ing.	14
Proposal for elaboration of the standard JUS N.C5.400 – high-voltage cables 110 KV Mr Živko Dobrosavljević, dipl. ing.	17
The first regulations on products compulsory certification – Order on use of certification mark From Yugoslav Institution for standardization ...	25
Criteria for the acceptance of testing and inspection agencies by certification bodies – III document – ISO CERTICO – Guid 24/Part III – Acceptance of testing and inspection agencies by the Yugoslav Certification body Ljubiša STAŠIĆ, dipl. ing., Zoran MILIVOJEVIĆ, dipl. ing.	26

„Razvoj IEC sistema za atestiranje elektronskih komponenata” – Referat saopšten na Savetovanju „Standardizacija '78.” – Richard KAY, Međunarodna elektrotehnička komisija	28
Značajna delatnost međunarodnog udruženja NORCOFEL Prof. Dr. Dušan STANKOVIĆ, dipl. ing.	33
Saradnja sa GATT po pitanju standardizacije Đuka LISICA, dipl. ing.	36
Deklarisanje i označavanje proizvoda Koraljka RABRENOVIĆ, dipl. pravnik	41
Organizacija aktivnosti standardizacije u SOUR Kemijski kombinat „CHROMOS” – Zagreb (Savetovanje u Cavtatu, 1978. godine) Nada MARKOVČIĆ, dipl. ing.	49
Prikaz organizovanja službe standardizacije u Elektronskoj industriji – Referat saopšten na Savetovanju „Standardizacija '78.” – Beograd Vera ĐORĐEVIĆ, dipl. ing.	55
Objavljeni jugoslovenski standardi	59
Međunarodna standardizacija: – Primitljena dokumentacija ISO i IEC – Kalendar zasedanja ISO i IEC	63
Pregled primljenih važnijih inostranih standarda ..	89
Pregled primljenih važnijih standarda i preporuka za standardizaciju Saveta za uzajamnu ekonomsku pomoć SEV	93

Progress being made in the IEC quality assessment system for electronic components Richard KAY – International Electrotechnical Commission	28
The significant activity of the International Association NORCOFEL Prof. Dr. Dušan STANKOVIĆ, dipl. ing.	33
Cooperation with GATT on standardization subject Đuka LISICA, dipl. ing.	36
Declaration and marking of products Koraljka RABRENOVIĆ, dipl. iur.	41
The organization of standardization activity in SOOUR CHROMOS – Zagreb (Conference in Cavtat, 1978) Nada MARKOVČIĆ, dipl. ing.	49
Review on the organization of standardization service in the enterprise EI Vera ĐORĐEVIĆ, dipl. ing.	55
Yugoslav published standards	59
ISO and IEC documentation: – new reached documentation ISO and IEC – meeting calendar ISO and IEC	63
Reached foreign standards survey	89
Council for mutual Economic Assistance (CMEA) standards and recommendations	93

programiranje standardizacije sa posebnim osvrtom na plan rada saveznog zavoda za standardizaciju za 1979. godinu

Srboljub Stojković, dipl. ing.

Savezni zavod za standardizaciju redovno donosi svoje godišnje planove rada na izradi i donošenju jugoslovenskih standarda, tehničkih normativa i normi kvaliteta.

Osnova za donošenje ovih planova su srednjoročni planovi i utvrđeni zahtevi za pojedine oblasti koje postavljaju organizacije udruženog rada.

Medjutim, i pored veoma savesnog rada na ovom poslu, nije postojao sa društvenog i ekonomsko-tehničkog aspekta jedan sveobuhvatan program standardizacije u pojedinim granama i oblastima.

U cilju prevazilaženja takvog stanja Savezni zavod za standardizaciju ulaže napore da svoje programe standardizacije uskladi sa društvenim planovima razvoja, društvenim dogovorima i samoupravnim sporazumima u vezi sa prioritetima razvoja pojedinih grana i oblasti.

Za pripremu i izradu ovih programa predviđene su metodološke šeme programiranja, i to:

- za programiranje izrade standarda i normi kvaliteta, šema a,
- za programiranje izrade tehničkih normativa, šema b.

1. Programiranje izrade standarda prema šemi a (obrazac a)

Š E M A (obrazac a)

Pri razmatranju pojedinih oblasti trebalo je utvrditi da li je bilo aktivnosti u oblasti standardizacije i u kojem vidu, zatim je bilo potrebno utvrditi šta je to što treba danas ili u budućnosti standardizovati da bi se doprinelo bržem i skladnijem razvoju razmatrane oblasti.

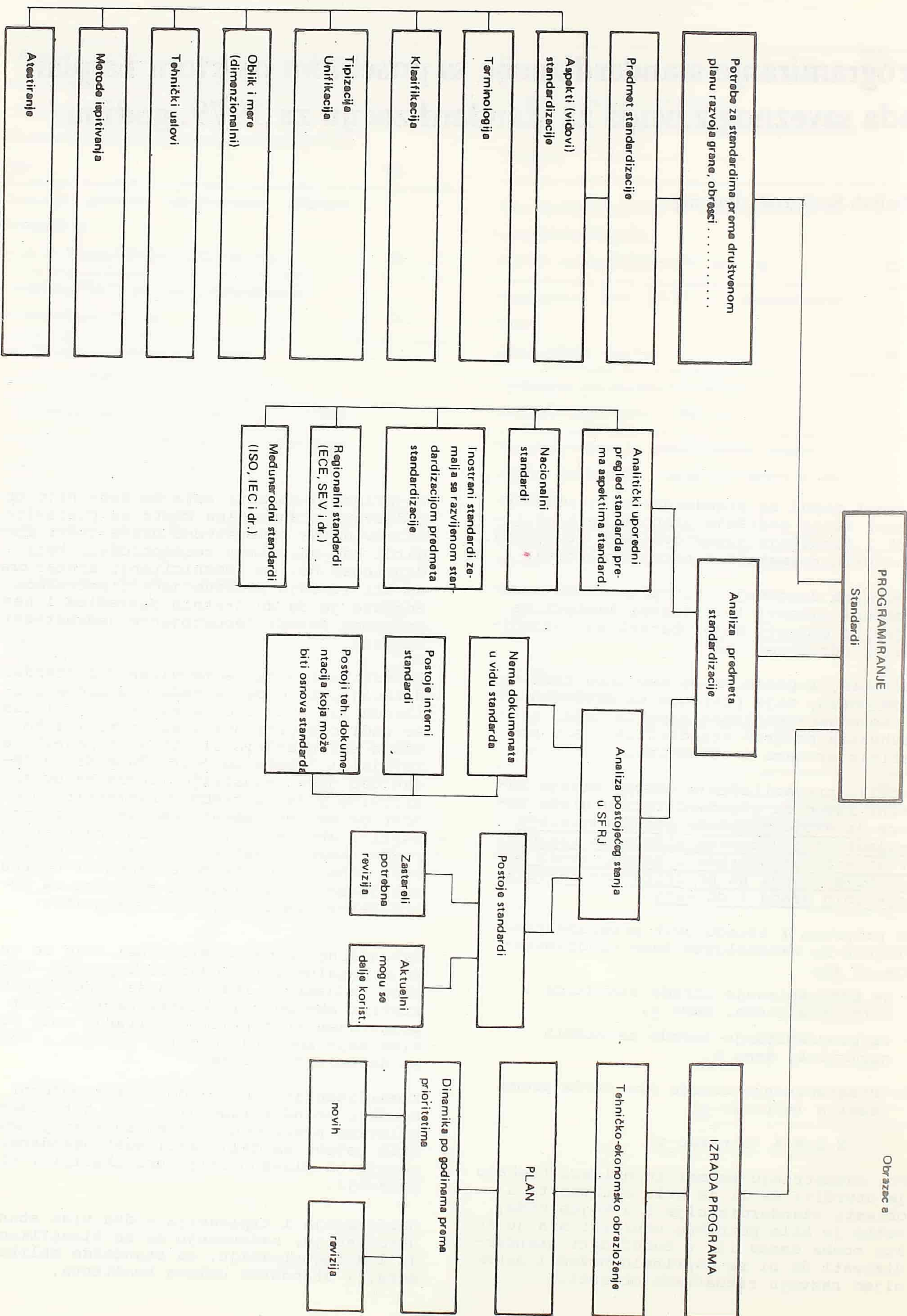
Na primer u oblasti koja do sada nije obradjivana standardima često se postavlja zahtev da se prvenstveno urade opšti standardi kao na primer terminološki, koji doprinose boljem komuniciranju unutar grane ili između proizvođača i potrošača. Poznato je da do štetnih posledica i nesporazuma dovodi nepostojanje jedinstvenih termina.

Klasifikacija je veoma važan vid standardizacije, bilo da se radi o domaćem proizvodu ili o uveznoj sirovini, kao i kada se radi o supstituciji sirovina ili korišćenju sekundarnih sirovina (otpadnih materijala). Veoma se često čuje da je jedan deo naše industrije upućen na uvezne sirovine i da bi trebalo razmotriti mogućnost da se one zamene domaćim. To se može postići ako se takve sirovine razvrstaju prema nameni i zahtevima i ako se odredi koja klasa sirovine može zameniti uveznu, a koja se, posle izvesne pripreme za poboljšanje kvaliteta, može koristiti.

Sekundarne (otpadne sirovine) koje se troše u metalurgiji, industriji papira, hemijskoj industriji itd. mogu se uspešnije koristiti ako postoji klasifikacija kojom je predviđen kriterijum odabiranja onih sirovina koje mogu ići u dalju preradu a koje su definitivno otpad.

Klasifikacija ponekad može biti početni korak u standardizaciji u vrlo heterogenim uslovima proizvodnje da bi se kasnije stvorili uslovi za dalju aktivnost standardizacije ka glavnom cilju unifikaciji i tipizaciji.

Unifikacija i tipizacija - dva vida standardizacije, nadovezuju se na klasifikaciju i kategorizaciju, na standarde oblika i mera, i standarde uslova kvaliteta.

Većina istih proizvoda koja se pojavljuje u različitim oblicima i dimenzijama biće efikasnije proizvedena ako se njihov broj različitosti svede na razumni broj tipova koji neće suštinski umanjiti njihov asortiman.

Smanjenje tipova jednog proizvoda na razuman broj doprinosi racionalizaciji proizvodnje, smanjenju troškova proizvodnje i nižoj prodajnoj ceni, što povećava konkurentnu vrednost proizvoda.

Dobro isplanirana i sprovedena unifikacija i tipizacija stvaraju osnovu za proizvodnu kooperaciju jednog ili više proizvoda kao i za kooperativne odnose između više proizvođača.

Posebno se mogu stvoriti i uslovi za šire učešće domaćih proizvođača u kooperativnim odnosima na uveznoj opremi. Ovde se takođe pruža prilika da se usklade odnosi između domaće i uvezne (licencne) tehnologije na jugoslovenskom tržištu.

Zaista ovaj vid standardizacije ima velike prednosti jer sprovedena unifikacija u jednoj oblasti uslovljava uspešniji razvoj u više grana i oblasti. Ova uslovljenost se mora posebno analizirati pri određivanju prioriteta. Na primer, nema razvoja energetike ako se istovremeno ne razvijaju i ostale grane koje uslovljavaju njen razvoj.

Pri programiranju u pojedinim oblastima oblicima i merama (standardima dimenzija) kao vidu standardizacije mora se posvetiti velika pažnja, budući da standardi oblika i mera pre svega doprinose uskladjivanju proizvoda koji se zajednički koriste, zatim omogućuju zamenljivost elemenata i delova i čine osnovu za unifikaciju podsklopova i sklopova kao i za dalju tipizaciju opreme u celini. Ovi standardi doprinose racionalizaciji prostora, omogućuju industrijsku gradnju, podelu posla i slično.

Tehnički uslovi - kao vid standardizacije, odnose se na određene zahteve prema proizvodu i obuhvataju sledeće:

- dimenzionalne karakteristike,
- mehaničke karakteristike,
- fizičke karakteristike,
- hemijske karakteristike,
- akustične karakteristike,
- termičke karakteristike,
- električne karakteristike,
- ergonomske karakteristike,

i to sa aspekta bezbednosti, funkcionalnosti i pouzdanosti.

U analizi pri programiranju, ovaj vid standardizacije mora se posebno obraditi jer se na osnovu njega isti proizvodi razlikuju jedan od drugog. To ga čini konkurentnim na domaćem i svetskom tržištu. Analizom standarda navedenih karakteristika i njihovim upoređivanjem može se uočiti nivo kvaliteta proizvoda pojedinih zemalja. Pošto se ustanovi kvalitet proizvoda može se konstatovati da je potrebno da se neki parametar potvrdi dodatnim ispitivanjem, što znači da se programom mora predvideti i primenjeno istraživanje, bez kojeg savremena standardizacija, izgleda, ne može. Standard mora ići u korak sa naukom ako se želi da se standardom utvrde sadašnje potrebe i istovremeno da se susretne sa budućim potrebama.

Metode ispitivanja su nešto lakši vid standardizacije od prethodnog, jer ne zadiru u odnose proizvođača i potrošača tj. u takvo osetljivo pitanje kao što je kvalitet proizvoda koji predstavlja element cene i prometa.

Medjutim, metode ispitivanja je neophodno utvrditi u standardima kako bi se karakteristike proizvoda proveravale na jedinstven i jednoobrazan način. Pri ovome uvek treba imati u vidu da se standardizuju racionalne i reproduktivne metode ispitivanja, koje daju egzaktno rezultate.

U ovom delu programiranja moraju se predvideti i standardi za uzimanje i pripremu uzoraka.

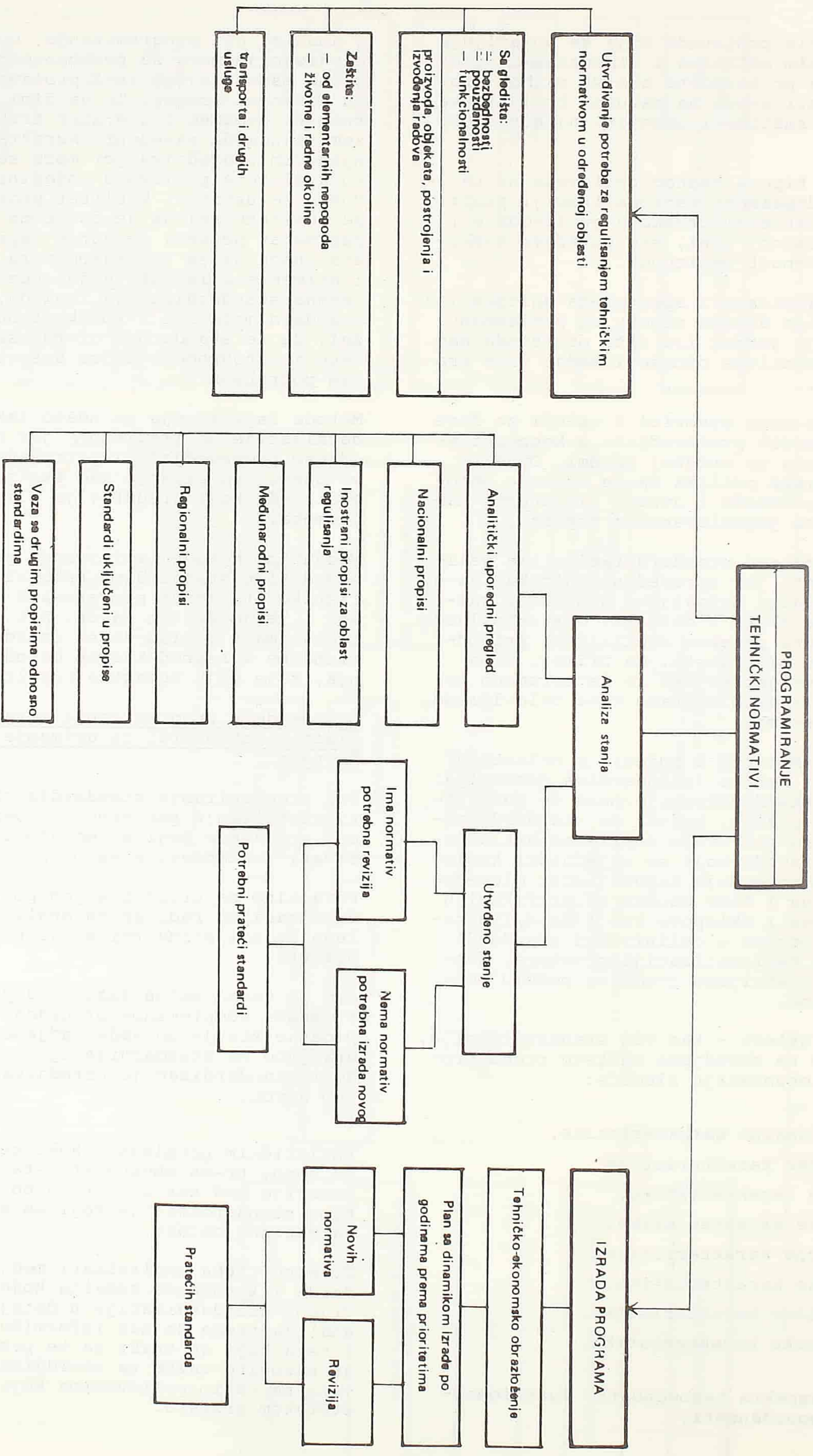
Pri programiranju standardizacije u oblasti atestiranja potrebno je identifikovati one proizvode koji se moraju posebno ispitivati i snabdeti atestom pre korišćenja.

Paralelno sa utvrđivanjem potreba za standardizacijom radi se na analitičkom pregledu stanja standardizacije u razmatranoj oblasti.

Ovo je veoma važna faza rada pri pripremi i izradi kompleksnog programa, jer pruža podatke šta je do sada radjeno i koliko je uradjeno na standardizaciji i koji su vidovi standardizacije obradjivani i na kojem nivou.

Analitičkim pregledom, kako se vidi iz same šeme, treba obuhvatiti stanje standardizacije kod nas i u svetu po svim aspektima standardizacije koji su značajni za razmatranu oblast.

Posebno treba analizirati međunarodne standarde i standarde zemalja koje imaju razvijenu standardizaciju u datoj oblasti. Ova analiza treba da nas informiše o nivou kvaliteta koji se traži za te proizvode. Ovo je naročito važno za utvrđivanje zahteva u vezi sa našim proizvodima koji su namenjeni svetskom tržištu.

Obrazac b

Uskladjivanjem naših standarda sa međunarodnim, jugoslovenski standard se podiže na međunarodni nivo, a to je isti slučaj sa kvalitetom proizvoda koji je proizveden u skladu sa njim.

Osim toga ovaj deo analize, pored toga što pruža informacije u vezi sa onim što je standardizovano iz razmatrane oblasti u međunarodnoj organizaciji za standardizaciju ili u zemljama sa razvijenom standardizacijom, daje nam osnovu za pripremu jugoslovenskih standarda.

Ta analiza treba da upozori i one koji nameravaju da kupe licence da provere da li proizvodi koji bi se proizvodili prema nabavljenoj licenci imaju isti, viši ili niži kvalitet od onog koji zahteva međunarodni standard.

Analiza stanja standardizacije u našoj zemlji ima za cilj da utvrdi koliko standarda je doneto u pojedinim oblastima, koji je vid standardizacije zastupljen, kao i da li se isti mogu koristiti u postojećem obliku ili se moraju revidovati i usaglasiti sa napretkom nauke i tehnologije.

Zatim, ako nema standarda, koja se raspoloživa dokumentacija može koristiti za date proizvode i na koji način prikupiti potrebne informacije o proizvodu.

Posle prethodno navedene analize potreba i stanja standardizacije u razmatranoj oblasti pristupa se izradi ekonomsko-tehničkog obrazloženja, kojim se utvrđuju prednosti standardizacije i njen doprinos efikasnosti ostvarenja društvenog plana razvoja, grane ili oblasti.

Na osnovu svega izloženog donose se planovi prema usvojenim kriterijumima i planira se dinamika izrade novih standarda i zamenjena postojećih prema prioritetima.

2. Programiranje izrade tehničkih normativa (obrazac b)

Š E M A (b)

U metodologiji programiranja tehničkih normativa prema šemi b dat je sličan prilaz kao i pri programiranju izrade standarda. Tehnički normativi treba da se rade istovremeno sa standardima ukoliko se utvrdi da je to potrebno za određeni predmet standardizacije.

Ovako programiran rad na standardizaciji omogućuje sistematsku izradu novih standarda i blagovremeno preduzimanje revizije postojećih standarda u skladu sa planom razvoja grane ili oblasti.

3. Predlog plana rada za 1979. godinu

Prema napred izloženom, aktivnosti Zavoda u 1979. godini biće usmerene:

- na izradu kompleksnih programa tehničke regulative u pojedinim granama i oblastima,
- na izradu i donošenje tehničkih normativa i normi kvaliteta,
- na izradu i donošenje standarda,
- na sprovođenje sistema atestiranja,
- na uskladjivanje ranije donesenih standarda sa Zakonom o mernim jedinicima,
- na razmatranje standarda donesenih pre 5 godina sa gledišta zastarelosti.

Saglasno mogućnostima Zavoda a u skladu sa društvenim planom razvoja pojedinih privrednih oblasti u 1979. godini radiće se na pripremi i izradi programa tehničke regulative iz sledećih oblasti:

- naftnog rudarstva, (oprema i uređaji za istraživanje i eksploataciju nafte i prirodnog gasa),
- nafte i proizvoda njene prerade,
- čvrstih mineralnih goriva (ugalj i koks),
- opreme za proizvodnju, prenos i potrošnju gasova (gasna tehnika),
- opreme za proizvodnju, prenos i korišćenje toplotne energije (termotehnika),
- proizvodnje, prenosa, distribucije i korišćenja električne energije,
- nuklearne energije,
- aluminijuma (od osnovne sirovine, gline, pomoćnih sirovina i gotovog proizvoda),
- putne mreže i putnih objekata,
- dimenzionalne koordinacije,
- proizvodnje i prerade prirodne kože
- proizvodnje i prerade PVC,
- zaštite od korozije,
- standardizacije u farmaceutsko-medicinskoj oblasti,
- papira i kartona i proizvoda njihove prerade, (tekstil, sirovine i gotovi proizvodi),
- tekstilnih mašina,
- poljoprivredne mehanizacije,
- saobraćaja (drumski, šinski, vodni i vazdušni),
- elektronike i telekomunikacija,
- elektromedicinske opreme, (sa gledišta bezbednosti),
- ličnih zaštitnih sredstava,
- zaštite životne sredine,

4. Tehnički normativi i norme kvaliteta

U 1979. godini predvidja se veoma intenzivan rad na izradi tehničkih normativa i normi kvaliteta, i to:

a) stavljanje na javnu diskusiju

- 51 predloga tehničkih normativa sa oko 1069 strana, od čega 30 novih ili 62,5% i 21 revizije ili 37,5%,

b) za štampu

- 38 tehničkih normativa, sa oko 982 strane, od čega 68,5% novih i 31,5% revizije.

Izrada tehničkih normativa po pojedinim oblastima data je u sledećem pregledu.

Oblast standardizacije	Za diskusiju predlozi			Za štampu		
	Novi	Revizija	Ukupno	Novi	Revizija	Ukupno
Rudarstvo i metalurgija	3	2	5	-	1	1
Gradjevinarstvo	1	11	12	1	2	3
Hemija	-	1	1	-	4	4
Mašinstvo i saobraćaj	2	1	3	4	1	5
Elektrotehnika	-	1	1	-	2	2
Poljoprivreda i šumarstvo	2	5	7	1	2	3
Bezbednost i zaštita životne sredine	7	-	7	10	-	10
Informatika	-	-	-	-	-	-
Atestiranje	15	-	15	10	-	10
Ukupno:	30	21	51	26	12	38

5. Standardi

U 1979. godini plan rada izrade standarda predvidja:

a) stavljanje na javnu diskusiju

- 420 predloga standarda, sa oko 3055 strana, od čega 271 nov predlog ili 64,5% i 149 revizija ili 33,5%.

b) za štampu

- 410 standarda sa 3191 stranom, od čega 242 nova standarda ili 59% i 168 revizija ili 41%.

Izrada standarda po pojedinim oblastima data je u sledećem pregledu:

Oblast standardizacije	Predlozi za javnu diskusiju			Za štampu		
	Novi	Revizija	Ukupno	Novi	Revizija	Ukupno
Rudarstvo i metalurgija	46	18	64	48	21	69
Gradjevinarstvo	61	11	72	36	14	50
Hemija	31	29	60	50	32	82
Mašinstvo i saobraćaj	17	35	52	26	43	69
Elektrotehnika	61	38	99	43	40	83
Poljoprivreda i šumarstvo	3	16	19	7	16	23
Bezbednost i zaštita životne sredine	8	1	9	14	1	15
Informatika i merne jedinice	44	1	45	18	1	19
Atestiranje	-	-	-	-	-	-
Ukupno:	271	149	420	242	168	410

Fiscal Year		Fiscal Year		Fiscal Year		Description
1950	1951	1952	1953	1954	1955	
10	10	10	10	10	10	...
11	11	11	11	11	11	...
12	12	12	12	12	12	...
13	13	13	13	13	13	...
14	14	14	14	14	14	...
15	15	15	15	15	15	...
16	16	16	16	16	16	...
17	17	17	17	17	17	...
18	18	18	18	18	18	...
19	19	19	19	19	19	...
20	20	20	20	20	20	...
21	21	21	21	21	21	...
22	22	22	22	22	22	...
23	23	23	23	23	23	...
24	24	24	24	24	24	...
25	25	25	25	25	25	...
26	26	26	26	26	26	...
27	27	27	27	27	27	...
28	28	28	28	28	28	...
29	29	29	29	29	29	...
30	30	30	30	30	30	...
31	31	31	31	31	31	...
32	32	32	32	32	32	...
33	33	33	33	33	33	...
34	34	34	34	34	34	...
35	35	35	35	35	35	...
36	36	36	36	36	36	...
37	37	37	37	37	37	...
38	38	38	38	38	38	...
39	39	39	39	39	39	...
40	40	40	40	40	40	...
41	41	41	41	41	41	...
42	42	42	42	42	42	...
43	43	43	43	43	43	...
44	44	44	44	44	44	...
45	45	45	45	45	45	...
46	46	46	46	46	46	...
47	47	47	47	47	47	...
48	48	48	48	48	48	...
49	49	49	49	49	49	...
50	50	50	50	50	50	...

sistem tipizacije, unifikacije i standardizacije transportnih sredstava

V. Vojnović, R. Šaranović, M. Todorović

Referat sa Savetovanja "Standardizacija i motorna vozila" održanog 8. decembra '78 u Zagrebu u organizaciji Jugoslovenskog društva za motore i vozila)

Osnovnim odredbama Zakona o standardizaciji ("Službeni list SFRJ", br. 38/77) određeni su ciljevi donošenja i primene standarda, tehničkih normativa i normi kvaliteta od kojih za transportna sredstva navodimo najvažnije: obezbeđivanje jedinstva jugoslovenskog tržišta, jedinstva tehničkih i tehnoloških sistema, jačanje odbrambene sposobnosti SFRJ, zaštite života i zdravlja ljudi, životne sredine, zaštite imovine, razvoja i unapređivanja proizvodnje, tipizacije i unifikacije i racionalnog korišćenja energije. Zbog praktično svih ovih ciljeva, a saglasno zaključcima Saveznog izvršnog veća urađjen je predlog projekta SISTEMA TIPIZACIJE I UNIFIKACIJE PRIVREDNIH MOTORNIH I PRIKLJUČNIH VOZILA I NJIHOVIH SASTAVNIH DELOVA I OPREME.

Savezno izvršno veće je na sednici održanoj 9. novembra 1978. godine usvojilo projekat u smislu da on posluži za samoupravno dogovaranje i sporazumevanje i za izradu tehničkih normativa i jugoslovenskih standarda u ovoj oblasti. U skladu s tim SIV je zaključio da se preporučuje Privrednoj komori Jugoslavije da, kao prioritetan zadatak, pokrene inicijativu za donošenje društvenih dogovora o sistemu tipizacije i unifikacije dramskih privrednih vozila i njihovih sastavnih delova i opreme.

Na sednici SIV-a održanoj 16. novembra 1978., Veće je naložilo Saveznom zavodu za standardizaciju da ubrza rad na izradi osnova sistema jugoslovenske tipizacije i unifikacije traktora, kao tehničke osnove budućeg razvoja.

Posebno u pogledu uvoza vozila, rečeno je da je neophodno hitno raditi u dva smera:

sa jedne strane što hitnije putem samoupravnog sporazumevanja i dogovaranja ostvariti saradnju u cilju daljeg zajedničkog razvoja, a sa druge strane preduzeti sve odgovarajuće mere za zaustavljanje neuskadjenog i neodgovornog širenja kooperativnih i drugih veza, kako sadašnjih, tako i potencijalnih proizvođača transportnih sredstava i opreme u Jugoslaviji, sa inostranim partnerima.

9. oktobra 1978. godine održana je prva sednica Koordinacionog odbora Privredne komore Jugoslavije za samoupravno organizovanje i udruživanje, na kojoj su razmatrani aktuelni problemi samoupravnog sporazumevanja i društvenog dogovaranja i na kojoj je konstatovano sledeće:

u okviru automobilske industrije, za grupaciju u celini, urađjen je nacrt društvenog dogovora ali je akcija prekinuta jer se proizvođači vozila nisu složili o potrebama tržišta i podeli programa proizvodnje.

Ove informacije, iako su poznate, istakli smo jer ukazuju na raskorak zahteva društva i postignutih rezultata kao i na značaj ove problematike u pogledu bezbednosti, ekonomike i energetike.

U okviru svoje delatnosti SZS je postupajući po zaključcima SIV-a pristupio realizaciji svojih zadataka, polazeći od toga da je navedeni projekt sistema osnova, a ne gotovo rešenje za izradu neophodnih tehničkih normativa i jugoslovenskih standarda u ovoj oblasti, a po metodologiji koja je propisana Zakonom o standardizaciji.

Do sada su uradjeni predlozi tri pravilnika i to o opštoj klasifikaciji drumskih vozila, o klasifikaciji drumskih motornih vozila i o klasifikaciji traktora. Predlozi ova tri pravilnika poslani su na oko 50 adresa i to organizacijama koje su prijavile svoje predstavnike za rad u stručnim komisijama za regulativu u oblasti vozila kao i onim za koje je SZS ocenio da su zainteresovane. Dobili smo ukupno 15 mišljenja sa primedbama i predlozima. Pored toga u JUS informacijama br. 18 od 15. septembra 1978. godine anotirali smo - stavili na javnu diskusiju ova tri pravilnika čime je široko omogućeno njihovo razmatranje i davanje mišljenja.

Primljena mišljenja u velikoj većini odražavaju konstruktivan prilaz ovoj materiji i sadrže korisne primedbe i predloge. Nažalost, veliki broj organizacija se nije uopšte uključio u ovu akciju a iznosimo da smo dobili i odgovore koji ne sadrže konkretne primedbe već samo uopštena mišljenja. Iznosimo osnovne karakteristike dobijenih mišljenja sa sledećim primedbama i predlozima:

- bilo bi povoljnije istovremeno razmatrati klasifikaciju i kategorizaciju s obzirom da postojeći standard JUS M.NO.010 tretira i jedno i drugo;
- dat je predlog da se uvede naziv kombibus;
- zbog prihvaćenog naziva put da se drum-ska vozila nazovu putna a ne drum-ska vozila;
- da se isključe vozila unutrašnjeg transporta zbog njihove namene.

Ove primedbe i predlozi biće razmatrani na radnoj grupi čiji sastanak je planiran za januar 1979. godine.

Predstoji izrada pravilnika o kategorizaciji vozila, koji se ocenjuje kao veoma važan, jer će on biti podloga i osnova za tehničke normative za unifikaciju i tipizaciju. Ističemo da predstoji izrada pomenutog pravilnika jer želimo da u stvaranju ovog propisa učestvuje što veći broj zainteresovanih organizacija, zbog čega se pozivaju na saradnju društvene strukovne organizacije, naučne institucije, proizvođači i korisnici. U toj saradnji neophodna je želja da se u datom trenutku realizuju na najbolji način zadaci koje je društvo poverilo Saveznom zavodu za standardizaciju a ne, da posle godinu dve dana razmatranja i dogovaranja, zaključimo da se nismo složili, a ovakvih slučajeva je bilo do sada. Rezultat nedogovaranja je veoma vidljiv iz pregleda stanja vozila koje je uradilo Opšte udruženje saobraćaja Privredne komore Jugoslavije, jer pokazuje da se danas putevima Jugoslavije kreću 22 marke teretnih vozila, a jasno je kakav to uticaj ima i na opštenarodnu odbranu i društvenu samozastitu.

Stvaranje jugoslovenske tipizacije dato je u projektu kao dugoročni zadatak, bez jednog značajnog rešenja, jer bi kao takvo pre samoupravnog dogovaranja bilo nerealno. I sada mislimo da će taj proces biti vremenski duži i da će ići kroz tipizaciju i unifikaciju sklopova, a ne vozila u celini, i putem samoupravnog dogovaranja o razvojnim i proizvodnim programima.

standardizacija – jedan od presudnih činilaca uspešnog međunarodnog prometa hrane

Prof. dr Dušan Stanković

Savremeno društvo se već poodavno karakteriše proizvodnjom, preradom, čuvanjem i prometom mnogobrojnih prehrambenih namirnica, i to u najširim međunarodnim razmerama, po čemu se i zove potrošačko, što u potpunosti i jeste. To je svakako i logič-

na posledica neophodnosti hrane kao presudnog uslova života i bitnog činioca zdravlja, otpornosti, radne sposobnosti i trajanja ljudskog radnog i celokupnog veka. Prema tome, u pitanju je zadovoljavanje osnovne životne i radne potrebe - obezbedje-

djenja bezuslovnog korišćenja i preobražaja materije i energije u ljudskom organizmu.

Isto tako poodavno su došli do izražaja neophodnost i značaj standardizacije, ne samo prehrambenih proizvoda, već i ambalaže bez koje se ne može ni zamisliti njihov promet, značaj transportnih sredstava i kontejnera, pa u poslednje vreme i higijenskih uslova u celokupnom proizvodno-prometnom lancu od osnovne sirovine do finalnih artikala, odnosno od njive, voćnjaka, vinograda i povrtnjaka do trpeze mnogobrojnih potrošača. Pri tom, glavni cilj standardizacije je zaštita interesa ogromne mase potrošača, čije je neprikosnoveno pravo da za svoj novac uvek dobijaju namirnice ne samo željenog već i postojanog, nepromenljivog kvaliteta, kao osnovnog preduslova za uspešno zadovoljavanje njihovih fizioloških potreba, ukusa i navika. Ali je to i u dobro shvaćenom interesu proizvođača, čiji je cilj promet, i to po što boljoj ceni, pa je njihov prosperitet obezbeđen ako se ono što nude tržištu rado prihvata u dovoljnom obimu. To su razlozi što toj temi, koja ne prestaje da bude vrlo aktuelna, želimo da posvetimo punu pažnju i ovom prilikom. Ovo tim pre što se otvaraju sve bolje perspektive sve obimnijoj spoljnoj trgovini namirnica, koja se bar danas ne može ni zamisliti bez striktno standardizacije.

Da bi se otklonili neki naši nedostaci s dalekosežnim nepovoljnim posledicama, treba posebno istaći da standardizacija namirnica mora da bude vrlo široka, sveobuhvatna, a to znači da počne od primarne proizvodnje, sa izborom sortimenta i rasnog sastava sušenih na nužnu razumnu meru, da obuhvati sve faze priprema, prerade i naročito pakovanja i prezentacije, ne mimoilazeći ni svu opremu primenjenu u celokupnoj ovoj delatnosti (ambalažu, kontejnere, uređjaje, etikete, transportna sredstva), pa ni higijenske normative i preduslove u čitavom lancu proizvodnje i unovčavanja. Bogato iskustvo međunarodne trgovine u ovoj oblasti ubedljivo pokazuje da se samo time obezbeđuju puni uspesi u ovoj oblasti, u interesu i proizvođača, i prehrambene industrije, i prometnika.

Zgodna je prilika da ovde podsetimo na izvanredne uspehe naše spoljne trgovine svežom i osušenom šljivom, kao i pekmezom, u Srbiji i Bosni još pre skoro jednog veka. Naročito je ova trgovina cvetala krajem prošlog i početkom ovog stoleća, kada je pojedinih godina izvoz osušene šljive dostizao i desetak hiljada vagona. Kad se imaju u vidu vekovna zaostalost seoske privrede onog vremena, s pretežno nepismenim stanovništvom, odsustvo svake modernije opreme, korišćenje skoro isključivo primitivnih sušnica, nazivanih obično pušnicama (zbog redovnog dimljenja), onda ovi trgovinski uspesi moraju pobudjivati divljenje. Na čemu je zasnovan takav rezultat izvoza

šljive, kako osušene, tako i sveže, pa i velikih količina pekmeza od ovog voća? Taj rezultat je zasnovan na standardnoj proizvodnji šljive požegače, koja je, pri tom, zahvaljujući vrlo povoljnim ekološkim uslovima, na koje je u ono vreme pozitivno delovao, i visok stepen pošumljenosti zemlje, bila odličnog kvaliteta, s najpovoljnijim odnosom šećera i kiselina.

Ovu proizvodnju su obezbedili pre svega sortiment i način razmnožavanja šljive. Bila je onda sa preko 95% zastupljena sorta požegača, razmnožavana isključivo izdancima, znači na sopstvenom korenu, čime je izbegnut svaki uticaj podloga, podložnih da izazivaju manje ili više izraženu varijabilnost plodova. To je uslovalo kvalitetan proizvod i pored njegovog dobijanja u ogromnom broju malih gazdinstava, tehnički nespremljenih i bez stručne spreme. Srećna okolnost je bila i u tome što je ova šljiva samooplodna, te je davala obimne prinose i u jednostranim zasadima, što je nemoguće ostvarivati kad su u pitanju samobesplodne jabuke, kruške, trešnje, neke višnje i dr. Pri tom, požegača je bila za proizvođače vrlo privlačna i po svojoj izvanrednoj rodnosti, bez potreba energičnije zaštite, koja bi nametala potrebu čestih zaštitnih prskanja, što ne znači da je u današnje vreme moguća proizvodnja šljive visokog kvaliteta bez dobre zaštite od bolesti i štetočina.

Ovaj primer ubedljivo pokazuje koliki je značaj standardizacije primarne proizvodnje, koja predstavlja nužni preduslov standardizacije u prometu namirnica. Ali treba istaći da je u današnje vreme, u uslovima sve oštrije konkurencije cena i kvaliteta na stranim tržištima, ovakva standardizacija proizvodnje neophodan preduslov svakog prometa u međunarodnim razmerama. Uspešan plasman na stranim tržištima, u susretu s potrošačima prefinjenog ukusa i dovoljno visoke kupovne moći, mogu ostvarivati samo proizvodi striktno standardizovani i visokog ujednačenog kvaliteta, i bez osetnijih kolebanja. I, što je isto toliko važno, mora se raspolagati ogromnim količinama ujednačenih proizvoda - koje dostižu na stotine i hiljade vagona. Svako šarenilo u tom pogledu, naročito ono koje bi bilo izazvano mešanjem plodova različitih sorti, neprihvatljivo je iz mnogih opravdanih razloga. Najgore je što bi to neizbežno dovelo potrošača u položaj da bude obmanut i oštećen, jer je očigledno da bi dobio i plodove od manje upotrebne vrednosti nego što su oni koje želi i za koje je voljan da plati pristojnu cenu. Ali svako šarenilo u ovom pogledu ima i niz drugih nepovoljnih posledica: umanjuje privlačnost proizvoda za kupce (a ne kaže se uzalud da se "voće prodaje očima"), otežava uspešno pakovanje, pojačava kvarenje proizvoda i dr.

Prema tome, prvi preduslov uspešne standardizacije biljne proizvodnje je izbor mini-

malnog broja najboljih sorti, i to po mogućnosti za šira proizvodna područja. Bez toga je nemoguće ostvarivati standardizaciju ni u dobijanju finalnih proizvoda u prehrambenoj industriji, niti standardizaciju u prometu. To znači da standardizacija mora početi već pri samom programiranju primarne proizvodnje.

Medjutim, to je samo prvi preduslov, koji može dati zadovoljavajuće uspehe jedino ako se bude sistematski staralo da genetske potencije pojedinih sorti dodju do punog izražaja, a one su, na žalost, vrlo podložne manjim ili većim modifikacijama, naročito usled ekoloških specifičnosti pojedinih lokaliteta, nejednakosti fitotehnike, odnosno pomotehnike (djubrenja, obrade zemljišta, navodnjavanja, rezidbe), zaštite od bolesti i štetočina, vremena i načina berbe plodova itd. Znatne razlike u kvalitetu plodova mogu biti izazvane obilnijim navodnjavanjem i jednostranim djubrenjem (pretežno prevelikim dozama azota). Tako dobijeni plodovi sadrže više vode na račun suvih materija i ograničenije su trajnosti, tako da se brže i u većoj meri kvare u toku čuvanja. Ali još više na kvalitet voća mogu nepovoljno delovati nemarni, nestručni, pa i aljkavi postupci od berbe do upotrebe. Na žalost takvi postupci su u nas odveć česti i proizilaze iz neopravdane žurbe, koja je obično na uštrb kvaliteta posla, što se vrlo nepovoljno odražava na čuvanje i na trajnost plodova. Na kvalitet voća mnogo deluje i stepen osvetljenosti koji je vrlo varijabilan ne samo u zavisnosti od položaja, već u znatnoj meri i od sistema gajenja, razmaka na kojem se voćke gaje, oblika i proredjenosti, odnosno kompaktnosti krošnje itd.

Očigledno je da treba uporno težiti nekoj vrsti standardizacije i samih fitotehničkih, odnosno pomotehničkih mera, koje sve moraju da budu podešavane tako da se dobija najbolji moguć kvalitet proizvoda, uslovljen pre svega genetskim potencijama.

Ovom prilikom treba istaći da su u našoj zemlji ovi bitni preduslovi ekološkog karaktera za najbolji izražaj genetskih potencija kvaliteta izrazito povoljni. U tom pogledu mi možemo ostvarivati nadmoćnu konkurentnost na tržištima, ali uz neophodne preduslove da se prilagodjava tehnika gajenja i zaštite prvenstveno kvalitetu, a zatim - što je isto tako presudno - da se poboljšava postupak od berbe do prodaje, uz besprekorno odabiranje ambalaže i najveće predostrožnosti prilikom transporta. U protivnom, naše prednosti kvaliteta proizvoda se brzo u prometu takoreći "istope", izčeznu, što je i dovelo do toga da decenijama učvršćivane pozicije na evropskim tržištima voća u najvećoj meri izgubimo. U tom pogledu je najnepovoljnije delovao nepažljiv postupak pri berbi, pakovanju i transportu, čime su, preko i vrlo neznatnih uboja i mehaničkih

ozleda, proizvodi sadržavali unutrašnje uzroke kvarenja, odnosno snižavanja kvaliteta, koji se nisu mogli otkloniti nikakvim staranjem u docnijem prometu.

Medjutim, nejednakosti kvaliteta mogu dolaziti do izražaja i u proizvodima animalnog porekla, iako ovde genetski činioci ispoljavaju jači i stalniji uticaj, tako da su prvenstveno time uslovljena svojstva mesa, mleka, jaja. To je opšta biološka zakonitost, koja je vrlo izražena u svim slučajevima kada se domaće životinje gaje u skladu sa njihovim biološkim osobenostima - tj. kada im se pruža mogućnost da nepogrešivo, po svom instinktu biraju hranu, kako po količini, tako i po kvalitetu; da se dovoljno kreću na čistom vazduhu itd. Ali čim se ovi uslovi izmene, kao pri intenzivnom tovu, nastaju promene kvaliteta proizvoda, pretežno nepovoljne, pored toga što se time povećavaju i proizvodni troškovi. Posledice su: nepovoljniji odnos proteina i masti; loš sastav masnoća, koje sadrže više zasićenih umesto polinezasićenih masnih kiselina, od kojih su prve činilac opasne arteroskleroze, a druge neophodan uslov za normalan razvoj i funkcije moždanih ćelija i nervnih vlakana (R.A l l e n, 1975.).

Ipak, ni sve ovakve nejednakosti ne bi opravdale razlike u kvalitetu niza proizvoda od mesa i mleka, pri čemu je naročito nepovoljno što su neki finalni proizvodi neujednačeni. Ako se ima u vidu da se može raspolagati ujednačenom sirovinom, bar kad su u pitanju vrste mesa pojedinih vrsta i rasa domaćih životinja, i da su oprema i tehnologija proizvodnje najpodložniji standardizaciji, teško je shvatiti, a još teže opravdati zašto su tako osetne razlike u kvalitetu na primer mesnog doručka, pa i pašteta. Zašto mesni doručak "Gavrilovića" po kvalitetu znatnije nadmašuje isti taj artikal nekih drugih proizvođača?

Vreme je da se ovaj problem uzme u razmatranje i nadju prikladna rešenja, kako bi se ostvarila neophodna standardizacija i ovih proizvoda, bez koje teško da možemo računati na one pozicije na stranim tržištima, koje bi odgovarale kvalitetima sirovina, uslovljenim našim povoljnim ekološkim uslovima.

Već je u početku izlaganja istaknut značaj sveobuhvatnosti standardizacije. Bitno je, razume se, i najvažnije da se ona odnosi prvenstveno na same proizvode, kako primarne, sveže, tako i one koji proizilaze iz odgovarajuće prerade. Ali se ne smeju zanemariti ni svi ostali njeni vidovi, a naročito higijenski uslovi proizvodnje, kako u primarnoj delatnosti, tako i u preradi, što najviše doprinosi upotrebnoj vrednosti namirnica. Kad su u pitanju sveže voće i povrće, ovim se osetno deluje i na njihovu trajnost, na stanje u kojem će dospeti do potrošača. No nisu od manjeg

značaja i standardizacija ambalaže i etiketiranje. Na žalost, drvo od kojeg se pravi u nas ambalaža nije uvek tako da garantuje potreban kvalitet ambalaže, iako su proizvođači obavezni da se pridržavaju preciznih standarda i u tom pogledu. Posledice su, zna se, vrlo nepovoljne: propadanje ambalaže u toku njene primene; lošiji kvalitet proizvoda; opterećenje cene voća i povrća itd. Postavlja se opravdano pitanje zašto se u ovom pogledu trpi još uvek dosta izražen javašluk. A koliko je ovo pitanje važno pokazuje činjenica da su često strani kupci voća, groždja i povrća (naročito iz V. Britanije) dovozili sopstvenu ambalažu. Nisu retki slučajevi da se u unutrašnjosti drvene ambalaže ostavljaju vrhovi žice za spajanje letvica ili oštri delovi letvica koji neizbežno izazivaju mehaničke povrede proizvoda, koje ubrzo zahvata truljenje, iako se ti nedostaci mogu brzo i lako otkloniti.

O striktnoj standardizaciji ambalaže u dimenzionalnom smislu, kao i opreme za manipulaciju, transportnih sredstava, o širem uvodjenju paletizacije i kontejnerizacije u nas takodje se ne mogu izreći nikakve pohvale.

Medjutim, u nizu standardizovanih zahteva ne sme se dalje tolerisati vrlo loše stanje u oblasti obeležavanja, odnosno etiketiranja. Ovde je šarenilo, s obeležjima

slabog ukusa, pa i pravopisnih grešaka, čak kad je u pitanju i naš jezik, došlo do punog izražaja, jer i za istorodne proizvode skoro svaka organizacija insistira na nekoj osobenosti. Nisu retki slučajevi da su izvesni podaci, koje proizvođači moraju unositi u deklaraciju po sili zakona, ispisani tako sitno da se pri njihovom čitanju mora koristiti lupa.

Iz izloženih činjenica je jasno da u godinama koje su neposredno pred nama moramo pojačati napore na striktnoj standardizaciji svih prehrambenih proizvoda, i to shvaćenom sveobuhvatno. Ali se posebno mora insistirati na doslednoj primeni svih naših standarda, bez čega su oni mrtvo slovo na hartiji, s vrlo negativnim posledicama naročito u međunarodnom prometu namirnicama, za koje se otvaraju svakako sve značajnije perspektive.

Pri tom naročito treba standardizovati proizvodnju, bez čega je nezamisliva njena primena u prometu.

To su problemi koji se mogu na današnjoj etapi našeg razvitka uspešno rešavati. Time će se u ovoj vitalnoj oblasti utrti put većim i bržim uspesima, značajnim i po tome što kod nas postoje mogućnosti i potreba da se u ovoj oblasti pruža zapažena pomoć i nizu zemalja u razvoju, s kojima naša zemlja uspešno saradjuje.

predlog za izradu standarda JUS N.C5.400 - visokonaponski kablovi 110 kV

Mr. ing. Živko Dobrosavljević

U članku je dat pregled pojedinih propisa, preporuka, kataloga i prospekata koji predviđaju ispitivanje sličnih kablova viših napona na osnovu kojih treba uraditi PREDLOG JUS standarda za proizvodnju i ispitivanje 110 kV kablova sa izolacijom od umreženog polietilena.

Program ispitivanja treba da obuhvati bitne karakteristike kabla na osnovu kojih će se oceniti podobnost kabla za eksploataciju u distributivnim mrežama. Na osnovu ovog programa treba uraditi predlog standarda JUS N.C5.400 koji će se odnositi samo na deo za ispitivanje kablova napona 110 kV.

Upotreba energetskih kablova u distributivnim, industrijskim, rudarskim i drugim mrežama i električnim instalacijama predstavlja najbolje tehničko-ekonomsko rešenje i najveću bezbednost za napajanje potrošača električnom energijom. Zahtev da se preko kablovskih mreža distribuira i prenosi sve veća količina električne energije angažovao je brojne stručnjake koji se bave eksploatacijom i proizvodnjom kablova i kablovskog pribora, u cilju da se obuhvate svi procesi koji se odigravaju u kablju i u njegovoj okolini, kako bi se napajanje električnom energijom učinilo što efikasnijim i sigurnijim. Usled složenosti električnih i termičkih procesa u energetskom kablju koji se javljaju u toku eksploatacije, pored konstruisanja i proizvodnih tehnoloških procesa, od bitne važnosti je i kontrola kvaliteta kabla. Da bi se izvršila sva potrebna ispitivanja kablova mora postojati odgovarajući standard po kome će se proveravati geometrijske, električne i fizičko-hemijske veličine na osnovu kojih se može garantovati sigurnost i pouzdanost kabla i pripadajućeg pribora u primeni.

Tehnički pododbor 20E Jugoslovenskog elektrotehničkog komiteta u tesnoj saradnji sa Saveznim zavodom za standardizaciju nastojao je da za sve kablove i provodnike koji se primenjuju pripremi odgovarajuće standarde. Tehnički pododbor 20E sačinjavaju stručnjaci - predstavnici korisnika kablova i proizvođača kablova, koji u svom radu pored ostalog koriste teoretska i praktična saznanja iz kablovske tehnike u svetu, a posebno preporuke odnosno standarde IEC.

Kako će uskoro u nas početi proizvodnja visokonaponskih kablova do 110 kV a kasnije i do 220 kV, to je potrebno da se pored problematike konstruisanja, proizvodnje i eksploatacije razmotri i problematika ispitivanja ovih kablova.

program ispitivanja

Standardi IEC, razni inostrani nacionalni standardi i propisi i jugoslovenski standardi predviđaju uglavnom sledeća ispitivanja kablova:

1. Obavezna (rutinska) ispitivanja, odnosno ispitivanja na svakoj proizvodnoj dužini kabla,
2. Specijalna ispitivanja kabla,
3. Tipska ispitivanja kabla,
4. Ispitivanja posle polaganja kabla.

Istraživačko-razvojna ispitivanja kabla ne utvrđuju se standardom.

Obavezna ispitivanja na svakoj proizvodnoj dužini kabla vrši proizvođač u cilju atestiranja proizvoda spremnog za eksploataciju.

Specijalna ispitivanja vrše se na uzorcima koji su uzeti sa kablova koji su spremni za isporuku.

Tipična ispitivanja vrše se u laboratorijama proizvođača na uzorcima kablova od 5 do 30 m pre nego što se isti iznose na tržište, da bi se proverile karakteristične veličine shodno standardu po kome se kabl proizvodi.

Ispitivanje posle polaganja kabla vrši korisnik nakon postavljanja kabla i montaže spojnica i završnica, odnosno kada je kabl potpuno spreman za stavljanje u pogon.

Istraživačko-razvojna ispitivanja vrši proizvođač u svojim laboratorijama. Ova ispitivanja se ne utvrđuju standardom, već se sprovode prema zamisli istraživača, konstruktora, proizvođača i drugih.

U fazi osvajanja proizvoda proveravaju se i ispituju osobine kabla koje pored specijalnih i tipskih ispitivanja daju dovoljnu pouzdanost za sigurnu eksploataciju. Ova ispitivanja obuhvataju sledeće:

- Dugotrajna ciklična termička i dielektrična ispitivanja kabla koja pored ostalog imaju za cilj da odrede vek trajanja kabla.
- Ispitivanje otpornosti izolacije od umreženog polietilena (UPET) na parcijalna pražnjenja koje se vrši u cilju utvrđivanja kvaliteta materijala izolacije i tehnološkog procesa izolovanja.
- Merenje faktora dielektričnih gubitaka u funkciji temperature i napona koje daje visinu termičke i dielektrične stabilnosti izolacije kabla.
- Utvrđivanje termičke pouzdanosti izolacije (termička stabilnost) pri dugotrajnom termičkom napreznju, stalna temperatura od 130°C, i pri naponu $2 U_0 = 128 \text{ kV}$. Pri ovom napreznju vrši se merenje faktora dielektričnih gubitaka u razmacima od 6 časova za vreme od 1000 časova. Ova karakteristika je potrebna da bi se odredilo vreme kratkotrajnog preopterećenja i nužnog pogona pod većim strujnim opterećenjem kabla.

standardi za ispitivanje

Kao što je napred pomenuto, cilj ovog članka je da sagleda mogućnost za izradu predloga ispitivanja kablova nazivnog napona 110 kV, čija će proizvodnja uskoro početi, kao i da se skrene pažnja zainteresovanim stručnjacima a posebno članovi-

ma Tehničkog pododbora 20E (Energetski kablovi i provodnici) na aktuelnost ove materije.

Razmatrajući problematiku ispitivanja 110 kV kablova sa izolacijom od polietilena (PET) i umreženog polietilena (UPET), može se zaključiti da za sada postoje sledeći propisi:

a) Propisi francuske distribucije za kablove sa sintetičkom izolacijom napona do 225 kV - Specification technique HN 33.S.51/9.1974. (Electricité de France). Ovi propisi tretiraju samo proizvodnju i ispitivanje kablova sa izolacijom od termoplastičnog polietilena.

b) Švedski standardi SEN 241417 (Testing of XLPE cables) koji se odnose isključivo na ispitivanje kablova sa izolacijom od umreženog polietilena napona od 24 do 170 kV. Ovaj standard predviđa prva četiri ispitivanja iz tačke 2. ovog članka.

c) Preporuke "Interelektro" - Savetovanje stručnjaka proizvođača kablova po temi "Visokonaponski kablovi sa termoplastičnom izolacijom napona 110 i 220 kV. Na ovom savetovanju učestvovala su zemlje članice SEV-a i Jugoslavija.

U tabeli 1. date su vrednosti ispitnih napona za odgovarajuća ispitivanja kablova po SEN 241417 i "Interelektro".

TABELA 1.

	Standard SEN 241417				"Interelektro"	
Nazivni napon kV	84	123	145	170	110	220
Rutinsko ispitivanje za 15 min.,	kV 122	132	155	180	130	250
Tipsko ispitivanje za 4 h, 24 h	kV 150	180	210	246	160	320
Impulsno ispitivanje,	kVp 380	450	650	750	550	1050
Ispitivanje posle polaganja za 15 min. jednosm. napon,	kV 190	200	210	220	-	-

Pošto navedeni standardi i preporuke kao i vrste ispitivanja koja su tretirana nisu dovoljni za izradu predloga, to moramo koristiti i druge standarde, preporuke i predloge.

Standardi IEC i propisi VDE na koje se obično najviše oslanjamo pri izradi jugoslovenskih standarda, još ne postoje ni u fazi predloga za kablove 110 kV.

Iz ovih razloga bićemo primorani da pri izradi predloga JUS standarda za konstrukciju, proizvodnju, ispitivanje i eksploataciju 110 kV kabla koristimo pored navedenih propisa i preporuka još i sledeće:

d) IEC - Publikacija 141-1/1976, drugo izdanje; odnosi se na ispitivanje uljem punjenih kablova sa papirnom izolacijom i metalnim plaštom i njihovog pribora za napon do 400 kV;

e) IEC 20A (Central Office) 39, predlog, tretira energetske kablove sa izolacijom od čvrstog dielektrika (PET i UPET) za nazivni napon od 1 do 30 kV;

f) Propisi VDE 0256a/9.72; VDE 0256/5.66; VDE 0257a/9.72; VDE 0257/11.67; VDE 0258a/9.72 i VDE 0258/11.68, odnose se na visokonaponske kablove sa papirnom izolacijom, uljem i gasom pod niskim i visokim pritiskom, napona do 275 kV;

g) Propisi VDE 0273/75 i DIN 57273/10.1975 - Energetski kablovi sa izolacijom od termoplastičnog i umreženog polietilena i PVC plašta, nazivnog napona od 10 do 30 kV;

h) Propisi USA, AIEC No 5 - 75, peto izdanje - Energetski kablovi sa izolacijom od termoplastičnog i umreženog polietilena i električnom zaštitom, napona od 5 do 69 kV.

vrste ispitivanja

Na osnovu izloženog može se dati preporuka za pojedine vrste ispitivanja koja bi poslužila za izradu PREDLOGA

jugoslovenskog standarda za kablove nazivnog napona 110 kV koji će obuhvatiti sledeća ispitivanja:

4.1 Rutinska ispitivanja

- 4.1.1 Merenje električne otpornosti provodnika vrši se prema JUS N.CO.015 i N.CO.035 koji su u saglasnosti sa IEC 228.
- 4.1.2 Merenje otpornosti izolacije vrši se prema JUS N.CO.036, vrednost otpornosti utvrdiće se u toku izrade predloga, mada ovo merenje može biti izostavljeno, pošto je predviđeno u tipskom ispitivanju.
- 4.1.3 Visokonaponsko ispitivanje vršiće se prema JUS N.CO.039, vrednosti će se utvrditi u toku izrade predloga, a pored napred navedenih predloga visine napona dajemo i sledeće:
- a) IEC 141-1/76 predviđa $U_{isp} = (2 U_o + 10) = 138 \text{ kV}$ ili jednosmerni ispitni napon $U_{isp.jed.} = 2,4 U_{isp.} = 330 \text{ kV}$ u trajanju od 15 min.
- b) VDE 0256/5.66 predviđa $U_{isp.} = 2 U_o = 128 \text{ kV}$ ili jednosmerni ispitni napon $U_{isp.jed.} = 2,4 U_{isp.} = 4,8 U_o = 310 \text{ kV}$, vreme ispitivanja iznosi 15 min.
- 4.1.4 Merenje faktora dielektričnih gubitaka vrši se prema JUS N.CO.037, vrednost veličine faktora i visine napona odrediće se prilikom izrade predloga. Pored napred navedenih standarda i propisa dajemo još sledeće:

Standard IEC 141-1/76 predviđa merenje faktora na ambijentnoj temperaturi pri naponu od U_o i $2 U_o$. Vrednost na U_o iznosi $33 \cdot 10^{-4}$

Standard IEC 141-1/76 predviđa merenje faktora na ambijentnoj temperaturi pri naponu od U_o i $2 U_o$.

Vrednost na U_o iznosi $33 \cdot 10^{-4}$, a na $2 U_o$ iznosi $40 \cdot 10^{-4}$. Faktor jonizacije ne sme biti

$2 U_o$ iznosi $40 \cdot 10^{-4}$. Faktor jonizacije ne sme biti veći od $8 \cdot 10^{-4}$.

- 4.1.5 Ispitivanje parcijalnih pražnjenja vrši se prema JUS N.CO.042. Ovo ispitivanje se ne primenjuje kod uljnih i gasnih (klasičnih) visokonaponskih kablova, već samo kod kablova sa sintetičkom izolacijom. Postoje više propisa i preporuka koje na relativno isti način regulišu ovo ispitivanje kod srednjenaponskih kablova od kojih navodimo sledeće:

- a) Dokument IEC 20A (C.O)39, predviđa proveru nivoa parcijalnog pražnjenja pod naponom $U_p = 1,25 U_o$ pri čemu najveća vrednost pražnjenja iznosi 20 pC kod osetljivosti detekcije od 20 pC/cm.
- b) Predlog VDE 0273/1975, predviđa proveru nivoa parcijalnog pražnjenja pod naponom $U_p = 2 U_o$ pri čemu dozvoljena vrednost ne sme biti veća od 20 pC pri osetljivosti od 20 pC/cm.
- c) USA standard, AEIC No 5-75, predviđa ispitivanje karakteristike pražnjenja u zavisnosti od ispitnog napona ($U_{isp.}$) ili od odnosa ispitnog i faznog (U_o) napona. Ispitni napon iznosi $U_{isp.} = 1,5 U_o; 2 U_o; 2,5 U_o; 3 U_o$, a dozvoljena pražnjenja iznose respektivno 5, 20, 35 i 50 pC. Veličina pražnjenja može se izračunati na obrascu $P.P. = 5 + (U_{isp./U_o} - 1,5) 30$. Osetljivost detekcije iznosi 20 pC/cm.
- d) USA standard, S-66-524, NEMA Pub. No WC 7/1971 predviđa nešto strožije ispitivanje parcijalnog pražnjenja, a visina napona je podešena prema standardu IEC, a najveća dozvoljena vrednost pražnjenja iznosi 5 pC pri osetljivosti detekcije 20 pC/cm.

specijalna ispitivanja

- 4.2.1 Merenje debljine elemenata konstrukcije kabla (debljine poluprovodnog i izolacionog sloja, električne zaštite, metalnog i izolacionog plašta i armature, ukoliko postoji) vrši se prema JUS N.CO.031.
- 4.2.2 Ispitivanje dielektrične čvrstoće u funkciji vremena vrši se prema standardu JUS N.CO.039. Visina naizmeničnog ispitnog napona iznosi $U_{isp.} = 190 \text{ kV}$, a dužina ispitivanja traje 4 h. Za ovo vreme izolacija na uzorku kabla dužine min. 5 m ne sme da probije.
- 4.2.3 Termička ispitivanja izolacije i spoljnog plašta vrši se prema standardima JUS N.CO.051 (zatezna čvrstoća i izduženje), i N.CO.054. (Skupljanje izolacije, odnosno utvrdjivanje umreženosti UPET izolacije u funkciji temperature i vremena). Ovim ispitivanjem treba obuhvatiti i ispitivanje zapaljivosti spoljnog plašta shodno standardu JUS N.CO.075.

tipska ispitivanja

4.3.1 Merenje faktora dielektričnih gubitaka u funkciji temperature vrši se prema standardu JUS N.C0.037. Vrednost faktora gubitaka, visina temperature i napona određuje se pri izradi standarda imajući u vidu porred, napred iznetih propisa, još i sledeće:

a) Standard IEC 141-1/76, predviđa merenje faktora gubitaka u funkciji temperature pri naponu $U_1 = U_0 = 64 \text{ kV}$ i to:

- na ambijentnoj temperaturi (max. 25°C)
- na temperaturi za 5°C višoj od maksimalno dozvoljenje radne temperature kabla ($90 + 5 = 95^\circ\text{C}$),
- na temperaturi od 60°C a potom na 40°C za vreme hladnjenja uzorka od 95°C ,
- na temperaturi ambijenta, neposredno posle hladnjenja uzorka kabla.

Vrednost faktora na svih 5 temperatura pri naponu U_0 ne sme da predje vrednost od $33 \cdot 10^{-4}$.

b) Dokumentat IEC 20A (C.O) 39, predlozi JUS N.C5.235 i VDE 0273 koji se odnose na kablove sa izolacijom PET i UPET, napona do 35 kV, predviđaju merenje faktora dielektričnih gubitaka na sledeći način:

Merenje faktora gubitaka vrši se na temperaturi ambijenta u radnoj temperaturi kabla (90°C) u granicama $\pm 2^\circ\text{C}$ za vreme od 2 časa pri naponu od 2 kV. Izmerena vrednost faktora ne sme biti veća od sledeće:

- na ambijentnoj temperaturi $40 \cdot 10^{-4}$
- na radnoj temperaturi $80 \cdot 10^{-4}$

4.3.2 Merenje faktora dielektričnih gubitaka u funkciji napona vrši se prema JUS N.C0.037 dok IEC 141-1/76 ne predviđa ovo merenje na "klasičnim" visokonaponskim kablovima do 400 kV. IEC 20A (C.O) 39, predlog JUS N.C5.235 i VDE 0273 predviđaju merenje faktora u funkciji napona i to na sledeći način:

Merenje se vrši na ambijentnoj temperaturi uzorka pri naponu od $0,5 U_0$; U_0 i $2 U_0$. Najveća vrednost faktora

pri naponu U_0 iznosi $40 \cdot 10^{-4}$, a faktor jonizacije (razlika faktora dielektričnih gubitaka) pri $0,5 U_0$ i $2 U_0$, iznosi maksimalno $20 \cdot 10^{-4}$.

4.3.3 Merenje kapaciteta kabla vrši se prema JUS N.C0.037. Ni jedan propis ne navodi vrednosti kapaciteta, već se smatra da treba izvršiti merenje pri U_0 a da njegova vrednost ne bude veća za 8% od vrednosti dobijene od proizvođača kabla (proračunata vrednost).

4.3.4 Merenje otpora izolacije vrši se prema JUS N.C0.036. Ovo merenje nije predviđeno za "klasične" visokonaponske kablove prema IEC 141-1 i VDE 0256.

Predlog JUS N.C5.245 predviđa merenje otpora izolacije na sobnoj i radnoj temperaturi kabla. Merenje se vrši pri jednosmernom naponu od 300 do 500 V za vreme ne manje od 1 min. Pri čemu proračunata vrednost specifičnog unutrašnjeg otpora izolacije iz izmerene vrednosti otpora izolacije ne sme biti manja od sledeće:

- na sobnoj temperaturi $10^{13} \text{ } \cdot \text{m}$
- na radnoj temperaturi $10^{10} \text{ } \cdot \text{m}$

4.3.5 Ispitivanje parcijalnih pražnjenja vrši se prema JUS N.C0.042. Prema dokumentu IEC 20A (C.O) 39, predlozi JUS N.C5.235 i VDE 0273 ovo ispitivanje se vrši na uzorku kabla pre i posle savijanja na sobnoj temperaturi.

Kod ispitivanja pre savijanja, veličina pražnjenja izmerena pri naizmeničnom naponu industrijske učestanosti visine $1,25 U_0$ ne sme biti veća od 20 pC.

Kod ispitivanja posle trostrukog duplog savijanja uzorka kabla preko prečnika cilindra (D_c) i to:

- za jednožilni kabl sa električnom zaštitom i spoljnim PVC plaštom $D_c = 20 (D_k + d_p)$;
- za jednožilni kabl sa olovnim plaštom i spoljnim PVC plaštom $D_c = 25 (D_k + d_p)$;

gde su: D_k - spoljni prečnik kabla (mm)

d_p - prečnik Cu ili Al provodnika (mm)

Tolerancija prečnika cilindra iznosi $\pm 5\%$ od gornje računске vrednosti.

Veličina parcijalnih pražnjenja pod istim uslovima ne sme biti veća od

vrednosti pre savijanja uzorka kabla.

- 4.3.6 Ispitivanje dielektrične čvrstoće u funkciji vremena vrši se prema JUS N.C0.039. Prema IEC 20A (C.O)39, predlozima JUS N.C5.235 i VDE 0273 predviđeno je ispitivanje za vreme od 4 časa pri visini napona $U_{isp.} = 3 U_0 = 192 \text{ kV}$. Za ovo vreme ne sme doći do proboja izolacije.

Propis IEC 141-1/76 predviđa dugotrajno ispitivanje od 24 časa pri visini napona od $U_{isp.} = 2,5 U_0 = 160 \text{ kV}$. Pod ovim uslovima i na sobnoj temperaturi uzorka ne sme doći do proboja izolacije.

- 4.3.7 Ispitivanje udarnim naponom vrši se shodno IEC Pub. 230 i JUS N.C0.043. Prema IEC 141-1 i VDE 0265 predviđeno je ispitivanje uzorka kabla na udarni napon visine $U_p = (6 \times U_0 + 10) \text{ kV}$. Kabl mora izdržati bez proboja 10 pozitivnih i 10 negativnih udara napona na temperaturi od 95°C . Ovom ispitivanju predhodi savijanje kabla koje je ranije opisano.

Posle udarnog ispitivanja sledi naponska provera visine $U_{isp.} = (2 U_0 + 10) \text{ kV}$ za vreme od 15 min.

Slično ispitivanje udarnim naponom predviđeno je prema IEC 20A (C.O) 46 i predlogom JUS N.C5.235 za sred-

njenaponske kablove sa termoplastičnom izolacijom.

- 4.3.8 Ispitivanje cikličnim zagrevanjem i merenje parcijalnih pražnjenja vrši se na uzorku kabla koji se zagreva električnom strujom u trajanju od 2 časa i potom se uzorak hladi u vazduhu u trajanju od 4 časa. Ovaj ciklus se ponavlja tri puta. Posle trećeg ciklusa, na uzorku se vrši merenje parcijalnih pražnjenja shodno tački 4.3.5.

ispitivanje posle polaganja

Posle polaganja i montaže kablovskog pribora vrši se visokonaponsko ispitivanje.

Prema IEC 141-1 i IEC 20A (C.O) 46 ispitni jednosmerni napon iznosi $U_{isp. \text{ jedn.}} = 4,5 U_0 = 290 \text{ kV}$ u trajanju od 15 min.

Predlog VDE 0273/75 za srednjenaponske kablove sa termoplastičnom izolacijom predviđa visinu jednosmernog ispitnog napona $U_{isp. \text{ jedn.}} = (0,7 \cdot 8 U_0) \text{ kV}$ u trajanju od 15 min. ili naizmenični ispitni napon visine $U_{isp. \text{ naizm.}} = (2 U_0) \text{ kV}$ u trajanju od 30 min.

Prema standardu SEN 241417 ispitni jednosmerni napon dat je u tabeli 1.

literatura

1. IEC Publication 141-1
Second edition, 1976.

2. VDE 0256a/9.72.
VDE 0256/5.66.

3. IEC 20A
(Central Office) 39

4. B. Schmidt
D. Steckel

Tests on oil-filled, paper-insulated, metal-sheathed cables and accessories for alternating voltages up to and including 400 kV.

Bestimmungen für Niederdruck - Olkabel und ihre Garnituren für Wechselund Drehstromanlagen mit Nennspannungen bis 275 kV.

Extruded solid dielectric insulated power cables for rated voltages from 1 up to 30 kV (draft).

110 kV - Hochspannungskabel mit Isolierung aus vernetztem Polyäthylen, Elektrizitätswirtschaft 1974, Heft 3.

5. Katalog, Sieverts
Kabelwerk - Sweden

XLPE - Insulated Cables 12 -
- 170 kV, Sieverts Kabelverk,
Sweden.

6. Technische Informa-
tionen, kabel + Draht

Hochspannungskabel mit Isolierung aus vernetztem Polyäthylen (VPE), Nennspannung 60 and 110 kV.

7. J. Bergmann

110 kV - Kabelverbindungen mit einer Isolierung aus vernetztem Polyäthylen bei den Stadwerken Karlsruhe, Elektrizitätswirtschaft 73 (1974).

8. AEIC No 5-75
5 th Edition, USA

Specifications for polyethylene and crosslinked polyethylene insulated shielded power cables rated 5 through 69 kV.

1917 - 1918
1919 - 1920
1921 - 1922

1923 - 1924
1925 - 1926
1927 - 1928

1929 - 1930
1931 - 1932
1933 - 1934

1935 - 1936
1937 - 1938
1939 - 1940

1941 - 1942
1943 - 1944
1945 - 1946

1947 - 1948
1949 - 1950
1951 - 1952

1953 - 1954
1955 - 1956
1957 - 1958

1959 - 1960
1961 - 1962
1963 - 1964

1965 - 1966
1967 - 1968
1969 - 1970

1971 - 1972
1973 - 1974
1975 - 1976

1977 - 1978
1979 - 1980
1981 - 1982

1983 - 1984
1985 - 1986
1987 - 1988

1989 - 1990
1991 - 1992
1993 - 1994

1995 - 1996
1997 - 1998
1999 - 2000

2001 - 2002
2003 - 2004
2005 - 2006

2007 - 2008
2009 - 2010
2011 - 2012

2013 - 2014
2015 - 2016
2017 - 2018

2019 - 2020
2021 - 2022
2023 - 2024

2025 - 2026
2027 - 2028
2029 - 2030

2031 - 2032
2033 - 2034
2035 - 2036

2037 - 2038
2039 - 2040
2041 - 2042

2043 - 2044
2045 - 2046
2047 - 2048

2049 - 2050
2051 - 2052
2053 - 2054

2055 - 2056
2057 - 2058
2059 - 2060

2061 - 2062
2063 - 2064
2065 - 2066

2067 - 2068
2069 - 2070
2071 - 2072

prvi propisi o obaveznom atestiranju proizvoda

Zakonom o standardizaciji određeno je da proizvodi koji podležu obaveznom atestiranju moraju biti označeni atestnim znakom, kojim se na proizvodu označava da je podvrgnut atestiranju i da ispunjava propisane uslove. Na osnovu člana 82. stav 3. Zakona o standardizaciji direktor Saveznog zavoda za standardizaciju izdao je Naredbu o izgledu i upotrebi atestnog znaka, koja je objavljena u "Službenom listu SFRJ", br. 4/79.

Ovom naredbom regulisan je izgled atestnog znaka i način označavanja atestiranih proizvoda, kao i nanošenje i poništavanje atestnog znaka. Ova naredba ima opšti karakter: način označavanja određenih proizvoda, dopunske oznake koje sadrži atestni znak za određeni proizvod i veličina atestnog znaka za konkretni slučaj utvrđuju se propisom o atestiranju tog proizvoda. U Naredbi o obaveznom atestiranju pamuka, koja je objavljena u istom broju Službenog lista SFRJ, određeno je: "Označavanje atestnim znakom vrši se na balama pamuka žigom ili nalepnicom pri čemu veličina B iz tačke 5. Naredbe o izgledu i upotrebi atestnog znaka iznosi 125 mm - ako se znak nanosi nalepnicom, a 15 mm - ako se znak nanosi žigom. U atestni znak unosi se utvrđena oznaka klase pamuka." Tako je, u skladu s propisom o atestnom znaku, propisom o atestiranju određenog proizvoda - u ovom slučaju pamuka - određen način označavanja tog proizvoda.

Proizvodi čije obavezno atestiranje nije uređeno propisom iz člana 59. i 60. Zakona o standardizaciji ne mogu se označavati atestnim znakom. Napominjemo da je do sada objavljen samo jedan takav propis, i to pomenuta Naredba o obaveznom atestiranju pamuka. Kada ova naredba stupi na snagu i počne se primenjivati, pamuk će biti prvi proizvod koji će nositi atestni znak i koji će biti snabdeven atestom prema Zakonu o standardizaciji.

На основу члана 82. став 3. Закона о стандардизацији („Службени лист СФРЈ“ бр. 38/77), директор Савезног завода за стандардизацију издаје

НАРЕДБУ

О ИЗГЛЕДУ И УПОТРЕБИ АТЕСТНОГ ЗНАКА

1. Овом наредбом утврђују се изглед атестног знака и употреба атестног знака (начин означавања, преношење и поништење атестног знака).

2. Атестни знак има изглед приказан на цртежу S који је приложен уз ову наредбу и чини њен саставни део.

3. Атестни знак може имати одређена слова, бројеве, односно симболе ради ближег одређивања којој врсти или групи производа производ припада.

Који се од елемената из става 1. ове тачке ставља на атестни знак приликом означавања производа атестним знаком одређено је прописом о обавезном атестирању одговарајућег производа.

4. Величина атестног знака за означавање атестираних производа одређује се према висини В атестног знака приказаног на цртежу S из тачке 2. ове наредбе.

Висина В може имати само заокружене вредности стандардних бројева према реду величина R 10 изражених у милиметрима (mm) према југословенском стандарду Стандардни бројеви, бројчане вредности и дефиниције — JUS A A0.001.

На основу чл. 55, 56, 59. и 60. Закона о стандардизацији („Службени лист СФРЈ“ бр. 38/77), директор Савезног завода за стандардизацију издаје

НАРЕДБУ

О ОБАВЕЗНОМ АТЕСТИРАЊУ ПАМУКА

1. Обавезном атестирању подлеже сиров памук и памучна влакна намењени индустријској преради, без обзира на начин добијања врсту, квалитет и порекло (у даљем тексту: памук).

2. Испитивању подлеже следеће карактеристике квалитета памука:

- 1) класа и међукласа;
- 2) боја;
- 3) чистоћа, садржај страних примеса и припрема (препарација);
- 4) зрелост;
- 5) прекидна сила влакана;
- 6) дужина влакана;
- 7) финоћа влакана;
- 8) опште стање памука;
- 9) садржај влаге;
- 10) садржај кратких влакана.

Пре испитивања прописаних карактеристика квалитета памука, мора се утврдити бруто маса сваке бале памука и тара и нето маса влакана за сваки

kriterijumi za ovlašćivanje organizacija za ispitivanje u sistemu atestiranja

komentar – III – ovlašćivanje organizacija u jugoslovenskom sistemu atestiranja

Ljubiša Stašić, dipl. ing., Zoran Milivojević, dipl. ing.

Komentar u vezi sa dokumentom ISO/CERTICO - Uputstvo 24 pruža mogućnost da se da uporedni prikaz kriterijuma i postupaka za ovlašćivanje organizacija za ispitivanje, u sistemu atestiranja, koje definiše ovaj dokumenat, i kriterijuma i postupaka za ovlašćivanje koji su utvrđeni Zakonom o standardizaciji i propisima o atestiranju koji su doneti na osnovu ovog zakona.

Iz Uputstva 24 može se zaključiti da su osnovni principi ovog sistema atestiranja objektivnost, neutralnost i nezavisnost i da je njihova primena moguća ukoliko su tačno utvrđeni: opremljenost organizacije za ispitivanje, stručna kvalifikacija kadrova i odgovarajući organizacioni uslovi.

Kriterijumi utvrđeni Zakonom o standardizaciji u principu se ne razlikuju od onih koje utvrđuje dokumenat ISO-CERTICO Uputstvo 24 jer se odnose pre svega na:

- stručnu kvalifikaciju kadrova
- opremljenost organizacija
- obavezu da se atestiranje vrši pod istim uslovima
- ličnu odgovornost za stručno i nepristrasno vršenje atestiranja i čuvanje poslovne tajne pri vršenju atestiranja
- pravnu sposobnost organizacije
- organizacione uslove
- mogućnost organizacije da vrši odgovarajući obim atestiranja.

stručna kvalifikacija kadrova

Pod stručnom kvalifikacijom kadrova podrazumeva se, zavisno od mesta i obima ispitivanja, broj stručnih radnika posebno osposobljenih za rad na poslovima atestiranja; tehničko znanje i praktično iskustvo kojima moraju raspolagati ovi radnici ako rade na ovim poslovima, odnosno njihovo poznavanje odredjenih administrativno-tehničkih poslova u vezi sa atestiranjem. Pored stručnih radnika organizacija udruženog rada, ovlašćena za atestiranje, može u poslove atestiranja izuzetno uključiti i stručne radnike drugih odgovarajućih organizacija udruženog rada, naučnih ustanova i univerziteta.

opremljenost organizacije

Opremljenost podrazumeva: vrstu uređaja, aparata, postrojenja i druge opreme; obavezu organizacije da opremu održava u ispravnom stanju (ispravnost opreme u pogledu baždarenja, čuvanja, funkcionisanja i dr.), nadzor nad vođenjem evidencije o opremi i načinu vođenja evidencije; obavezu organizacije da obezbedi tehnička uputstva za rukovanje opremom.

Organizacija udruženog rada, ovlašćena za atestiranje, može izuzetno da koristi opremu drugih organizacija udruženog rada, naučnih ustanova i univerziteta ali uz odob-

renje Saveznog zavoda za standardizaciju i pod istim uslovima koji važe i za ovlašćenu organizaciju.

obaveze ovlašćene organizacije

Organizacija udruženog rada ovlašćena za atestiranje obavezna je da atestiranje vrši nepristrasno i pod istim uslovima za proizvode svih proizvođača.

Lična odgovornost i stručnost rukovodioca ispitivanja, koje se obavlja u svrhu atestiranja, su značajni sa stanovišta objektivnosti, sigurnosti pri ispitivanju i čuvanja poslovne tajne o atestiranim proizvodima.

pravna sposobnost organizacije

U pogledu pravne sposobnosti organizacije, predviđa se kao uslov da organizacija ima status pravnog lica po Zakonu o udruženom radu, i da je, po samoupravnom sporazumu o udruživanju, nosilac odgovarajućih prava, obaveza i odgovornosti.

organizacioni uslovi

Organizacionim uslovima se utvrđuje da organizacija treba da bude (odnosno organizaciona jedinica koja vrši ispitivanje u svrhu atestiranja) zaokružena organizaciona celina, u kojoj je moguće obaviti pretežni deo propisanih ispitivanja s obzirom na metodu ispitivanja, kadrove i opremu.

Za slučaj da se u Jugoslaviji ne može na propisan način izvršiti atestiranje nekog proizvoda, Savezni zavod za standardizaciju može da odabere, izuzetno, saglasno

jugoslovenskim propisima, i stranu organizaciju koja vrši delatnost ispitivanja.

obim atestiranja

Pod odgovarajućim obimom atestiranja podrazumeva se da organizacija može da udovolji svim podnetim zahtevima za atestiranje proizvoda u razumnom roku.

politika ovlašćivanja

Medjutim, u samoj politici ovlašćivanja organizacija za atestiranje, s obzirom na specifičnosti koje postoje u vezi sa organizovanjem organizacija udruženog rada, mora se voditi računa o uspostavljanju takvog sistema ovlašćivanja koji će najviše odgovarati našoj samoupravnoj praksi, uz istovremeni uslov, da isti omogućava i naše uključivanje u međunarodne sisteme atestiranja.

Politika ovlašćivanja mora stoga biti zasnovana na samoupravnoj osnovi kroz društveno dogovaranje i konsultovanje najšireg kruga zainteresovanih.

Na taj način će se doći do objektivnog mišljenja svih zainteresovanih o tome koje ili koju organizaciju treba ovlastiti za atestiranje određenog proizvoda i postićiće se jedinstvenost gledanja na ovlašćivanje organizacija za atestiranje sa stanovišta potreba Jugoslavije.

Dogovaranje i samoupravno usaglašavanje stavova omogućiće Saveznom zavodu za standardizaciju veću efikasnost pri ovlašćivanju organizacija za atestiranje, a takođe će se povezati odgovornost svih učesnika u ovom poslu.

razvoj IEC sistema za atestiranje elektronskih komponenata

R. Kay

Referat saopšten na Savetovanju "Standardizacija '78"

sistem, njegov zadatak, oblast primene i koristi

Zadatak IEC sistema za atestiranje elektronskih komponenata je da olakša međunarodnu trgovinu elektronskih komponenata procenjenog kvaliteta. Zadatak se postiže definisanjem i sprovođenjem postupaka procenjivanja kvaliteta na taj način da se komponente, koje se stavljaju na tržište u jednoj zemlji - članici Sistema, a u skladu su sa zahtevima odgovarajućih standarda, podjednako prihvataju u svim ostalim zemljama članicama sistema bez potrebe za naknadnim ispitivanjima.

Postupci koji su utvrđeni u okviru Sistema obezbeđuju da kvalitet komponenata stalno bude u skladu sa odgovarajućim standardima. Proizvodjač opreme je dužan da projektuje i proizvodi opremu koja će zadovoljiti sve zahteve odgovarajućih standarda uključujući i zahteve u pogledu bezbednosti, koji su naznačeni u specifikaciji koja prati opremu.

Sistem se može primeniti na sve elektronske komponente za koje se zahteva procenjivanje kvaliteta.

Evo nekoliko razloga zbog kojih bi Sistem bio koristan za industriju:

- 1) Uz standarde na osnovu kojih je izrađen proizvod dodaje se atest koji će potvrditi da je komponenta u skladu sa navedenim odredbama standarda,
- 2) Ovaj sistem predstavlja efikasnu alternativu za nepraktično i skupo stanje koje je posledica velikog broja standarda i sistema atestiranja koji danas postoje u svetu,
- 3) Sistem se zasniva na principima da kvalitet proističe iz brižljivog projektovanja i proizvodnje, koji se verifikuju ispitivanjem, i da sam kvalitet može da se proceni samo na osnovu dobro sprovedene statistike,
- 4) Sistem se odnosi na bilo koje komponente za koje se zahteva ocena kvaliteta bez obzira koji je prihvatljivi nivo kvaliteta naznačen u pojedinim standardima,
- 5) Korisniku to smanjuje potrebu za ponovnim ispitivanjima kupljenih komponenata i olakšava međusobnu razmenu isporučiocima,

6) Sistem unificira različite koncepcije u industrijskoj i trgovinskoj praksi koje postoje u industrijskim centrima elektronskih komponenata širom sveta, i vodi računa o velikim razlikama u zakonodavstvu raznih zemalja.

Zbog ovih razloga i zbog svog karaktera, koji ima svetske razmere, Sistem je postavljen na potpuno nove osnove.

povezanost sistema sa međunarodnom elektrotehničkom komisijom (IEC)

Sistem je povezan sa Međunarodnom elektrotehničkom komisijom IEC na tri nivoa.

Prvo, na nivou Saveta. Sistem radi u skladu sa statutom IEC i u neposrednoj je nadležnosti ove Organizacije. Rezultat prethodnog je da su zvanični jezici Sistema isti kao i u IEC-u: engleski, francuski i ruski. Savet IEC-a, u kojem učestvuju 42 nacionalna komiteta, redovno prima izveštaje o Sistemu i u njegovoj nadležnosti je usvajanje svih odluka koje se odnose na osnovnu politiku Sistema.

Drugo, na nivou stručnih komiteta. U osnovi Sistema leži korišćenje IEC standarda koje, na uobičajen način, pripremaju odgovarajući tehnički komiteti IEC-a a Komitet za upravljanje atestiranjem (Certification Management Committee) ih formalno usvaja u okviru Sistema. Jasno je da ovako postavljena organizacija zahteva tesnu saradnju sa tehničkim komitetima i u tom cilju je prihvaćen postupak direktnog komuniciranja sa njima. Ovo je posebno važno zbog toga što su 42 nacionalna komiteta članovi tehničkih komiteta, dok samo polovina od njih učestvuje za sada u Sistemu. Činjenica da ovu saradnju nisu odbili tehnički komiteti, pokazuje da postoji opšti duh saradnje koji ohrabruje.

Treće, na nivou sekretarijata. Osoblje Centralnog biroa IEC u Ženevi, obavlja centralne administrativne poslove. Ovo je važno iz više razloga a ne samo zbog toga što isti biro obavlja administrativne poslove za Savet i tehničke komitete IEC-a.

Iz ovoga što je do sada izneto može se shvatiti da je Sistem stvarno u okviru IEC-a iz jakih praktičnih razloga, a ne samo zbog imena. Nije potrebno posebno naglašavati da jedinstvenost Sistema treba da bude na nivou dobrog imena IEC-a.

ko može postati član sistema u okviru IEC-a

Sistem je otvoren za sve zemlje članice IEC-a u kojima su ustanovljene Nacionalne ovlašćene institucije (National Authorized

Institutions) i Nacionalne institucije za standardizaciju (National Standards Organizations), a koje se saglase da:

- obavljaju i primenjuju pravila Sistema u svojoj zemlji;
- priznaju bez diskriminacije uverenje o kvalitetu proizvođača, uključujući njihove laboratorije za ispitivanja, neutralne isporučiocice i neutralne ispitne laboratorije, kvalifikacione ocene komponenata i važnost kontrole usaglašenosti kvaliteta komponenata koje se vrše u drugim zemljama članicama Sistema;
- prihvate izvesne finansijske obaveze koje omogućuju da Sistem, na međunarodnom nivou, posluje sa samofinansiranjem i bez zarade.

Napomena: U toku je razmatranje slučajeva kada se proizvođači, koji žele da postanu članovi Sistema, nalaze u zemljama koje su:

- 1) članice IEC-a ali ne i Sistema,
- 2) nisu uopšte članice IEC-a.

struktura komiteta u okviru sistema

međunarodni nivo

Ova međunarodna organizacija radi pod nadzorom IEC Saveta, i sastoji se od Komiteta za upravljanje atestiranjem CMC (Certification Management Committee) koji ima rukovodeću ulogu u Sistemu i njegovog Nadzornog koordinacionog komiteta ICC (Inspektorate Coordination Committee) koji je nadležan za priznavanje nacionalnih organizacija za nadzor i kontrolu (National Supervizing Inspectorates) koja se odnosi na procenjivanje kvaliteta i atestiranje.

Do sada su sledeće zemlje postale članice Komiteta za upravljanje atestiranjem (CMC): Kanada, SAD, Irska, Velika Britanija, Holandija, Belgija, Nemačka, Francuska, Švajcarska, Italija, Norveška, Švedska, Danska, SSSR, Poljska, Madjarska, Izrael, Japan i Australija.

Predsednik Komiteta za upravljanje sistemom atestiranja je sada A.G. Manson (Velika Britanija). Koordinacioni komitet (ICC) za nadzor, najverovatnije neće biti oformljen pre sredine 1979. godine dok se prvo ne sprovede prvi krug glasanja za kandidovane Nacionalne organizacije za nadzor i kontrolu. Do sada su sledeće zemlje podnele prijave za priznavanje nacionalnih nadzornih inspektorata:

- Australija
- Belgija
- Danska (i u ime Norveške i Švedske)
- Francuska
- Nemačka
- Irska
- Izrael

- Japan
- Švajcarska
- Velika Britanija
- Sjedinjene Države

Uskoro se očekuju prijave od Madjarske, Italije, Holandije i SSSR-a.

Ovo su bili komiteti odgovorni za upravljanje i nadzor.

Iako nije, strogo uzevši, u okviru Sistema, treba pomenuti i IEC komitet za stručnu koordinaciju koji saradjuje vrlo blisko sa Komitetom za upravljanje atestiranjem. To je Savetodavni komitet za elektroniku i telekomunikacije - ACET (Advisory Committee on Electronics and Telecommunications) čiji su članovi predsednici i sekretari IEC stručnih komiteta za sve elektronske komponente i elektronske uredjaje.

b) nacionalni nivo

Nacionalna organizacija zemlje članice Sistema sastoji se od:

- Nacionalne ovlašćene organizacije (National Authorized Institution) za upravljanje Sistemom na nacionalnom nivou;
- Nacionalne organizacije za standardizaciju (National Standards Organization) koja priprema i izdaje nacionalne standarde;

i ako zemlja učesnica želi da vrši ocenu kvaliteta u Sistemu, ona mora da ima:

- Nacionalnu organizaciju za nadzor i kontrolu (National Supervizing Inspectorate) za ispitivanje i nadzor u Sistemu;
- jednu ili više ovlašćenih laboratorija za verifikaciju mernih etalona.

finansiranje

Sistem ima svoj vlastiti budžet; za 1979. godinu predložen je budžet od 100.000 švajcarskih franaka. Pošto je odlučeno da Sistem ne bude finansijsko opterećenje za IEC, budžet se obezbeđuje iz godišnje članarine zemalja članica koja, za male zemlje, iznosi oko 3.400 švajcarskih franaka.

Svaka zemlja kada pristupa Sistemu plaća i jednokratnu upisninu od 1.250 švajcarskih franaka u osnovni fond.

sadašnje stanje

6. Osnovna dokumenta koja su u pripremi

a) Osnovna pravila

Kao što je ranije pomenuto Osnovna pravila (Basic Rules) je već usvojio Savet IEC-a.

b) Pravila u vezi sa postupkom ispitivanja

Za razliku od Osnovnih pravila koja su koncizna i obuhvataju samo 12 strana, Pravila u vezi sa postupcima ispitivanja su neizbežno mnogo obimnija i zahtevaju veliki trud i dobru volju svih da se postigne kompromis izmedju različite prakse u pojedinim zemljama. Ovaj problem je posebno izražen u domenu nadzora, jer u nekim zemljama inspektori po tradiciji imaju pristup u sve delove fabrike, dok je, u drugima, pristup u komercijalno poverljiva područja zabranjen.

Često se, u radu u IEC-u kaže da nedostatak usaglašene terminologije može biti kamen spoticanja pri izradi nacрта međunarodnih razumljivih i prihvatljivih standarda. To je posebno tačno u ovom delikatnom poslu na usaglašavanju različite nacionalne prakse u osetljivim oblastima kao što je nadzor, i jedan od tekućih zadataka je primena termina i definicija koje bi se eventualno dodale Osnovnim pravilima.

Ako sve bude išlo dobro, Pravila u vezi sa postupcima ispitivanja koja su u obliku prečišćenog nacрта, treba da se usvoje u 1979. godini. Tada će se štampati i objaviti zajedno sa Osnovnim pravilima.

razmatranje o nacionalnoj organizaciji nadzora i kontrole

Pomenuto je ranije da se do sada kandidovalo jedanaest nacionalnih institucija za nadzor i kontrolu. Šta to praktično znači?

Jedanaest zemalja - kandidata su podnele Razmatranje o nacionalnoj organizaciji za nadzor i kontrolu (Surveillance Arrangements).

One sada proučavaju medjusobno ova nacionalna razmatranja da bi ustanovile da li ona sadrže sve informacije koje se traže u Sistemu. Ukratko, Razmatranja o nacionalnoj organizaciji nadzora i kontrole sadrže sledeća poglavlja:

a) Uvod

Ovaj deo mora da prikaže odnos organizacije na nacionalnom nivou prema međunarodnom Sistemu i opšti pristup pri njegovom sprovođenju.

Ovaj deo mora da obuhvati:

- organizacionu strukturu;
- izjavu u vezi sa odgovornošću za četiri funkcije koje Sistem zahteva i to: upravljanje, standardizaciju, nadzor i metrologiju (kalibraciju), sa posebnim osvrtom na Nacionalnu instituciju za nadzor i kontrolu;
- postupak u slučaju žalbe na odluke Nacionalne institucije za nadzor i kontrolu;
- izjavu o geografskoj oblasti koja je u jurisdikciji Nacionalne institucije za nadzor i kontrolu;
- izjavu o tehnološkim oblastima koje su u jurisdikciji Nacionalne institucije za nadzor i kontrolu.

b) Priznavanje proizvođača, isporučioaca i neutralnih ispitnih laboratorija

Ovaj deo mora da sadrži opis postupka u vezi sa priznavanjem.

c) Kvalifikaciona ocena komponenata

Ovaj deo mora da sadrži opis poslova sprovođenja kvalifikacionog ocenjivanja komponenata.

d) Usaglašenost kontrole kvaliteta

Ovaj deo mora da sadrži opis postupka pri sprovođenju nadzora usaglašenosti kvaliteta komponenata.

e) Atest o usaglašenosti

Ovaj deo obuhvata opis postupaka pri primeni kontrole usaglašenosti kvaliteta komponenata sa zahtevima sistema, i ako je moguće, uz njega priložene potvrđene rezultate ispitivanja partije.

f) Osnove Nacionalne institucije za nadzor i kontrolu

Ovaj deo mora da sadrži osnovne podatke o laboratorijama, stručnom kadru i ostalim raspoloživim uslovima. Kada mogućnosti za ispitivanje ne postoje u jednoj zemlji, u ovom delu se navodi gde se ova ispitivanja i merenja vrše.

g) Nacionalna dokumenta

U ovom delu se navode bilo koji odgovarajući dokumenti koji obezbeđuju dopunske podatke a koji su na raspolaganju zemljama - članicama na zahtev.

Ovo je pojednostavljeni oblik zvaničnog izveštaja koji daju članice Sistema. Do

sada je jedanaest zemalja podnelo ove izveštaje i rezultati su vrlo zanimljivi. Pošto je ovo prvi krug usvajanja kandidovanih Nacionalnih institucija za nadzor i kontrolu, niko još nije potpuno siguran da li je dato dovoljno podataka za svaki od kandidovanih institucija. Za odgovor se mora sačekati sledeći sastanak privremenog Nadzornog koordinacionog komiteta koji će se održati u Ženevi u novembru 1978. godine.

pripreme za posete radi verifikacije

Za zemlje - kandidate je važno da podnesu Nacionalni zvanični izveštaj, ali je prirodno da druge zemlje, zainteresovane za usvajanje, žele da vide vlastitim očima stvarne uslove navedene u nacionalnom i zvaničnom izveštaju.

Ova se činjenica zahteva u Sistemu. Mada delikatne, poverljive i mada se teško organizuju sa gledišta putnih troškova, posete radi verifikacije se planiraju tako da obezbede da svaka kandidovana Nacionalna institucija za nadzor i kontrolu bude posećena od jednog ili dva predstavnika iz svake od tri druge Nacionalne institucije za nadzor i kontrolu. U početnoj fazi pomenute Nacionalne institucije za nadzor i kontrolu mogu biti kandidati takodje.

Rezultati poseta biće poznati u proleće 1979. godine i, ako sve bude u redu, nadzorni deo Sistema biće u mogućnosti da otpočne sa sprovođenjem sredinom 1979. godine.

osnovni standardi

Za uspostavljanje Sistema neobično je važno da odgovarajući standardi budu usvojeni i usvojeni do 1980. godine.

Načelno govoreći, izgleda da će standardi, i to pre svega IEC standardi, biti gotovi na vreme. Treba imati u vidu da se od pre sedam godina permanentno razmišlja u okviru IEC-a o profilu IEC sistema za ocenu kvaliteta elektronskih komponenata.

Zbog toga su ključni IEC tehnički komiteti i potkomiteti koji donose standarde za elektronske komponente već u akciji da bi se moglo da otpočne sa sprovođenjem Sistema. Od velike koristi će biti iskustvo i rezultati do kojih se došlo u okviru CENELEC Komiteta za elektronske komponente (CECC) a koje treba da razmatraju IEC tehnički komiteti i potkomiteti.

Potrebno je još jednom ponoviti da se kvalitet elektronskih komponenata zasniva na

korišćenju IEC standarda koje donose, po uobičajenom postupku, odgovarajući tehnički komiteti IEC-a a formalno se usvajaju za primenu u Sistemu od strane Komiteta za upravljanje atestiranjem (CMC). Ovi IEC standardi se mogu, prema potrebi, prihvatiti kao nacionalni standardi zemalja članica kako bi se elektronske komponente atestirale u okviru Sistema.

Medjutim, važno je istaći da se, ukoliko nema odgovarajućih standarda, mogu privremeno koristiti druga dokumenta ali ona moraju biti stavljena na uvid Komitetu za upravljanje atestiranjem (CMC).

Pogledajmo ukratko koji su IEC komiteti zaduženi za pojedine komponente:

TC 39, elektronske cevi
TC 40, otpornici i kondenzatori
SC 41A, relei
SC 46D, RF konektori
TC 47, poluprovodnici
SC 47A, integrisana kola
SC 48B, NF konektori
SC 48C, prekidači
TC 49, kvarcni kristali
TC 51, magnetske komponente i feritni materijali
TC 52, štampana kola

Ne smemo zaboraviti da se ovi komiteti oslanjaju u svome radu na osnovne standarde koje rade:

TC 1, terminologija
TC 3, grafički simboli
TC 25, veličine, jedinice i slovni simboli
TC 50, ispitivanja uticaja okoline
TC 56, pouzdanost i održavanje
kao i na niz ISO komiteta.

POGLED U BUDUĆNOST

međunarodna lista priznatih proizvoda

Već smo videli da je 1979. godina odskočna godina za početak sprovođenja Sistema, a prvo priznavanje proizvođača komponenta, isporučilaca i ispitnih laboratorija može se očekivati ubrzo posle ovoga.

Tako će 1980. godine biti moguće da se izda prvo izdanje Međunarodne liste priznatih proizvoda sa priznatim ocenama. Priprema se i održavanje centra podataka koji se odnose na priznate komponente što je izazov za sebe. Srećom, IEC Centralni biro je već opremljen tehnikom za skupljanje, obradu i štampanje odgovarajućih podataka i informacija. U vreme kada se bude pripremala prva Međunarodna lista priznatih proizvoda, biće moguće i same IEC standarde direktno štampati za ove iste opreme.

geografska ekspanzija

Pažljiv slušalac je mogao zapaziti da, kada su citirane zemlje učesnice IEC Sistema, niz zemalja velikih proizvođača elektronskih komponenta nije bio pomenut. Nekoliko od njih je već u kontaktu sa IEC Centralnim biroom, i može se pretpostaviti da će se one priključiti Sistemu onda kada on počne da se sprovodi. Time će Sistem dobiti još više svetske razmere jer je većina ovih zemalja izvan Evrope.

U međjuvremenu Komitet za upravljanje atestiranjem proučava položaj zainteresovanih zemalja koje nisu članice IEC-a.

zaključak

U ovom kratkom prikazu izostavljeni su mnogi detalji. Za sve bliže informacije treba stupiti u vezu sa IEC-om.

značajna delatnost međunarodnog udruženja norcofel

Prof. dr Dušan Stanković

uvod

Na IX Međunarodnom kongresu NORCOFEL za standardizaciju i promet voća i povrća, (Normalisation et Commercialisation des Fruits et Légumes), održanom u Dijon-u (Francuska) od 3. do 5. novembra 1976. godine, osnovano je Međunarodno udruženje NORCOFEL, sa sedištem u istom mestu, čija je adresa: Association Internationale NORCOFEL, Normalisation et Commercialisation des Fruits et Légumes, Palais des Congres, Boulevard de Champagne, B.P. 108 - 21003 Dijon Codex, France. Tako je X Međunarodni kongres NORCOFEL održan od 18. do 20. septembra 1978. godine u Minhenu, sada u organizaciji Udruženja NORCOFEL, dok je ranije za svih 19 kongresa NORCOFEL inicijativa dolazila od rukovodilaca Sistema za primenu evropskih standarda za voće i povrće OECD (Organizacije za saradnju i ekonomski razvoj, sa sedištem u Parizu, 2, rue André Pascal), koja je osnovana 14. decembra 1960. godine ("Standardizacija" br. 9-10, 1977, s. 230-234). Udruženje NORCOFEL, radi pod pokroviteljstvom OECD organizacije, što mu u velikoj meri garantuje i uspešnu delatnost u proizvodnji i prometu voća i povrća na međunarodnom planu. Pošto je, u duhu svih deset do sada održanih kongresa, težište aktivnosti ovog Udruženja usmereno na poboljšanje prometa voća i povrća, koji je presudan za čitavu voćarsko-povrtnarsku privredu, potrebno je upoznati našu odgovarajuću stručnu javnost, proizvođače i prometnike u ovoj oblasti, koja je od posebnog društveno-privrednog značaja, sa njegovim zadacima, metodama rada i aktivnostima, kako bi se u te aktivnosti što uspešnije uključili u interesu obezbeđenja uspešnijeg međunarodnog prometa voća i povrća.

zadaci udruženja NORCOFEL

Kao neka vrsta isturene ruke Sistema za voće i povrće OECD, što je u toku dosadašnje aktivnosti ubedljivo potvrđeno, Međunarodno udruženje NORCOFEL ima ambiciozne zadatke da u svetskim razmerama doprinosi unapređenju voćarsko-povrtnarske privrede, s posebnim osvrtom na puno uskladjivanje interesa proizvođača, prometnika i

potrošača voća i povrća, kao bitne pretpostavke za uspešan razvoj i unapređenje te privrede. To je, najuopštenije izraženo, cilj ovog Udruženja. Garanciju za ostvarenje tih ambicionih zadataka Udruženja NORCOFEL, pruža broj vrlo afirmisanih svetskih stručnjaka za standardizaciju i promet voća i povrća, s jedne, i najjačih predstavnika udružene trgovine ovih proizvoda širom sveta, s druge strane, koji su okupljeni u okviru ovog Udruženja i koji najbolje poznaju osnovne smetnje i probleme te trgovine.

Ono što se, pri tome, kao crvena nit stalno provlači kroz sve zadatke, programe i konkretna nastojanja Udruženja NORCOFEL to je standardizacija ne samo voća i povrća, već i celokupne opreme u fazi pripreme i prometa ovih proizvoda, ali sve to na što višem stepenu kvaliteta, shvaćenog svestrano i vrlo striktno. Ako se privredni interesi pravilno shvataju, a naročito ako se kretanja u ovoj oblasti posmatraju dugoročno i u svetlosti obaveštavanja i upućivanja potrošača, sa sve prefinjenijim ukusom, koji se razvija povišenjem životnog standarda, odnosno povećanjem ličnih primanja, tada nije teško uočiti značajnu činjenicu da se upravo na ovom planu i sa ovakvim zahtevima interesi proizvođača, prometnika i potrošača voća i povrća odlično podudaraju, jer je za sve povećanje ove potrošnje od presudnog značaja, a ono je uslovljeno najviše visokim kvalitetom i ujednačenošću proizvoda, pogodnih za zadovoljavanje nesumljivo osnovne fiziološke potrebe - pravilne ljudske ishrane.

To je osnovno i najvažnije u ovoj oblasti privrede, iz čega proizilaze i svi konkretni zadaci, metode i sadržine aktivnosti.

Osnovni zadatak Udruženja NORCOFEL je da okuplja najistaknutije stručnjake, prometnike i prometna preduzeća - nacionalna, regionalna i međunarodna - u cilju svestranog upoznavanja, razmatranja i rešavanja aktuelnih problema proizvodnje, prometa i iskorišćavanja voća i povrća, i to prvenstveno na osnovama praćenja kretanja i tendencija na svetskim tržištima, dosledne primene standardizacije proizvoda, opreme i transportnih sredstava i obezbeđenja najprihvatljivijeg kvaliteta ovih hortikulturnih proizvoda, što će značiti

izvanredan stimulans za njihovu potrošnju i znatno poboljšanje ishrane stanovništva.

U današnjim vrlo složenim uslovima proizvodnje i prometa voća i povrća, koji se odnose na raznovrsnost ovih namirnica, njihovu kvarljivost i zamašan obim prometa, proizlazi i niz raznovrsnih aktivnosti, i to nužno i na međunarodnom planu, jer zbog velike upotrebne vrednosti voće i povrće ne poznaju nikakve nacionalne granice, što je NORCOFEL sasvim dobro shvatio.

Najvažnije aktivnosti su: okupljanje proizvođača i prometnika voća i povrća na zajedničkom poslu; praćenje stanja na tržištima i zahteva mnogobrojnih potrošača; insistiranje na međunarodnoj i dosledno primenjivanoj saradnji, u skladu sa odgovarajućim prometom u najširim razmerama; svestrano kolektivno razmatranje gorućih problema u ovoj oblasti na regionalnim i međunarodnim skupovima - simpozijumima, izložbama, smotrama, kongresima i dr., kako bi se iznalazila najbolja rešenja u interesu svih subjekata u voćarsko-povrtarskoj privredi; održavanje veze u cilju saradnje s nacionalnim, regionalnim i svetskim institucijama koje se bave standardizacijom i unapredjenjem prometa voća i povrća, jer se ispravno stalo na stanovište da samo tako sveobuhvatno razmatranje tih problema garantuje uspeh ukupne voćarsko-povrtarske privrede.

kratak prikaz aktivnosti udruženja norcofel

Zasnovano na solidnim temeljima, u duhu potreba rešavanja krupnih i složenih problema u proizvodnji i prometu voća i povrća, Udruženje NORCOFEL je, zahvaljujući izuzetnom zalaganju tri svoja entuzijasta R. Esteruels-a (predsednika), R. Cormier-a (sekretara) i M. Normand-a (ranijeg rukovodioca Sistema za voće i povrće OECD), neposredno po svom osnivanju, još u toku organizacionog učvršćenja, preduzelo i uspešno sprovelo u dela nekoliko aktivnosti, ne uzimajući u obzir veći broj sastanaka Upravnog odbora i ličnih prepiski i kontakata.

Tako je 28. i 29. novembra 1977. godine u Avinjonu (Francuska) održan veoma zapažen kolokvijum o sprovođenju u delo dobre trgovinske prakse u grosističkom prometu voća i povrća i o arbitraži i ekspertizi na međunarodnom planu. Tom prilikom su 27 eksperata - specijalista pružili dragocena obaveštenja većem broju zainteresovanih prometnika o mogućnostima koje su im dostupne za unapredjenje njihovih poslova.

Posebno treba istaći vrlo zapažen uspeh X Međunarodnog kongresa NORCOFEL, koji je održan od 18. do 20. septembra 1978. godi-

ne u Minhenu, na kojem je uzelo aktivno učešće 130 stručnjaka i prometnika u oblasti voćarstva i povrtarstva iz 20 zemalja (iz Evrope i njih vanevropskih zemalja). Osnovna tema kongresa bila je: "Prilagodjavanje ponude evoluciji tražnje u odnosu na kvalitet voća i povrća", koja je rasvetljena preko većeg broja referata, koreferata i vrlo žive diskusije. A rezoluciju, koja je na ovom kongresu jednoglasno usvojena, razmatrao je i Sistem za voće i povrće OECD-a u Parizu na svom XIX plenarnom zasedanju, koje je održano od 27. novembra do 2. decembra 1978. godine, što potvrđuje i čvrstu vezu između ovog Sistema OECD i NORCOFEL-a.

Predstavnici Udruženja NORCOFEL su učestvovali aktivno u pripremama za osnivanje Međunarodnog komiteta za razvoj valorizacije hortikulturnih proizvoda dobijenih u integrisanom sistemu zaštite proizvoda. O tehničkim i ekonomskim aspektima ove integrisane proizvodnje raspravljalo se aprila 1979. u Dijon-u, na plenumu ekološkog društva.

Udruženje NORCOFEL je, kao svoj bitni zadatak, preduzelo mere da se uključi u razmenu informacija između profesionalnih krugova (proizvodnja-trgovina-prerada) o stanju tržišta za osetljive sektore proizvodnje voća i povrća (kvarljive proizvode).

Ovde treba posebno istaći da smo mi propustili šansu da, u Novom Sadu krajem septembra 1978. godine, u okviru Sajma voća i povrća, organizujemo međunarodni simpozijum NORCOFEL o unapredjenju proizvodnje i prometa jezgrastog i osušenog voća. Na žalost, ova šansa nije iskorišćena zbog toga što naše proizvodjačke i prometničke organizacije nisu bile voljne da pruže ni najskromniju finansijsku pomoć (osim Zadužbine Nikole Spasića, koja je dodelila 10.000 din., iako su njena sredstva veoma ograničena). Zaista je ovo nenadoknativa šteta, jer bi ovakav simpozijum bio mnogostruko koristan za našu zemlju, veoma zainteresovanu i za proizvodnju i za međunarodni promet ovog voća, naročito osušene šljive. Istovremeno, bilo je predviđeno da se tom prilikom formira i Sekcija za jezgrasto i osušeno voće u Udruženju NORCOFEL, sa sedištem u Jugoslaviji. A ovo voće je značajno u nas i kao odlična strategijska sirovina. Najzad, tom prilikom je trebalo da se formira i regionalni centar za proučavanje jezgrastog voća, takodje sa sedištem u Jugoslaviji.

Kao važne naredne aktivnosti Udruženja NORCOFEL treba ovde istaći neposredne pripreme za održavanje: Prvog međunarodnog simpozijuma o jezgrastom i osušenom voću (u Palma de Malorka, jula 1979.), Prvog međunarodnog simpozijuma o stonoj jabuci, krušci i breskvi (u Italiji krajem septembra 1979.), i XI Međunarodnog kongresa

NORCOFEL (u Solunu, novembra 1979.), čija će tematika biti: "Uloga pakirnica i udruživanja proizvođača u poboljšanju prometa voća i povrća".

Na generalnoj skupštini Udruženja NORCOFEL, održanoj 12. oktobra 1978. godine u Parizu, izabran je Stručni savet Udruženja, s vrlo odgovornim zadacima i velikim ovlašćenjima u kreiranju i sprovođenju politike Udruženja. Za člana ovog saveta jednoglasno je izabran i predstavnik Jugoslavije (dr D. Stanković). To će biti savetodavni organ Upravnog odbora Udruženja, pa su u njega izabrani najistaknutiji i u svetu afirmisani stručnjaci iz nekoliko evropskih i vanevropskih zemalja.

To su samo najvažnije aktivnosti Udruženja NORCOFEL, sprovedjene u novije vreme.

rezolucija X kongresa NORCOFEL

Koristimo ovu priliku da izložimo za našu zainteresovanu javnost i rezoluciju X kongresa NORCOFEL, s obzirom da je ona pogodila ključne probleme uspešnog međunarodnog prometa voća i povrća.

zahtevi tražnje

Izlaganje sa gledišta grosista, detaljista i potrošača dovela su do toga da se ispolje zahtevi tražnje koji se mogu uopšteno rezimirati na sledeći način:

- 1) poštovanje standarda kad je u pitanju spoljašnji trgovinski kvalitet;
- 2) unutrašnji kvalitet na osnovu dva kriterija: sanitarnog stanja koje se karakteriše naročito odsustvom škodljivih pesticida; gustativna i hranljiva vrednost vezane za svežinu proizvoda;
- 3) raznovrsnost proizvoda prisutnih u toku cele sezone;
- 4) sloboda izbora u pogodnom odnosu kvalitet-cena, koji je zasnovan na dovoljnim obaveštenjima o proizvodu.

II - Standardizacija

Da bi se odgovorilo na prvi zahtev za reviziju odnosa kvalitet/krupnoća, standardizacija bi trebalo da bude primenjena na opšti i jednoobrazan način, kako pri međunarodnoj razmeni tako i na unutrašnjim tržištima.

U prvom redu ona treba da bude primenjena tako da se izvrši pregled opravdanosti zadržavanja treće kategorije u okviru EEZ u perspektivi opšte revalorizacije proizvodnje, koja bi vodila ka smanjenju viškova.

Isto tako trebalo bi eliminisati postupke natklasifikacije i potklasifikacije proizvoda.

Osim toga, iako je u efikasnosti kontrole konstatovan napredak potrebni su veća harmonizacija i iznalaženje metoda za tu svrhu bilo intenzifikacijom kontakata između odgovarajućih službi izvoznika i uvoznika, bilo čak i stvaranjem specijalizovanog organa koji bi ojačao zvaničnu kontrolu prilikom isporuke proizvoda.

Tako bi standardizacija proizvoda bila zaista u stanju da vrši svoju ulogu u:

- poboljšanju kvaliteta;
- olakšanju i proširenju razmene;
- odgovaranju na zahteve potrošača;
- doprinosu rasterećenja tržišta.

Ova dinamična koncepcija standardizacije pretpostavlja stalno prilagodjavanje uslovima tržišta.

unutrašnji kvalitet

Učesnici su se složili po pitanju uvidjanja da problem gustativne i hranljive vrednosti treba da bude rešavan izvan svake regulative.

Podvučena je teškoća - ali ne i nemogućnost - odredjivanja objektivnih kriterija u toj oblasti i predloženo je da se u prvoj etapi pristupi razmatranju pojma "proizvodnog područja".

Što se tiče pitanja ostataka pesticida izražena je jaka želja da se ustanove maksimalne usvojive granice na osnovu globalne procene stanja u nivou proizvodnje.

U svakom slučaju formulacije kao što su "integralna proizvodnja" i dr., mogle bi osigurati zadovoljavajuću disciplinu proizvodnje za potrošača (uz uslov jedne adekvatne obaveštenosti).

organizacija tržišta

Izlaganja-referati koji su se odnosili na zemlje članice i nečlanice EEZ su istakli reljefno pojavu sve veće konkurencije na međunarodnom tržištu, konstatujući da ona vrši pritisak u korist sve jačeg poboljšanja kvaliteta proizvoda u okviru jednog redovnog snabdevanja u što širem razdoblju.

Ovo poboljšanje treba da nadje svoju ekonomsku kompenzaciju u jednom sistemu koji, izbegavajući svaki preterani protekcionizam, obezbeđuje proizvođaču zadovoljavajući dohodak.

U tom smislu, usaglašeni stavovi trebalo bi da se primenjuju u manjoj meri pri prometu kvantitativnih viškova slabe komercijalne vrednosti, nego u nastojanjima za promenu strukture (restruktuisanja) i discipline u proizvodnji koja ima za cilj kvalitet proizvoda kakav definiše tražnja.

Ova "politika tržišta" trebalo bi da bude predmet jednog docnijeg razmatranja i jedne uskladjenosti između profesionalnih krugova u okviru jedne zajednice od 12, uzimajući isto tako u razmatranje stanje trećih zemalja i treba da bude zasnovana na dugoročnom informisanju.

distribucija i održavanje kvaliteta

Konstatovano je da je potrebno hitno sprovesti u delo standardizaciju ambalaže i paletizacije na osnovu Rezolucije 222 Evropske ekonomske komisije koja predviđa tri dimenzionalna tipa 60 x 40, 50 x 30 i 40 x 30 cm, koji se mogu jednako uspešno koristiti na oba tipa paleta 80 x 120 i 100 x 120 cm.

Udruženi naponi profesionalnih izvoznika i uvoznika, preduzeća za transport i fabrike trebalo bi da u prvoj etapi obezbede eliminisanje neodgovarajuće ambalaže.

Pored toga, Kongres je sa interesovanjem primio k znanju iskustvo OECD o evoluciji proizvoda u toku transporta, postignutog s narandžama uz učešće španskog centra za hladjenje.

zaključak

Upoznavajući predstavnike naše voćarsko-povrtarske privrede s aktivnošću Međunarodnog udruženja NORCOFEL, želimo da istaknemo da je, po opštoj oceni, ta aktivnost plodonosna, pa je u našem interesu da se, učlanjenjem fizičkih i pravnih lica u Udruženje, uključimo u njegove aktivnosti, čime će mu svakako obezbediti da postane instrument unapredjenja međunarodnog prometa i našeg voća i povrća, čiji smo veliki stvarni, a još mnogo veći potencijalni proizvođači, uz izvrstan, sasvim besprekoran kvalitet ovih proizvoda.

saradnja sa GATT po pitanju standardizacije

Đuka Lisica, dipl. ing.

Skraćenica GATT dolazi od engleskog naziva: General agreement on tariffs and trade, što znači: Opšti sporazum o carini i trgovini.

GATT nije institucijalna organizacija, već se može nazvati nekom vrstom foruma gde se vlade pojedinih zemalja sveta dogovaraju o nekim pravilima za uzajamno olakšavanje razmene. Za sprovođenje dogovorenih zaključaka postoji Sekretarijat koji se o tome stara i obavlja ostale administrativne poslove. Kako se broj pitanja o kojima se dogovara u okviru GATT sve više povećava, to GATT ipak sve više poprima oblik organizacije sa svojim odredjenim telima. Sporazum GATT je potpisalo oko 100 zemalja.

Pitanje standarda i standardizacije je u onolikoj meri interesantno za GATT koliko standardi mogu da olakšaju ili otežaju međunarodnu trgovinu. Neusaglašeni standardi između pojedinih zemalja stvaraju prepreke razmeni između zemalja, ali međunarodni standardi otklanjaju ove prepreke. Ne samo to, međunarodni standardi mogu otkloniti prepreke trgovini koje nastaju i usled neusaglašenih raznih tehničkih propisa između pojedinih zemalja. U sklopu sa ovim pitanjima su i pitanja priznavanja ispitivanja proizvoda pri međunarodnoj trgovini. Pre nešto manje od deset godina pokrenuta je inicijativa da se u okviru GATT povedu pregovori o stvaranju međunarodnog kodeksa kojim bi se definisala pravila za

aktivnosti koje su vezane za pomenuta pitanja sa ciljem da se spreči stvaranje tehničkih prepreka trgovini između zemalja. Kodeks nosi radni naziv: Kodeks o postupcima za sprečavanje tehničkih prepreka trgovini (Code of conduct for preventing technical barriers to trade). Popularan naziv Kodeksa, koji se već nekoliko godina nalazi u fazi nacрта, je: Kodeks o standardima.

Gotovo sva aktivnost GATT se odvija putem pregovora između predstavnika vlada. Pregovori o Kodeksu o standardima se odvijaju u okviru multilateralnih pregovora, u grupi "necarinskih mera", podgrupa: "tehničke prepreke trgovini".

Pregovori su zatvorenog tipa, gde je dozvoljeno prisustvo samo potpisnicama GATT, odnosno specijalno pozvanim predstavnicima određenih institucija, o čemu se odlučuje svaki put pre započinjanja pregovora. Materijali sa pregovaračkih sastanaka se ne smeju publikovati javno, niti je na ovim sastancima dozvoljen pristup predstavnicima štampe.

Pregovori se vode na krajnje demokratski način, jer se odluke donose samo uz potpunu saglasnost svih vlada. Zbog toga je omogućeno da se čuju mišljenja svih zainteresovanih vlada i poklanja se puno pažnje i strpljenja da se čuju argumenti za obrazlaganje stavova. Pregovori zato veoma dugo traju i uvek treba biti spreman na to da krajnji rezultat nije sasvim izvestan.

U sagledavanje interesa Jugoslavije potrebno je izvršiti analizu sadržaja Kodeksa o standardima (koji se, kao što je rečeno, nalazi u fazi nacрта).

U uvodnim odredbama se ističe da se želi dalje doprineti ostvarivanju ciljeva GATT; da se shvata značaj doprinosa koji međunarodni standardi i sistemi atestiranja mogu dati povećavanju efikasnosti proizvodnje i odvijanja međunarodne trgovine; da se zbog toga želi podstaći razvoj međunarodnih standarda i sistema atestiranja koji daju pomenuti doprinos; da se želi obezbediti da tehnički propisi i standardi i postupci atestiranja prema tehničkim propisima i standardima ne stvaraju prepreke međunarodnoj trgovini; da se shvata da svaka zemlja ima pravo da preduzme mere neophodne za zaštitu života i zdravlja ljudi, životinja i biljaka, nacionalne bezbednosti i zaštitu životne sredine, ili mere pomoću kojih se sprečavaju zloupotrebe; da se shvata doprinos koji mogu dati međunarodni standardi transferu tehnologije od razvijenih ka nerazvijenim zemljama i da se shvata da zemlje u razvoju mogu imati posebne teškoće u donošenju i primeni tehničkih propisa i standarda kao i metoda za atestiranje prema tehničkim propisima i standardima, te im se želi pomoći u ovom pogledu.

U cilju boljeg razumevanja date su definicije najznačajnijih termina: tehnički uslovi (technical specification), tehnički propis (technical regulation), standard (standard), međunarodno telo ili sistem (international body or system), regionalno telo ili sistem (regional body or system), organ centralne vlade (central government body), telo lokalnih vlasti (local government body), regulatorno telo (regulatory body), standardizaciono telo (standardizing body), međunarodni standard (international standard), članstvo u sistemu atestiranja (membership in a certification system), učešće u sistemu atestiranja (participation in a certification system).

Pojmovi pomenutih termina su prilagodjeni upotrebi u Kodeksu tako da su izvršene izmene u definicijama u odnosu na definicije koje su usvojene u ISO i ECE. Tako se, na primer, tehnički propis definiše kao obavezan tehnički uslov, a standard kao neobavezan tehnički uslov koji je usvojilo imenovano standardizaciono telo i koje je namenjeno višekratnoj ili kontinualnoj primeni.

U osnovnom delu teksta Kodeksa propisane su obaveze i prava potpisnika Kodeksa. Obaveze imaju dva stepena, definisana sledećim izrazima: "potpisnici moraju da obezbede" i "potpisnici su dužni da upotrebe, u razumnim granicama, sva svoja raspoloživa sredstva".

Za shvatanje osnovnog duha Kodeksa možda je najpogodnije citirati deo koji se odnosi na pripremu, usvajanje i upotrebu tehničkih propisa koje donose tela centralne vlade:

"a) Potpisnici moraju obezbediti da se tehnički propisi ne pripremaju, ne usvajaju i ne primenjuju u cilju stvaranja prepreka međunarodnoj trgovini. Isto tako, oni moraju obezbediti da ni tehnički propisi sami po sebi, niti njihova primena nemaju uticaja na stvaranje nepotrebnih prepreka međunarodnoj trgovini.

b) Gde postoje zahtevi za tehničkim propisima, a postoji odgovarajući međunarodni standard, ili je njegovo donošenje pri kraju, potpisnici ga moraju upotrebiti, ili upotrebiti njegove odgovarajuće delove, kao osnovu za te tehničke propise. Ovo nije slučaj ako takav međunarodni standard ili njegovi odgovarajući delovi nisu pogodni za date potpisnike.

c) Sa ciljem da se postigne uskladenost njihovih tehničkih propisa na što je moguće široj osnovi, potpisnici moraju što aktivnije, u granicama svojih mogućnosti, učestvovati u pripremi odgovarajućeg međunarodnog standarda za proizvod za koji su doneli ili očekuju da donesu tehničke propise.

d) Kad je pogodno, potpisnici moraju dati tehničke propise preko performansi, a ne propisivanjem konstrukcionih rešenja.

e) Kada tehnički sadržaj predloženog tehničkog propisa nije isti sa sadržajem odgovarajućeg međunarodnog standarda, ili kada odgovarajući međunarodni standard ne postoji, potpisnici moraju:

- publikovati obaveštenje u zvaničnoj publikaciji, i to blagovremeno, da pripremaju dati tehnički propis,
- obavestiti ostale potpisnike preko sekretarijata GATT o tome koji je proizvod u pitanju, navodeći ukratko cilj i osnov predloženog tehničkog propisa,
- dati drugim potpisnicima, na njihov zahtev, odgovarajući materijal ili kopije predloženog tehničkog propisa i, kada je to moguće, označiti delove koji se bitno razlikuju od odgovarajućeg međunarodnog standarda,
- predvideti razuman vremenski period koji će omogućiti drugim potpisnicima da daju pismene komentare, prodiskutovati ove komentare ako se to zahteva i uzeti ih u obzir.

f) Medjutim, kada postoji hitna potreba rešavanja problema bezbednosti, zdravlja, zaštite životne sredine ili nacionalne bezbednosti, potpisnici mogu izostaviti akcije pod e) ako ocene da je to neophodno. U tom slučaju, oni moraju uzeti u obzir komentare koje naknadno prime od ostalih potpisnika i razmotriti da li da pokrenu donošenje izmena.

g) Potpisnici moraju obezbediti da se svi doneti tehnički propisi publikuju.

h) Potpisnici moraju, osim kada se radi o slučaju navedenom pod f), da predvide razuman vremenski period od trenutka objavljivanja tehničkog propisa do njegovog stupanja na snagu, kako bi se omogućilo da proizvođači iz zemalja izvoznica, naročito kada se radi o zemljama u razvoju, prilagode zahtevima zemlje uvoznice svoje proizvode ili postupke proizvodnje.

j) Potpisnici su dužni da upotrebe, u razumnim granicama, sva svoja raspoloživa sredstva da obezbede da se regionalna standardizaciona tela u kojima su oni članovi pridržavaju odredaba a) do h) u meri u kojoj je to primenljivo.

k) Potpisnici koji su članovi regionalnih tela moraju ispunjavati zahteve odredbi a) do h), osim u onim slučajevima gde su ti zahtevi ispunjeni preko ovih regionalnih standardizacionih tela".

Kada se radi o tehničkom propisu koji donose lokalne vlasti (čija aktivnost nije

pod kontrolom vlade u pogledu ovih pitanja), obaveze potpisnika su blaže, drugostepene. Potpisnici su u ovom slučaju dužni da upotrebe, u razumnim granicama, sva svoja raspoloživa sredstva da obezbede da se lokalne vlasti pridržavaju suštinski istih obaveza koje su predviđene za vladu kada donosi tehničke propise, sa izuzetkom onih obaveza koje nemaju smisla: lokalne vlasti nisu članice regionalnih organizacija, nisu članice GATT, nisu članice međunarodnih organizacija za standardizaciju, te se od njih ne može tražiti da direktno saradjuju sa ovim organizacijama. Medjutim, osnovni problem pri usvajanju Kodeksa jeste baš u drugostepenoj obavezi potpisnika Kodeksa kada su u pitanju propisi lokalnih vlasti. Zemlje sa centralističkim sistemom vlasti, medju kojima je naznačajniji Japan, ističu da su u nepovoljnijem položaju u odnosu na zemlje sa federalnim sistemom vlasti, jer su njihove obaveze uglavnom prvostepene, dok su obaveze federalnih zemalja u velikoj meri i drugostepene.

Obaveze potpisnika u pogledu standarda (u koje po definiciji u Kodeksu spadaju samo neobavezni dokumenti) su drugog stepena, ali su po sadržaju gotovo identične sa onim obavezama koje se odnose na tehničke propise (obaveze dokumenta), osim obaveza koje po svojoj prirodi nemaju smisla kada su u pitanju neobavezni dokumenti: obaveštavanje GATT sekretarijata o proizvodima za koje se predlaže donošenje standarda koji će po sadržaju biti različiti od odgovarajućih međunarodnih standarda i obaveze da se vreme stupanja na snagu prilagodi mogućnostima zemalja izvoznica da izvrše podešavanja svojih proizvoda.

Važna poglavlja u osnovnom delu Kodeksa odnose se na proveru usaglašenosti sa tehničkim propisima i standardima i na sisteme atestiranja.

Kodeks propisuje obaveze koje se odnose na ispitne metode i na administrativne postupke za odredjivanje usaglašenosti sa tehničkim propisima organa centralne vlade, dokazivanje usaglašenosti sa tehničkim propisima centralne vlade, usaglašenost sa tehničkim propisima lokalnih vlasti i tela van okvira centralne vlasti, koja donose tehničke propise i na usaglašenost sa standardima.

Pored opšte obaveze da se ispitne metode i administrativni postupci ne smeju ni pripremiti, niti primenjivati tako da stvaraju tehničke prepreke trgovini, Kodeksom se predviđa obaveza kada neko telo centralne vlade koristi ispitne metode za odredjivanje usaglašenosti sa tehničkim propisima da se ove metode definišu u tehničkim propisima, ili u nekom drugom publikovanom dokumentu na koji se tehnički propis poziva. Isto tako se i administrativni postup-

ci moraju publikovati. I ispitne metode i administrativni postupci moraju biti takvi da, kada to ima praktičnog smisla, mogu da se sprovedu i na teritoriji drugih zemalja, potpisnica Kodeksa. Ako zemlja uvoznica prizna da metode ispitivanja zemlje izvoznice daju ekvivalentne rezultate, treba dozvoliti upotrebu takvih metoda iako su različite od sopstvenih.

U slučajevima kada se traži pozitivan dokaz da je proizvod koji se uvozi usaglašen sa tehničkim propisima odnosno standardima, potpisnici moraju, kada je to moguće:

- verovati deklaraciji izvoznika,
- prihvatiti ateste ili atestne oznake odgovarajućih tela za atestiranje iz zemlje izvoznice,
- dozvoliti da se ispitivanja izvrše na teritoriji neke druge potpisnice Kodeksa,
- postupiti kombinujući nabrojane načine.

Ako se ne primeni ni jedan od nabrojanih načina nego se ispitivanja obavljaju na teritoriji uvoznika, tada:

- uvozni proizvodi se ne smeju ispitivati pod nepovoljnijim uslovima nego domaći u pogledu složenosti, ekspeditivnosti i cene,
- rezultati ispitivanja se moraju staviti na uvid uvozniku, ili izvozniku tako kako bi se mogle preduzeti korektivne akcije, ako se ovi rezultati zatraže,
- čuvanju poslovne tajne se mora posvetiti podjednaka pažnja i kada se radi o stranim proizvodima i kada se radi o domaćim proizvodima,
- svaki potpisnik Kodeksa ima pravo da vrši razumne povremene provere na svojoj teritoriji.

U Kodeksu je dat pregled obaveza za razne vrste sistema atestiranja: sisteme centralne vlade koji se zasnivaju na tehničkim propisima, sisteme centralne vlade koji se zasnivaju na standardima, sisteme lokalnih vlasti koji se zasnivaju na tehničkim propisima koje one donose, odnosno zasnovane na standardima, međunarodne i regionalne sisteme atestiranja koji se zasnivaju na tehničkim propisima pri čemu su organi centralne vlade učlanjeni u ove sisteme, međunarodne i regionalne sisteme sa lokalnim telima koja su članice, a sistemi su zasnovani na tehničkim propisima, odnosno na standardima.

Pored opšte obaveze da ovi sistemi ne smeju stvarati prepreke trgovini definisan je i veći broj posebnih obaveza. Ove obaveze su slične prirode kao i obaveze u pogledu tehničkih propisa: da potpisnice moraju blagovremeno objaviti da će uvesti sistem atestiranja, obavestiti GATT sekre-

tarijat o proizvodu na koji se sistem odnosi, obezbediti kopije pravila o sistemu za druge potpisnice, ako zatraže, uzeti u obzir njihove komentare i kada se pravila usvoje, objaviti ih. Sistemi atestiranja, isto tako moraju biti tako formulisani da u njima mogu učestvovati kako domaći, tako i proizvodi drugih zemalja potpisnica.

Obaveze potpisnica Kodeksa u pogledu sistema atestiranja čiji nosioci nisu organi centralne vlade, su drugostepene, tj. potpisnice "su dužne da upotrebe, u razumnim granicama, sva svoja raspoloživa sredstva da obezbede" ispunjavanje navedenih obaveza.

Kada se radi o sistemima atestiranja koje uvode međunarodne organizacije, ti sistemi moraju biti takvi da sve zemlje imaju podjednake mogućnosti učlanjenja i učešća u tim sistemima.

U osnovnom delu Kodeksa predviđena su poglavlja koja se odnose na informacioni sistem i uzajamnu pomoć, kao i poglavlja o izmenama Kodeksa, retroaktivnosti primene Kodeksa, komitetu za sprečavanje tehničkih prepreka trgovini, o stupanju na snagu Kodeksa i finansijskim pitanjima.

Ocenjujući interes Jugoslavije za članstvo u GATT-u treba imati u vidu da su inicijatori izrade Kodeksa moćne industrijske zemlje podeljene u nekoliko izdvojenih grupacija: Sjedinjene američke države, zemlje Evropske ekonomske zajednice, Japan, a zatim Nordijske zemlje, Kanada, Švajcarska i Australija. Sledeće grupacije su: zemlje SEV bez Sovjetskog saveza, koji nije učlanjen u GATT i na kraju zemlje u razvoju i nestvrstane zemlje.

Naša zemlja je svakako po svojim interesima najbliža interesima zemalja u razvoju i nesvrstanih zemalja, kojima Kodeks uglavnom može pružiti koristi.

Naime, razloge za donošenje Kodeksa treba tražiti u pokušajima Japana i Amerike da otvore Evropsko zajedničko tržište sprečavajući sve jače formiranje tehničkih prepreka koje ove zemlje sistematski stvaraju. I obrnuto: zemlje zajedničkog tržišta žele otvoren put svojoj robi u Americi i Japanu. Pri tom je konkurencija između Amerike i Japana sve bespoštednija, tako da je i jednoj i drugoj zemlji u interesu da stvore neka odredjenja pravila igre. Ostale pomenute razvijenije zemlje se žestoko bore da u "razračunavanju divova" ne izvuku deblji kraj.

Najjači adut zemalja u razvoju u pregovaranjima oko Kodeksa, imajući u vidu kadrovske i druge nedostatke, leži u njihovoj brojnosti i pretnji da će ostati van Kodeksa zbog ovih nedostataka ukoliko se ne uvaži činjenica da one nisu spremne da ravnopravno ispunjavaju obaveze Kodeksa i ukoliko im se ne pruži odgovarajuća pomoć.

Naše povezivanje sa zemljama u razvoju i nesvrstanim zemljama oko zajedničkog nastupa u pregovorima oko Kodeksa nije ostvareno u nekom značajnijem stepenu. Za ovo ostvarivanje trebalo je više snage koju nije imao Sekretarijat za spoljnu trgovinu, kao nosilac posla u ime naše zemlje, koji je taj posao u zemlji prenosio na Savezni zavod za standardizaciju, a ni Zavod nije imao snage da sa zemljama u razvoju razmeni mišljenje o zajedničkim problemima u oblasti medjunarodne standardizacije.

Naš specifičan interes u Kodeksu proizilazi iz činjenice da je naša zemlja federalnog tipa i da su mnoge regulatorne funkcije prenete na niže nivoe, što će otežati naše ispunjavanje obaveza koje predviđa

Kodeks. Medjutim, to je u odredjenom smislu prednost u odnosu na zemlje centralističkog tipa, jer daje veći manevarski prostor za sprečavanje nepoželjne robe iz drugih zemalja, s obzirom da su obaveze prema Kodeksu u pogledu regulative koja se donosi na nivou lokalnih vlasti manje, stroge nego obaveze centralne vlade.

Treba na kraju istaći da ispunjavanje obaveza koje predviđa Kodeks neće biti ni malo lako ni za jednu zemlju, ali istovremeno Kodeks može da dovede do dalekosežnih pozitivnih rezultata u pogledu razvoja medjunarodne standardizacije, uloge standardizacije u privredi svake zemlje naročito u oblasti razmene dobara, a isto tako i u pogledu medjunarodne saradnje uopšte.

deklarisanje i označavanje proizvoda

Koraljka Rabrenović, dipl. pravnik

Proizvodjači iznose na tržište sve veći broj novih proizvoda, a prodaja velikog broja tih proizvoda vrši se u prodavnicama koje posluju na principu samoposluge, odnosno samoizbora, u kojima kupac nema kome da se obrati radi obaveštenja o nameni, karakteristikama, osobinama i upotrebi proizvoda.

Pojedini proizvodi izradjeni su od novih materijala i zahtevaju poseban način čuvanja i održavanja, različit od načina čuvanja i održavanja proizvoda iste vrste i namene koji su izradjeni od "klasičnih" materijala na koje je potrošač navikao.

Mnogi proizvodi, zbog svojih sastojaka, konstrukcije ili posebnih zahteva u pogledu načina upotrebe, čuvanja i održavanja mogu biti opasni po zdravlje i bezbednost neupućenog potrošača i njegove okoline.

Sve ovo izazvalo je potrebu da se deklarisanju, označavanju, odnosno obeležavanju proizvoda posveti znatno veća pažnja nego ranije. Putem deklaracije i oznaka na proizvodu potrošač se obaveštava o vrsti proizvoda, njegovoj nameni, karakteristikama, osobinama i kvalitetu, o načinu njegove upotrebe, čuvanja i održavanja, ceni, kao i o opasnostima kojima može da bude izložen ako ga nepravilno upotrebljava. Ovi podaci i oznake u isto vreme olakšavaju kontrolu kvaliteta proizvoda u prometu, i utvrđivanje saobraznosti karakteristika određenog proizvoda karakteristikama propisanim za takav proizvod.

Pod uticajem organizacija potrošača, koje u obaveznom i uređenom deklarisanju i označavanju proizvoda vide efikasno sredstvo zaštite interesa svojih članova, mnoge države - a naročito industrijski razvijene zemlje - ova pitanja uredile su zakonima i drugim propisima. (U SAD su na snazi strogi propisi o deklarisanju, označavanju, odnosno obeležavanju životnih namirnica, lekova, deter-

dženata, kozmetičkih proizvoda, otrova i još nekih proizvoda, kojima se posebno zahteva označavanje opasnih osobina proizvoda, odnosno njegovih komponenata, kao što su zapaljivost, toksičnost, eksplozivnost, i slično. U SR Nemačkoj doneseni su, na osnovu Zakona o metrologiji i kontroli merila iz 1969. godine, propisi o označavanju i deklarisanju proizvoda koji se iznose na tržište u originalnom pakovanju. Holandija je, na osnovu Zakona o hrani i lekovima iz 1935. godine, donela čitav niz propisa o deklarisanju i označavanju ove vrste proizvoda, sa naročito strogim zahtevima za proizvode koji se iznose na tržište u originalnom pakovanju. U Belgiji je jednim zakonom iz 1971. godine kralj ovlašćen da donese propise o zahtevima u pogledu kvaliteta proizvoda, deklarisanja i označavanja. Francuski propisi (dekreti) o kvalitetu, deklarisanju i označavanju namirnica i nekih drugih proizvoda zasnivaju se na Zakonu o suzbijanju prevare u vezi s uslovima prodaje namirnica, iz 1905. godine. U Danskoj su zahtevi u pogledu deklarisanja i označavanja sredstava za čišćenje u domaćinstvu, deterdženata, proizvoda za održavanje lične higijene, boja, lakova i sl., uređeni Dekretom o proizvodima koji se prodaju u originalnom pakovanju, iz 1964. godine, kojim su posebno postavljeni strogi zahtevi u pogledu proizvoda koji sadrže otrovne materije.). U Jugoslaviji je deklarisanje i označavanje proizvoda generalno uređeno Zakonom o standardizaciji (iz 1977. godine), a za određene proizvode, kao što su lekovi, otrovi, sredstva za zaštitu bilja i neki drugi proizvodi, zahtevi u pogledu deklarisanja i označavanja određeni su odredbama posebnih zakona. Prema Zakonu o standardizaciji, proizvodi za koje je to određeno propisom donesenim na osnovu tog zakona mogu se stavljati u promet samo ako su na propisan način deklarirani, označeni, odnosno obeleženi ili ako su na propisan način upakovani. Jugoslovenski zakon, kao i mnogi drugi savremeni zakoni i propisi, povezuje pakovanje sa deklarisanjem i označavanjem proizvoda s obzirom na sve veći broj proizvoda koji dolaze na tržište u originalnom pakovanju.

Zakonom o standardizaciji nije definisano originalno pakovanje. U članu 80. stav 1. rečeno je da se pod deklarisanjem podrazumeva, izmedju ostalog, navodjenje podataka na originalnom pakovanju koji su od značaja za kupca. I neki drugi naši zakoni koji stavljanje određenih proizvoda u promet uslovljavaju originalnim pakovanjem (na pr. lekovi, pesticidi i neki drugi proizvodi) ne definišu originalno pakovanje. Za neke proizvode koji dolaze na tržište u originalnom pakovanju propisima o kvalitetu proizvoda i propisima o obaveznoj primeni jugoslovenskih standarda (kod ovih poslednjih, u delu koji se objavljuje u posebnoj izdanju Saveznog zavoda za standardizaciju, pod nazivom "Jugoslovenski standard s obaveznom primenom") određeno je šta se u konkretnom slučaju podrazumeva pod originalnim pakovanjem.

U načelu, pod proizvodima u originalnom pakovanju treba podrazumevati proizvode koje je - pre stavljanja u promet - upakovala organizacija koja ih stavlja u promet (proizvodjač, uvoznik ili druga organizacija) na način koji osigurava da sadržaj pakovanja ne može da se izmeni, utroši, odnosno upotrebi bez otvaranja ili oštećivanja pakovanja, a u cilju da tako upakovani proizvod bude ponudjen neposrednom potrošaču.

Propisani podaci i oznake smatraju se sastavnim delom originalnog pakovanja; bez ovih podataka - naročito ako je materijal za pakovanje neprovidan - originalno pakovanje vršilo bi samo deo svoje funkcije. Ono bi sadržavalo i zaštićavalo proizvod ali ne bi omogućilo saznanje o sadržini pakovanja, i kao takvo ne bi bilo podesno za tržište.

Uredjivanju deklarisanja i označavanja proizvoda naša regulativa do sada nije posvetila odgovarajuću pažnju, bar ne u smislu konceptijski ujednačenog pristupa i sistematskog uredjivanja ove materije. Odredbe o deklarisanju i označavanju proizvoda nalaze se u velikom broju zakona i podzakonskih akata u čijim odredbama u pogledu broja i vrste osnovnih podataka u deklaraciji ima velikih razlika, a mnogi od elemenata deklaracije nisu dovoljno određeni i definisani.

Pod deklarisanjem proizvoda podrazumeva se navodjenje određenih podataka na samom proizvodu, pakovanju proizvoda, etiketi, ispravama kao i saopštenjima (uputstvima) koja prate proizvode u prometu. Reč je o podacima koji su od interesa za zaštitu potrošača, i koji su kao takvi, određeni odgovarajućim propisom. Reklamno-propagandni tekstovi i obaveštenja koja proizvodjač saopštava u cilju povećanja prodaje proizvoda nisu elementi deklaracije u smislu propisa.

Propisani podaci mogu biti izraženi rečima, znacima, oznakama, crtežima, simbolima i bojama.

Propisi najčešće određuju da deklaracija mora sadržavati sledeće podatke:

- naziv proizvoda,
- firmu, odnosno naziv i sedište proizvodjača,
- podatke o sastojcima, odnosno karakteristikama proizvoda,
- podatke o količini i ceni originalno upakovanog proizvoda,
- podatke o roku upotrebe, za proizvode s ograničenim rokom upotrebe,
- podatke i uputstva o načinu upotrebe, održavanju i čuvanju proizvoda, i
- podatke od značaja za zaštitu zdravlja i bezbednost potrošača i njegove okoline.

Za određene proizvode mogu biti propisani i neki drugi elementi deklaracije - podaci i oznake - zavisno od vrste i prirode proizvoda. Isto tako, neke zemlje postavljaju posebne zahteve u pogledu deklarisanja i označavanja proizvoda, čime se praktično postavljaju tzv. "tehničke barijere" uvozu robe.

Naziv proizvoda treba da bude naveden u deklaraciji na način kako je to određeno zakonom ili na zakonu zasnovanim propisima.

Ovo pravilo ne isključuje mogućnost da uporedno sa tako utvrdjenim nazivom na proizvodu bude označeno i njegovo trgovačko ime, ili trgovačka marka. Na primer: naziv proizvoda je "toaletni sapun" a njegovo trgovačko ime je "ADRIATIK". Deklaracija obavezno sadrži naziv "toaletni sapun", a trgovačko ime "ADRIATIK" ili neko drugo trgovačko ime proizvoda proizvodjač može, ali ne mora da označi na proizvodu.

Ako naziv proizvoda nije određen propisima (zakonom, listom određenih proizvoda koja je utvrdjena na osnovu zakona - kao što je slučaj kod lekova i opasnih materija, - klasifikacijom naziva određene vrste proizvoda, propisima o kvalitetu i standardima, i dr.) dopušteno je u deklaraciji navesti uobičajeni naziv za takav proizvod.

Proizvodjači danas često iznose na tržište kolekcije proizvoda koje su sačinjene u osnovi od istog proizvoda, u raznim varijantama - na primer, deodoransi u varijantama namenjenim različitom uzrastu i polu, ili proizvod sa raznim dodacima - na primer majonezi sa dodatkom limuna, senfa, raznih začina i slično. Naziv proizvoda iz takve kolekcije treba da sadrži dodatke koji omogućavaju međusobno razlikovanje pojedinih proizvoda iz te kolekcije.

Ako je proizvod podvrgnut posebnoj postupku pri proizvodnji ili pakovanju, naziv treba da sadrži i oznaku takvog postupka - na

primer: "koncentrisan", duboko smrznut", "u prahu" i slično.

Firma, odnosno naziv proizvođača i njegovo sedište moraju u deklaraciji biti navedeni u skladu sa zakonskim odredbama o firmi, odnosno nazivu organizacija udruženog rada. Pod "firmom" zakon podrazumeva ime pod kojim posluje radna organizacija, a pod "nazivom" podrazumeva ime osnovne organizacije udruženog rada u okviru radne organizacije. I firma i naziv upisuju se u sudski registar. Osnovna organizacija udruženog rada posluje s trećim licima, dakle, licima van radne organizacije u čijem je sastavu, pod firmom radne organizacije i pod svojim nazivom.

S obzirom na veliki broj obaveznih elemenata firme, odnosno naziva organizacije udruženog rada Zakon dopušta da organizacija udruženog rada ima skraćenu oznaku firme, odnosno naziva, koja se isto tako upisuje u sudski registar.

U skraćenu oznaku firme, odnosno naziva organizacije udruženog rada pored njenog imena unose se i oznake vrste i obima odgovornosti, i sedišta organizacije. Pod sedištem organizacije udruženog rada podrazumeva se mesto u kome se obavlja osnovna delatnost te organizacije, a ako se osnovna delatnost obavlja u više mesta kao sedište te organizacije smatra se mesto u kome poslovodni organ te organizacije stalno vrši svoju funkciju.

S obzirom da prema izričitoj zakonskoj odredbi organizacija udruženog rada može u prometu upotrebljavati svoju firmu, odnosno naziv samo onako kako je upisan u sudski registar, skraćena oznaka firme, odnosno naziva organizacije udruženog rada navedena u deklaraciji mora sadržavati sve napred navedene elemente koji se upisuju u sudski registar.

Deklarisanje sastojaka, odnosno karakteristika proizvoda u najvećoj meri zavisi od vrste i prirode proizvoda, pa se u pogledu ovog elementa deklaracije postavljaju i najrazličitiji zahtevi, kako u pogledu sastojaka koji moraju biti navedeni u deklaraciji, tako i u pogledu načina na koji moraju biti deklarirani. U nekim slučajevima zahteva se navodjenje aktivnih supstancija (lekovi, otrovi i proizvodi koji sadrže otrovne komponente). Za aparate i mašine s električnim pogonom zahteva se deklarisanje snage motora, napona struje i sličnih podataka. Kod prehrambenih proizvoda postavljaju se zahtevi u pogledu deklarisanja osnovnih sastojaka i aditiva, pri čemu se za neke sastojke zahteva da budu naznačene njihove količine, izražene u jedinici mere ili procentima, itd.

Osnovno je pravilo da deklaracija mora sadržavati podatke o onim sastojcima za koje je to propisom određeno, i da ti podaci moraju biti izraženi na način određen tim propisom.

Za proizvode koji dolaze na tržište u originalnom pakovanju zahteva se deklarisanje neto količine upakovanog proizvoda, i cena za tu količinu.

Pravilo je da neto količina proizvoda treba da bude izmerena u momentu pakovanja, i da na deklaraciji mora biti označena u jedinici mere za masu, odnosno zapreminu. Ako su u pitanju proizvodi koji se prodaju na komad, broj komada u originalnom pakovanju mora biti označen samo ako materijal za pakovanje nije providan i ne dopušta da kupac utvrdi broj komada u pakovanju.

Problem koji se u praksi javlja u vezi s količinom originalno upakovanih proizvoda je problem nepodudarnosti deklarirane i stvarne mase tako upakovanog proizvoda. Danas se u svetu o ovom pitanju vode mnoge diskusije; u zemljama u kojima su potrošači dobro organizovani, a njihove organizacije uticajne, prihvaćeno je pravilo da količina originalno upakovanog proizvoda u momentu prodaje mora biti najmanje ravna deklariranoj količini. Kako je to pri korišćenju savremene tehnike pakovanja (automati) teško postići, a pored toga određeni proizvodi prirodno tokom vremena gube na težini (kalo) ili isparavaju, proizvođači su prinudjeni da u originalno pakovanje pakuju količine veće od deklariranih kako ne bi potpali pod sankcije predviđene odgovarajućim propisima. Pri tome proizvođači, s obzirom na masovnost proizvodnje i prometa ovih proizvoda trpe gubitke.

Danas je ipak preovladalo mišljenje da propisima treba dozvoliti odgovarajuće tolerancije u tom pogledu, pa propisi mnogih zemalja, među njima i Jugoslavije, za određene proizvode dozvoljavaju takva odstupanja. Prihvaćeno načelo "prosečno tačne količine" dozvoljava da se stvarna količina originalno upakovanog proizvoda kreće u granicama dozvoljenih tolerancija. Smatra se da prihvatanje ovog načela nije na štetu potrošača jer se radi o proizvodima masovne proizvodnje i potrošnje; svaki potrošač u periodu od godine dana kupi po nekoliko pakovanja istog proizvoda, pa ako je jednom prilikom stvarna količina bila manja od deklarirane, a drugom prilikom veća, time se nadoknadjuje gubitak koji je potrošač pretrpeo pri prethodnoj kupovini.

Na originalnom pakovanju mora biti označena cena za to pakovanje. Organizacije potrošača sve češće postavljaju zahtev da pored ovako naznačene cene bude naznačena i cena za jedinicu mere (kilogram,

litar, komad) radi lakšeg uporedjivanja cena istovrsnih proizvoda raznih proizvođača, odnosno maloprodajnih cena takvih proizvoda.

Rok upotrebe proizvoda s ograničenim trajanjem mora biti deklarisan ako je to određeno propisom. Odredjeni proizvodi po svojoj prirodi, ili usled reakcije svojih sastojaka sa sastojcima merila u koji su upakovani nakon određenog vremena gube svoja svojstva ili ih menjaju i kvare se pa više ne mogu da se upotrebljavaju shodno svojoj nameni (konzervirane namirnice, filmovi, boje i lakovi, i drugi proizvodi). Pod rokom upotrebe podrazumeva se period vremena u kome takvi proizvodi ne menjaju svoja svojstva i podobni su za upotrebu prema svojoj nameni bez rizika za potrošača. Po isteku tog roka potrošač može biti izložen riziku u pogledu svog života i zdravlja (na primer, od pokvarenih namirnica) ili ekonomskom riziku (na pr. kupovinom neupotrebljivog filma). Rok upotrebe računa se od dana proizvodnje proizvoda. Najveći broj proizvoda s ograničenim rokom upotrebe mora se po isteku tog roka povući iz prometa. Može se izuzetno dozvoliti prodaja ovih proizvoda po isteku tog roka pod uslovom da je izvršena kontrola njihove ispravnosti, ali se ti proizvodi tada smatraju robom manje vrednosti i prodaju se po nižim cenama.

Propisima se najčešće zahteva da na proizvodima s ograničenim rokom upotrebe bude deklarisan datum proizvodnje i rok upotrebe izražen u danima, mesecima ili godinama. Kod nekih proizvoda označava se krajnji rok u kome proizvod treba da bude upotrebljen, što se izražava rečima: "Ovaj proizvod se mora upotrebiti najdalje do ... (mesec) (godina)" ili sličnom formulom.

Rok upotrebe treba razlikovati od veka trajanja proizvoda iz člana 51. Zakona o standardizaciji. Pod vekom trajanja podrazumeva se period vremena u kome se realno može očekivati da će tehnički složen industrijski proizvod (aparati, mašina, i slično) funkcionisati i da će se moći upotrebljavati prema svojoj nameni, pod uslovom normalne upotrebe i primene datih tehničkih uputstava. Proizvođač je dužan da za taj period vremena omogući kupcu takvog proizvoda nabavku rezervnih delova i korišćenje stručnih usluga za popravke i održavanje proizvoda. Reč je o proizvodima koji protekom vremena ne gube i ne menjaju svoja svojstva, pa se vek trajanja računa od dana prodaje proizvoda i prema tome ne može da ima za posledicu povlačenje proizvoda sa tržišta. Istekom vremena koje je označeno kao vek trajanja proizvoda prestaju obaveze proizvođača da za taj proizvod obezbedjuje rezervne delove i servis, što u isto vreme ne mora da znači da se proizvod neće moći i dalje upotrebljavati ako je očuvan i

funkcioniše. Oznaka veka trajanja proizvoda ove vrste obavezni je sastojak tehničkog uputstva u kome se daju podaci o mogućnosti nabavke rezervnih delova i održavanju proizvoda, što jasno proizlazi iz člana 48. stav 1. Zakona o standardizaciji.

Podaci o načinu upotrebe, održavanju i čuvanju proizvoda od naročitog su značaja za zaštitu potrošača, posebno ako se radi o proizvodima koji pri upotrebi mogu predstavljati opasnost po život i zdravlje ili životnu sredinu, a isto tako i u slučajevima kada se radi o proizvodima koji se redje upotrebljavaju, ili o proizvodima koji su izradjeni od novih materijala koji zahtevaju pri upotrebi, održavanju i čuvanju postupke na koje potrošač - naviknut na proizvode od "klasičnih" materijala - nije navikao. Iz ovih razloga sve češće se propisima postavljaju zahtevi u pogledu deklarisanja ovih podataka, a nije redak slučaj da proizvod mora biti snabdeven i posebnim uputstvom za upotrebu proizvoda, koje mora sadržavati propisom određene podatke i obaveštenja.

I u pogledu ovih podataka opšte je pravilo da deklaracija mora sadržavati one podatke koji su propisom određeni, a data uputstva moraju biti precizna, jasna i data na način lako razumljiv potrošaču koji ima prosečno obrazovanje.

S tim u vezi naročitu pažnju privlači praksa naših proizvođača gotovih lekova. Prema Zakonu o stavljanju lekova u promet, gotovi lekovi moraju biti snabdeveni uputstvom za upotrebu leka, u kome određeni najvažniji podaci moraju biti odštampani na jezicima naroda Jugoslavije, i na jezicima albanske i mađarske narodnosti. Redak je slučaj u praksi da ova uputstva ne sadrže sve propisane podatke, ali je gotovo pravilo da se ti podaci saopštavaju, na primer, ovako: "..... smanjuje motilitet i sekreciju u gastrointestinalnom traktu i otklanja spazam tiholinergičkog i spazmolitičkog dejstva" ili "... u profilaktičke svrhe uzima se ...". Podaci o dejstvu, upotrebi i kontraindikacijama lekova saopštavaju se latinskim izrazima kojima se daje gramatički oblik i nastavci svojstveni odgovarajućem jeziku naroda ili narodnosti Jugoslavije, a tako data "uputstva" neposrednom potrošaču gotovog leka koji nema odgovarajuće medicinsko obrazovanje govore vrlo malo, ili ništa. Slovo zakona je zadovoljeno, no da li je zadovoljen i duh zakona? S obzirom na moguće posledice nerazumljivih uputstava za upotrebu tako važnih proizvoda kao što su lekovi, ovo predstavlja problem nad kojim bi se nadležni organi morali zamisliti i čijem bi rešavanju u najskorije vreme trebalo posvetiti odgovarajuću pažnju.

Za pojedine proizvode mogu biti propisane posebne oznake kojima se saopštava da pro-

izvod ima karakteristike koje osiguravaju njegovu bezbednost upotrebu ili - nasuprot tome - da proizvodom treba rukovati s povećanom pažnjom zbog njegovih opasnih svojstava i karakteristika.

Tako, na primer, proizvodi koji podležu obaveznom atestiranju moraju biti označeni atestnim znakom koji potrošača obaveštava o tome da je proizvod na propisani način ispitan i da - prema rezultatima ispitivanja - ispunjava uslove za bezbednu upotrebu. Suprotan je primer propisano označavanje otrova. Svako pakovanje otrova mora imati deklaraciju na kojoj mora biti krupnim slovima ispisana reč "OTROV" a uz nju mora biti i uobičajeni simbol za toksičnost - mrtvačka glava, koji upozorava potrošača na povećani oprez pri rukovanju takvim proizvodom. Isto tako, eksplozivne materije moraju na pakovanju imati oznake predviđene propisima o prevozu opasnih materija, koje upozoravaju na opasnosti pri rukovanju tim proizvodima.

U vezi s ovim oznakama i efikasnošću zaštite koja se njima postiže isto tako postoje izvesne dileme.

S obzirom da savremeni potrošač, zahvaljujući u velikoj meri razvoju savremenih sredstava informisanja, ima naviku da informacije prima ne samo putem govora (zvuka) i grafičkih simbola (slova, tekst, simboli) nego i putem boje, čine se pokušaji da se informacije o opasnostima pri upotrebi određenih proizvoda saopštavaju i putem boje.

Takav primer nalazimo u našem zakonodavstvu u članu 22. Zakona o prometu otrova, kojim je određeno da na pakovanju otrova grupe I - a to su otrovi koji i u najmanjim dozama izazivaju smrt - podaci i oznake iz deklaracije moraju biti označeni na crnoj podlozi slovima i znacima bele boje. Na pakovanju otrova iz grupe II ove oznake i podaci moraju biti označeni na beloj podlozi crvenom bojom, na pakovanju otrova grupe III - na crnoj podlozi žutom bojom, a na pakovanju otrova grupe IV - na beloj podlozi plavom bojom. Pri tome ne postoji zabrana upotrebe istih ili sličnih boja i njihovih kombinacija pri pakovanju druge vrste proizvoda.

U komercijalnoj praksi odavno je poznato (a to je i naučno dokazano) da svaka boja ima svoj specifičan psihološki karakter. Zbog toga su boje jedan od najvažnijih elemenata dizajna originalnog pakovanja, jer su tržišna istraživanja, naročito intenzivna 60-tih godina, dala dovoljno podataka o "prodajnoj snazi boje". Ovim istraživanjima bila je, između ostalog, obuhvaćena i čitljivost teksta, pri čemu su dobijeni sledeći rezultati:

1. crna slova na žutoj podlozi
2. žuta slova na crnoj podlozi

3. zelena slova na beloj podlozi
4. crvena slova na beloj podlozi
5. crna slova na beloj podlozi
6. bela slova na plavoj podlozi
7. plava slova na žutoj podlozi
8. plava slova na zelenoj podlozi
9. bela slova na crnoj podlozi
10. zelena slova na žutoj podlozi
11. žuta slova na crvenoj podlozi
12. zelena slova na narandžastoj podlozi, itd.

Čitljivost teksta nije bez značaja kada su u pitanju upozorenja na opasnost. Prema rezultatima ove ankete, potrošač bi najlakše pročitao, a time bio upozoren i na opasnost, tekst na pakovanju otrova grupe III, zatim otrova grupe II, pa otrova grupe I i grupe IV! Po čitljivosti teksta, kombinacija boja propisana za deklarisanje otrova grupe I dolazi tek na treće mesto!

Na našem tržištu nalazi se, u pogledu toksičnosti potpuno bezopasan i ispitan deodorans, u varijantama koje su namenjene različitom uzrastu i polu. I dok su podaci na pakovanju tog deodoransa "za muškarce" dati na crnoj podlozi slovima crvene boje, na pakovanju "za žene" dati su plavim slovima na beloj podlozi, a na pakovanju varijante namenjene mladima - crvenim slovima na beloj podlozi. Ako označavanje bojama ima za cilj asocijacije i brz prijem informacija putem asocijacija, postavlja se pitanje kako će potrošač reagovati na ovu "poruku boja" - da li će bezazleni deodorans smatrati otrovom, ili će otrov odgovarajuće grupe toksičnosti poistovetiti s bezopasnim proizvodom kakav je deodorans koji redovno kupuje?

Iz nedovoljno proučenih reakcija potrošača na poruke koje primaju putem teksta, simbola i boja na originalnim pakovanjima mogu da proizadju tragični nesporazumi, a to je mogućnost o kojoj treba i te kako voditi računa pri donošenju odgovarajućih propisa.

Za označavanje određenih opasnih karakteristika proizvoda danas se često koriste razni simboli. Bez obzira na navike i sposobnosti savremenog čoveka da poruke prima putem simbola, činjenica je da novi simboli za određene pojmove često nisu dovoljno jasni ni dovoljno poznati i prihvaćeni, što ih u praksi može učiniti ako već ne potpuno bezvrednim a ono bar nedovoljno efikasnim u pogledu upozoravanja na određene opasnosti.

Primer za ovo daju istraživanja Udruženja potrošača u Velikoj Britaniji. Ova istraživanja odnosila su se na razumevanje propisanih simbola koji ukazuju na opasne karakteristike proizvoda, kao što su eksplozivnost, zapaljivost, toksičnost, korozivno dejstvo, opasnost od povreda i nadraživanja i opasnosti koje su posledica brze oksidacije proizvoda.

Anketa je dala sledeće rezultate:

- pravilno identifikovani simboli ... 33%
- simboli idenfitikovani kao upozorenje na opasnost, bez saznanja o vrsti opasnosti 4%
- pogrešno shvaćeni simboli 30%
- ispitanici nisu mogli da identifikuju simbole, niti da određuju njihov karakter 33%

Prema rezultatima ove ankete, svega je jedna trećina potrošača, kojima su namenjene ove informacije, bila u stanju da primi poruku koja je njima upućena! A reč je o vrlo opasnim svojstvima i karakteristikama proizvoda koji su danas svakome dostupni, kao što su razna sredstva za čišćenje u domaćinstvu, sredstva za uništavanje gamadi, boje, lakovi, i slični proizvodi.

Iako je veoma rasprostranjeno mišljenje da "simboli govore sve jezike", rezultati pomenute ankete pokazuju da ova vrsta obaveštenja potrošača ima svojih nedostataka. Kako ovaj način saopštavanja podataka i pored unifikacije određenih simbola čak i na međunarodnom planu, nije dao sasvim zadovoljavajuće rezultate tražen je izlaz iz te situacije. Neke zemlje, a među njima i Jugoslavija, zahtevaju da se određeni simboli i njihova značenja istaknu na vidnom mestu u odgovarajućim prodavnicama, kako bi se potrošači sa njima mogli upoznati. Medjutim, savremena tržišna istraživanja pokazuju da potrošač pri kupovini u samouslugama i sličnim prodavnicama obraća pažnju na određeni proizvod u proseku u trajanju od 1/50-1/25 sek. U svetlu tih podataka postavlja se pitanje koliko vremena mogu da zaokupe pažnju potrošača informacije o simbolima i njihovom značenju, kao i pitanje koliko je potrošač u stanju da takve podatke upamti i upotrebi. Sličan je slučaj i sa uputstvima za održavanje proizvoda (na primer, tekstilnih odevnih predmeta) na etiketama-privesnicama koje se uklanjaju već i pre upotrebe proizvoda; čak i ako ih sačuva, potrošač u najvećem broju slučajeva ne može da upamti kome od njegovih odevnih predmeta pripada koja etiketa, pa uputstva za održavanje proizvoda praktično postaju neupotrebljiva.

Posebni zahtevi u pogledu označavanja proizvoda postavljaju se jugoslovenskim propisima u vezi sa proizvodima koji odstupaju od propisa o kvalitetu (pravilnika o kvalitetu proizvoda, jugoslovenskih standarda čija je obavezna primena propisana). Takva odstupanja se dopuštaju pod uslovima koji su utvrđeni zakonom ako za to postoje posebni, opravdani tehnički ili ekonomski razlozi, ali se u takvom slučaju postavlja zahtev da proizvod bude na poseban način označen i da u prometu bude snabdeven saopštenjem o tome od kog propisa o kvalitetu odstupa, u čemu je i koliko je to odstupanje. Isti zahtevi postavljaju se i u pogledu proizvoda sa greškom nastalom

u proizvodnji, i proizvoda koji su oštećeni u vreme kada su se već nalazili u prometu, odnosno u prodaji.

U nekim zemljama propisima o označavanju i deklarisanju proizvoda postavljaju se posebni zahtevi koji se najčešće obrazlažu potrebom zaštite potrošača ali koji ustvari imaju karakter vancarinske zaštite domaćeg tržišta, odnosno tzv. "tehničkih barijera" uvozu robe iz drugih zemalja. Među takve propise mogu se svrstati propisi kojima se postavljaju posebni zahtevi u pogledu označavanja zemlje porekla proizvoda, kao i propisi kojima se postavljaju neuobičajeni zahtevi, kao što je na primer zahtev da masa (težina) bude označena u jedinicama koje se inače ne upotrebljavaju u međunarodnom robnom prometu.

Broj podataka koje mora sadržavati deklaracija stvara naročite poteškoće kod malih pakovanja proizvoda koji dolaze na tržište u originalnom pakovanju. Ako se tome dodaju zahtevi u pogledu načina ispisivanja propisanih podataka (jasnoća i čitljivost teksta, veličina slova, cdvojenost podataka jednih od drugih i sl.) i zahtevi u pogledu upotrebe jezika koji su naročito izraženi u propisima višenacionalnih zajednica, kako državnih tako i regionalnih, problemi sa kojima se u oblasti deklarisanja i označavanja proizvoda susreću proizvođači i dizajneri izgledaju gotovo nerešivi, a njihovi zahtevi za pojednostavljenjem ovih deklaracija opravdani. S druge strane, zahtevi organizacija potrošača u pogledu podataka koje treba da sadrži deklaracija i načina njihovog saopštavanja su podjednako opravdani i argumentovani sa stanovišta zaštite interesa potrošača, pa ako u dogledno vreme ne bude nadjeno zadovoljavajuće rešenje ovog problema može se očekivati da će sa tržišta nestati malih pakovanja pojedinih proizvoda.

U pogledu podataka koje sadrži deklaracija postavljaju se dva osnovna zahteva:

1. oznake i podaci u deklaraciji moraju biti tačni, i
2. oznake i podaci u deklaraciji moraju biti istiniti i saopšteni na takav način da ne dovode kupca u zabludu u pogledu proizvoda ili u pogledu proizvođača.

Zahtevi u pogledu tačnosti podataka odnose se pre svega na podatke kojima se identifikuje proizvod, saopštavaju njegovi sastojci, odnosno karakteristike, količina i cena.

Zahtevi u pogledu istinitosti podataka odnose se naročito na isticanje svojstava proizvoda. Nedopušteno je, na primer, iznositi tvrdnju o lekovitom dejstvu proizvoda ako takvo njegovo dejstvo nije dokazano i priznato. Isto tako smatra se nedopuštenim isticati neka svojstva proizvoda kao

specifična svojstva upravo tog proizvoda, iako i drugi isti ili slični proizvodi redovno imaju ta svojstva.

Naročito je osetljivo pitanje licencnih proizvoda označenih žigom davaoca licence. Poznati žig smatra se dokazom kvaliteta, pa tako označeni proizvodi osvajaju tržište neuporedivo lakše nego drugi, često i kvalitetniji proizvodi. Neke naše industrije po pravilu ne pribavljaju licencu za proizvodnju nekog proizvoda bez licence žiga. Iako je zakonom određeno da organizacija, koja je stekla licencu za žig može taj žig upotrebljavati samo ako obezbedi isti kvalitet robe (ili usluga) koji ima proizvod davaoca licence, i ako vidno i jasno naznači na robu njeno poreklo. U nedostatku odgovarajućih propisa o označavanju ovih podataka kupac može lako da bude doveden u zabludu čak i kad je poštovana pomenuta zakonska odredba. Naime, na nekim kozmetičkim proizvodima proizvedenim po stranim licencama za koje je pribavljena i licenca za korišćenje žiga ovoj zakonskoj odredbi udovoljeno je tako, što je na pakovanju stavljena nalepnica sa znakom i firmom domaćeg proizvođača-kupca, ali bez

oznake da je taj proizvod proizvela odnosno organizacija. Kupac lako može da bude doveden u zabludu da je označena domaća organizacija uvoznik, a ne proizvođač tog proizvoda. Drugi je primer cigareta koje se proizvode po stranoj licenci, uz licencu za korišćenje žiga; pakovanje tih cigareta ne sadrži naziv domaćeg proizvođača, a na nalepnici je navedeno, pored oznake koje sadrži pakovanje davaoca licence, samo mesto sedišta domaćeg proizvođača, i to slovima veličine 2 mm, tamno plave boje na srednjeplavoj podlozi - što je teško uočljivo. Nerešeno je ostalo i pitanje kontrole kvaliteta ovih proizvoda, što međutim prelazi okvire ovih razmatranja.

Na kraju treba napomenuti da je odredbama Zakona o standardizaciji izričito zabranjeno stavljanje u promet proizvode sa netačnim oznakama i podacima, ili oznakama i podacima koji mogu kupca dovesti u zabludu u pogledu porekla, količina, karakteristika kvaliteta, osobina i namene proizvoda, ili u pogledu proizvođača. Povreda ovih odredaba određena je, i kažnjiva kao privredni prestup prema članu 91. istog zakona.

organizacija aktivnosti standardizacije u sour kemijski kombinat „chromos” – zagreb

Nada Markovčić, dipl. ing.

Referat saopšten na Savetovanju "Standardizacija u kemijskoj industriji", Cavtat, 1978. godine

uvod

Paralelno sa samoupravnim organiziranjem Kemijskog kombinata "Chromos-Katran-Kutrilin" u Složenu organizaciju udruženog rada Kemijski kombinat "Chromos", započelo se s organizacijom djelatnosti standardizacije u SOUR-u. Potreba za organiziranjem ove djelatnosti na nivou Kombinata pokazala se je već mnogo ranije, no, tek je Zakon o standardizaciji, donesen prošle godine, neposredno ubrzao tok organiziranja. Zakon je pomogao da se u Kombinatoru ova djelatnost promatra kao nužnost u udruženom radu, sa ciljem osiguranja stvarne ekonomičnosti, razvoja, unapredjenja proizvodnje, prometa i usluga, te šire gledano, osiguranja jedinstva jugoslovenskog tržišta i ravnopravnog uključivanja u međunarodnu podjelu rada. Ovo izlaganje ima za cilj da iznošenjem određenih iskustava u organiziranju interne standardizacije u uvjetima raznovrsne kemijske proizvodnje kakvu ima Kombinatar, pomogne razvoju i unapredjenju standardizacije u kemijskoj industriji.

samoupravno organizovanje u kombinatu

Godine 1890. osnovan je "Katran", proizvođač bitumenskih i asfaltnih proizvoda te derivata katrana. Trideset godina kasnije utemeljen je "Chromos" proizvođač boja i lakova, a 1930. godine "Kutrilin" proizvođač tenzida i pomoćnih sredstava za tekstil i kožu. Širenjem proizvodnih programa i asortimana proizvoda osnivaju se nove proizvodne cjeline, koje organizirane u Kemijski kombinat "Chromos-Katran-Kutrilin" 22. prosinca 1977. godine prerastaju u Složenu organizaciju udruženog rada Kemijski kombinat "Chromos" - proizvodnja kemijskih proizvoda. "Chro-

mos" objedinjuje u Složenu organizaciju udruženog rada 10 radnih organizacija i 5 radnih zajednica. 6 RO su proizvodne sa 20 OOUR-a i 6 RZ, a 4 RO su uslužnog karaktera sa 6 OOUR-a i 1 RZ na nivou RO. Na slici 1. je prikazana organizaciona shema Kombinata.

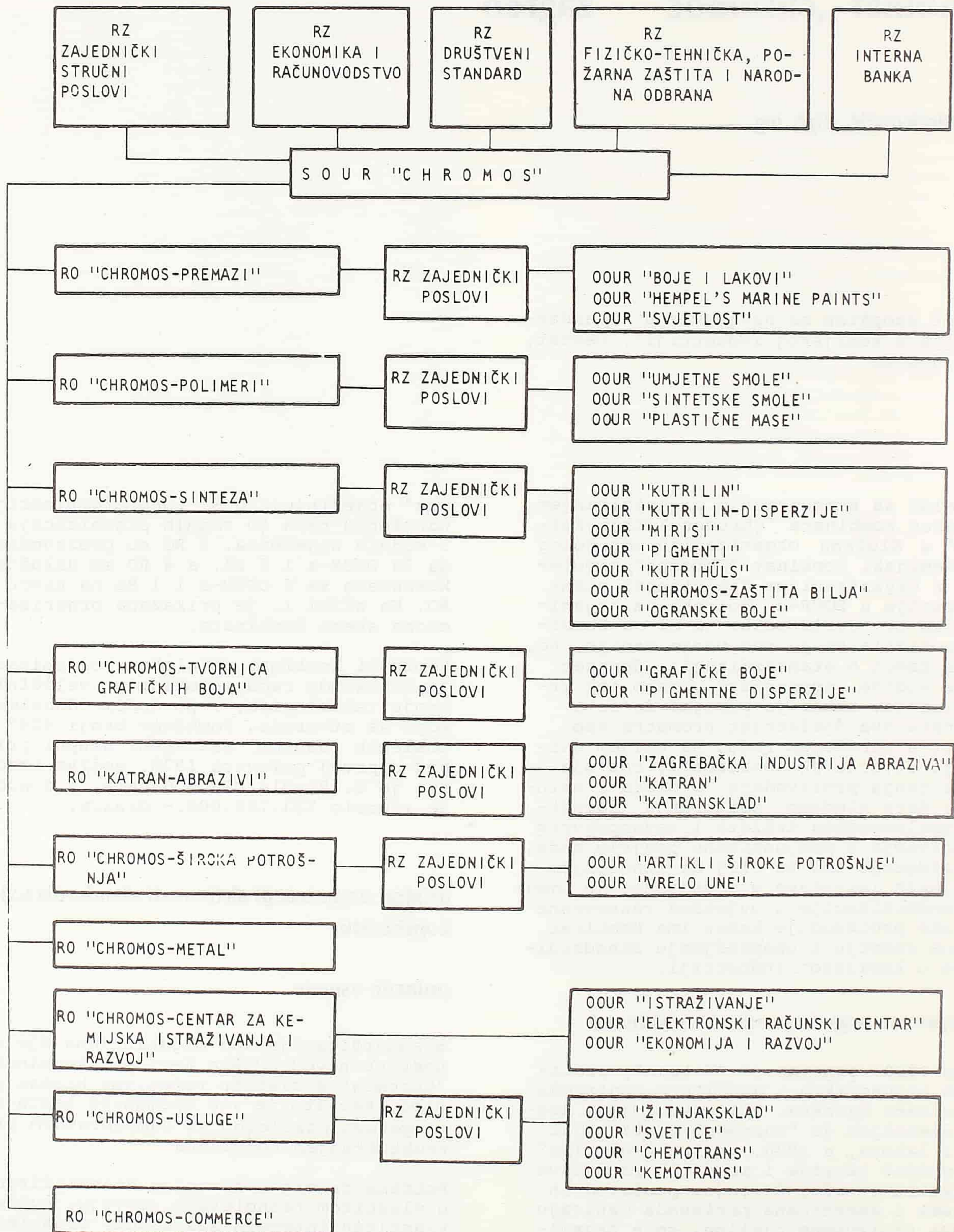
Kemijski kombinat je složena organizacija udruženog rada, složena po veličini i broju tehnologija, i po općim odnosima koji se stvaraju. Kombinatar broji 4047 zaposlenih radnika, ostvareni ukupni prihod u prvoj polovici 1978. godine iznosio je 2.103,014.000.- dinara, a dohodak je iznosio 523,164.000.- dinara.

pristup organizaciji aktivnosti standardizacije u kombinatu

polazne osnove

Standardizacija kao organizirana djelatnost na nivou SOUR-a Kemijski kombinat "Chromos" egzistira relativno kratak period. Kao što je već spomenuto nastajala je gotovo paralelno sa samoupravnim prestrukturiranjem Kombinata.

Potreba za organiziranjem standardizacije u vlastitom tehnološkom razvoju, nužnost vlastitih internih standarda, organizirano sudjelovanje u donošenju standarda na nivoima (svim), pokazala se je već mnogo ranije. Standardizacija je nicala i razvijala se ovisno o trenutnim potrebama i radovima u nekim proizvodnim cjelinama (pri-

Slika 1. Organizaciona shema Kemijskog kombinata "Chromos"

mjera radi standardizacija ljepila, plastičnih masa, laminata, krutih pjena, premaznih sredstava, proizvoda za građevinarstvo, tehničke dokumentacije pripreme rada i proizvodnje itd.), ali najčešće na osnovu inicijative pojedinaca, vlastite informiranosti i kreativnosti.

Kombinat radi sa dvadesetak ili više tehnologija vrlo različitih po namjeni i složenosti, uz to je izrazito preradivačka kemijska industrija sa svim problemima koje ima takova industrija bez vlastite sirovinske baze u zemlji, sa orijentacijom na uvoz repromaterijala i to dominantno sa Zapada, uz 3500 različitih proizvoda raznorodnih načina primjene (6). U takvim uvjetima kemijske proizvodnje moralo se je problematici standardizacije pristupiti na organizirani način. Zaokret, naime, na stvaranju vlastite sirovinske baze - izražen u srednjoročnom planu razvoja - ukazat će istodobno na značenje standardizacije kao nužnog faktora u svim područjima kompleksne proizvodnje kao što je "Chromosova".

osvrt na zakon o standardizaciji

Zakon o standardizaciji donesen prošle godine, uz promjene u samoupravnim odnosima, neposredno je ubrzao organizaciju ove djelatnosti, pod kojom se, prema zakonskim odredbama, podrazumijeva donošenje i primjenjivanje standarda, tehničkih normativa, normi kvaliteta, proizvoda, usluga i propisa predviđenih Zakonom, a koji se donose radi razvoja i unapređenja proizvodnje, prometa, usluga i drugih djelatnosti udruženog rada, osiguranja jedinstva jugoslovenskog tržišta, te zaštite potrošača.

Zakon je donio niz novina od kojih su sa stanovišta Kombinata posebno značajne atestiranje i način njegovog sprovođenja, obavezna kontrola proizvoda, radova i usluga od strane samih organizacija udruženog rada, oznake i podaci na proizvodima za koje je to određeno propisima, na jezicima i pismima naroda Jugoslavije, te obaveza Saveznog zavoda za standardizaciju (SZS) da u rad svojih komisija uključi delegirane predstavnike radnih organizacija. Iako je samo sprovođenje Zakona ukazalo na njegove manjkavosti, te potrebu što bržeg donošenja propratnih propisa, koji će ga nadopuniti, ne može se osporiti činjenica, da je njegovo donošenje potvrdilo značaj i ulogu standardizacije u udruženom radu, dalo joj širi društveni aspekt, te pomoglo da se standardizacija promatra kao nužno sredstvo u postizanju stvarne ekonomičnosti.

mjesto standardizacije u strukturi SOUR-a

Organizaciju djelatnosti i poslove standardizacije za potrebe SOUR-a obavlja RO "Chromos - Centar za kemijska istraživanja i razvoj", u kojoj se objedinjuju zajednički poslovi naučno-istraživačkog rada u oblasti kemije, ekonomije, projektiranja, investicija, znanstvene i stručne informatike, te računskog centra (vidi organizacionu shemu standardizacije SOUR-a, sl. 2). Način formiranja te RO u procesu organiziranja u SOUR svakako zauzima posebno mjesto po poteškoćama i naporima u provodjenju. Organiziranje naučno-istraživačke djelatnosti u skladu sa načelima udruženog rada, deklarativno je prihvaćeno od svih proizvodnih OOUR-a kao pitanje zajedničke budućnosti i najekonomičnijeg rješenja sa stanovišta skupe opreme, njene ikorištenosti, kao i ekipiranja stručnjaka.

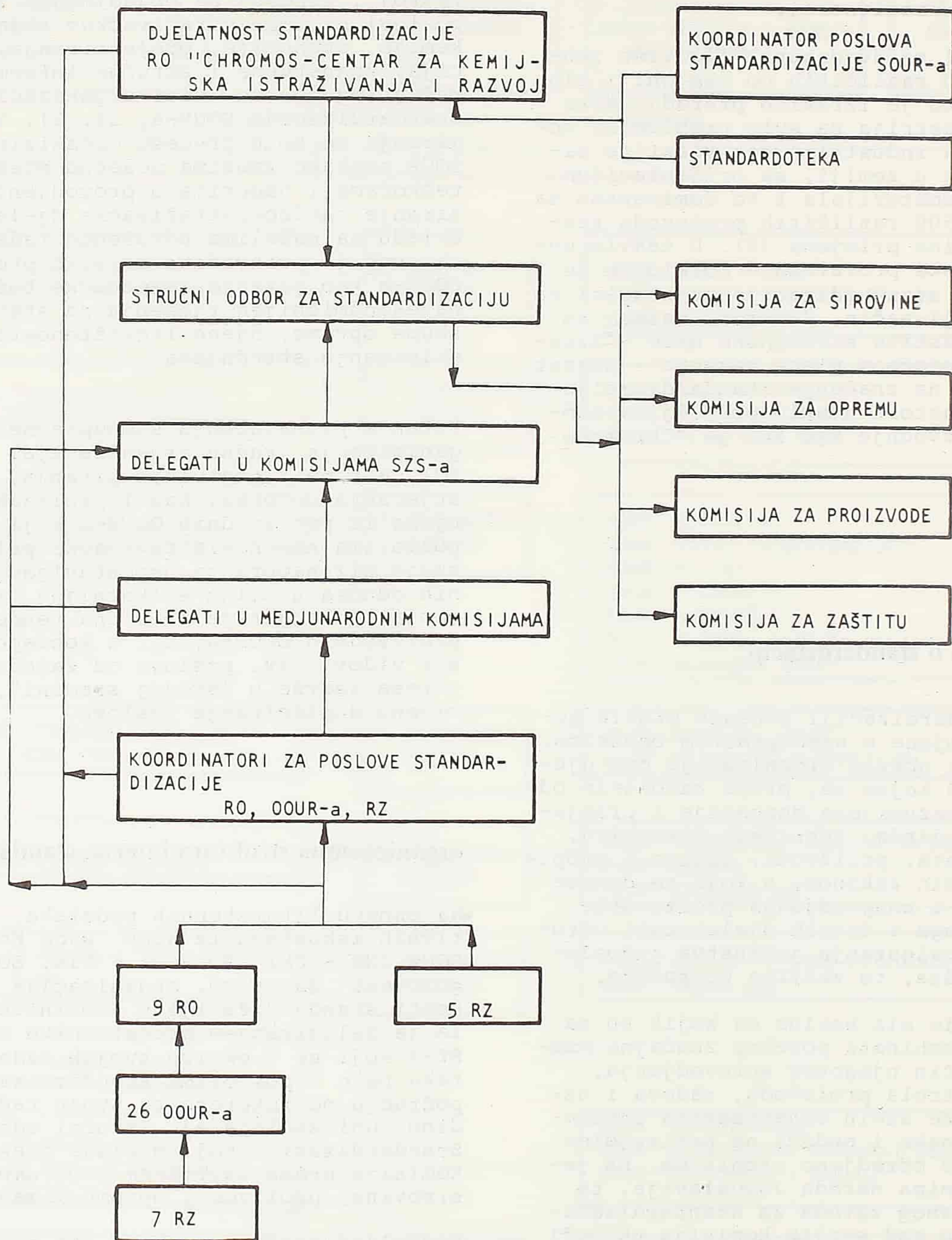
Pitanje pronalaženja samoupravne forme organiziranja (radna organizacija, OOUR, RZ, RO), a time i statusnih pitanja, načina stjecanja dohotka, kao i prelazak stručnjaka iz proizvodnih OOUR-a koji se bave poslovima naučno-istraživačke prirode, iziskuje niz napora na uspostavljanju skladnih odnosa u cilju efikasnijeg privredjivanja. Takodjer je prisutna tendencija proizvodnih OOUR-a, tj. u koncepciji da se svi vidovi tzv. poslova od zajedničkog interesa zadrže u "svojoj sredini", pa i pod cijenu dupliciranja poslova.

organizaciona struktura interne standardizacije

Na osnovu literaturnih podataka, te praktičnih iskustava iz SOUR "Rade Končar", SOUR INA - OKI, SOUR Ei - Niš, SOUR "Energoinvest" Sarajevo, organizacija djelatnosti standardizacije u Kombinatoru započela je delegiranjem predstavnika OOUR-a i RZ-a koji se u okviru svojih radnih zadataka bave i poslovima standardizacije u području od interesa za svoju radnu sredinu. Oni sačinjavaju Stručni odbor za Standardizaciju koji djeluje preko svojih komisija prema zacrtanom programu i to za sirovine, proizvode, opremu i zaštitu.

Redosljed postupaka, koje smo sproveli u svrhu organiziranja, je sledeći:

- Prijedlog akcija oko standardizacije i atestiranja proizvoda, koje smo uputili svim OOUR-ima i RZ.
- Informacije sa područja standardizacije, u kojima smo iznijeli nacrt Zakona o standardizaciji sa osvrtom na problematiku atestiranja.
- Izrada programa rada.

Slika 2. Organizaciona shema djelatnosti standardizacije SOUR "Chromos"

- Anketa o akciji organiziranja standardizacije.
- Razgovori sa rukovodiocima OOUR-a i RZ-a, te predstavnicima za poslove standardizacije iz OOUR-a i RZ-a.
- Prihvatanje programa rada standardizacije SOUR-a (pismeno).
- Dopuna djelatnosti RO "Chromos - Centar za kemijska istraživanja i razvoj" poslovima iz predmeta standardizacije.

3.5 Program rada djelatnosti standardizacije

Prihvaćeni program rada koji se obavlja permanentno, a koji se razradjuje godišnje posebno za svaku RO, OOUR je:

- Organizacija djelatnosti standardizacije u SOUR-u Kemijski kombinat "Chromos", te koordinacija sa RO, OOUR-ima.
- Organizacija, praćenje i provođenje mjera standardizacije sirovina, poluproizvoda i proizvoda na nivou SOUR-a, RO i OOUR-a.
- Razvoj postupka jedinstvenog sistema standardizacije, razvoj jedinstvenog sistema tehničke dokumentacije i tehničke numeriranja, standardizacija i tipizacija materijala, dijelova, proizvoda za SOUR, RO, OOUR, RZ u suradnji s odgovarajućim službama.
- Informatika sa područja standardizacije SOUR-a, RO, OOUR, RZ.
- Koordinacija i suradnja na poslovima standardizacije u RO sa RO "Chromos - Centar za kemijska istraživanja i razvoj".
- Djelovanje u nacionalnim i međunarodnim organizacijama za standardizaciju.
- Suradnja sa odgovarajućim organima na području predmeta poslovanja SOUR-a.
- Izrada osnovnih standarda sirovina i produkata, standarda materijala, zajedničkih dijelova i sklopova, standarda metoda za potrebe SOUR-a, RZ, OOUR-a.
- Atestiranje proizvoda na osnovu odgovarajućih propisa i provjera kvaliteta, pribavljanje atesta, znaka kvaliteta po potrebama i zahtjevu tržišta, posebno za plasman proizvoda SOUR-a na inozemnom tržištu.

obrazovanje kadrova, informacije

Jedan od bitnih zadataka bio je obrazovanje širokog kruga suradnika koji rade na problemima standardizacije, tim više, jer dosadašnji sistem redovnog obrazovanja ne-

dovoljno posvećuje pažnju predmetu standardizacije. Potreba za stručnjacima ovog područja koji su osposobljeni da objedine niz tehničkih znanja u cilju racionalnijeg poslovanja, nameće se sve više u tehničkoj praksi. U suradnji sa Društvom za unapređenje standardizacije Hrvatske (DUSH), Komisijom za standardizaciju Privredne komore Hrvatske, organizirano je niz seminara i predavanja (npr. "Standardizacija u udruženom radu" - seminar, "Oblikovanje internih standarda, tehnika numeriranja" - seminar, "Zakon o standardizaciji" - predavanje, "Problemi oko atestiranja" - predavanje). Aktivna je suradnja s Referalnim centrom Sveučilišta u Zagrebu (koji će prema ključnim riječima i pojmovima pratiti određena stručna područja iz problematike Kombinata), SZS-om, SADUS-om, te IFAN-om. U svrhu vlastitih informacija pokrenuli smo "Informacije iz oblasti standardizacije" (sa pregledom djelatnosti standardizacije interesantnih za Kombinat). Paralelno smo pristupili formiranju standardoteke kao dijelu biblioteke radne organizacije. Standardoteka posjeduje 3899 standarda, no, velika većina zbog starosti morat će biti podvrgnuta reviziji. U standardoteci je zastupljeno 2836 JUS standarda, od kojih su 2196 starijih od 5 godina, 522 DIN-a, 117 BS-a, 60 ASTM-a, 21 NF-a, 97 GOST-a, 1 TGL-a, 10 VDI-a, 11 ČSN-a, 3 SIS-a, 24 JŽS-a (granski), 8 RAL (Farbregistar), 28 TITUKOV (tehnički uslovi za potrebe JNA), 3 TP (tehnički propisi za gradjevinarstvo), 6 IP-a, 5 TR bF (Technische Regeln für brendbare Flüssigkeiten) itd. Standardoteka posjeduje najnovije kataloge DIN, JUS, GOST, ASTM, AFNOR, Bulletin Signaletique, bilten Standardizacija i separat JUS - Informacija (za sve RO, OOUR, RZ), te World Standards Mutual Speedy finder Vol 1 - Chemicals sa pregledom 10210 standarda. Shodno zakonskom propisu sudjelujemo u radu 19 stručnih komisija sa 36 delegata iz područja od interesa za djelatnost Kemijskog kombinata (tabela I).

U okviru komisija Kombinata je dao prijedlog nacрта standarda iz oblasti plastičnih masa, ljepila (fenolnih i rezorcinskih), laminata, krutih pjena, premaza, podova, kitava, zapaljivosti plastičnih masa - metode određivanja.

problematika atestiranja

Kao što je već istaknuto, posebno interesantno područje za Kombinata je atestiranje proizvoda. Donesena lista proizvoda koji podležu obavezi atestiranja za 1978. godinu, pokazala je, da ne postoji potreba za atestiranjem Chromosovih proizvoda. (Sredstva za zaštitu bilja podliježu pod odredbe Zakona o prometu otrova). U tom smislu niti jedan proizvod Kombinata ne treba imati atest. Na tržištu postoji još uvijek raskorak između zakonskih propisa i zah-

Tabela I

PREGLED KOMISIJA SZS-a I DELEGATA SOUR-a

Red. broj komisija	Broj delegata	Naziv komisije	Naziv grupe SZS-a
1.	3	- za izolacione materijale za elektrotehniku	Grupa za elektrotehniku
2.	1	- iz oblasti radioprijemnika	"
3.	1	- sigurnost aparata za domaćinstvo	"
4.	1	- za instalacioni pribor	"
5.	1	- za električne instalacije u industriji	"
6.	2	- drvene konstrukcije u građevinarstvu	Grupa za građevinarstvo
7.	2	- projektiranje i gradjenje puteva	"
8.	1	- zaštita od buke, vibracija i udara	Grupa za zaštitu životne sredine
9.	2	- zaštita od požara i eksplozija, termini definicije	"
10.	7	- za premazna sredstva, sintetske i prirodne smole, pigmente	Grupa za kemiju
11.	2	- za plastične mase	"
12.	2	- metode ispitivanja zapaljivosti plastičnih masa	"
13.	2	- za ljepila	"
14.	2	- za nemetalne sirovine za potrebe ljevaonica	Grupa za ljevarstvo
15.	3	- za zaštitu bilja	Grupa za poljoprivredu i šumarstvo
16.	1	- za donošenje pravilnika o atestiranju	Grupa za uređenje znakova kvaliteta i atestiranje
17.	1	- za azbest	Grupa za rudarstvo i metalurgiju
18.	1	- za glinicu	"
19.	1	- za sita i sisanje	"

tjeva naših kupaca da uz isporučenu robu prime i "atest" kao garanciju kvalitete, što je popraćeno i neinformiranošću prodajnih odjela. Veliku većinu naših proizvoda s primjenom u građevinarstvu ispitivao je Institut građevinarstva Hrvatske te izdavao za njih ateste, što veliki broj izvodjača radova traže i dalje kao garanciju sigurnosti.

Poznato je da godinu dana nakon donošenja Zakona još ne postoje ovlaštene organizacije za obavljanje atestiranja proizvoda koji podliježu obavezi atestiranja za 1978. godinu, te da u tom smislu niti jedan proizvod nema važeći atest.

zaključak

Interna standardizacija, dobiva svoje pravo mjesto i značaj u udruženom radu. U Kemijskom kombinatu se ova djelatnost ostvaruje u okviru radne organizacije "Chromos - Centar za kemijska istraživanja i razvoj".

U Kombinatu danas radi 38 stručnjaka na poslovima standardizacije, te 36 delegata u raznim stručnim komisijama SZS-a. Ovaj podatak govori da postoje realni izgledi za daljnju afirmaciju standardizacije u praksi Kemijskog kombinata.

prikaz organizovanja službe standardizacije u elektronskoj industriji

Vera Đorđević, dipl. ing.

Referat saopšten na III Jugoslovenskom savetovanju "Standardizacija '78"

Cilj ovog prikaza je da se izloži koncepcija organizovanja Službe standardizacije na nivou složene organizacije sa delimičnim osvrtom na organizovanje ove delatnosti i u okviru osnovnih organizacija.

Interna standardizacija u Elektronskoj industriji je jedna od mladih aktivnosti, koja je u svom razvoju nailazila na niz problema organizacione, kadrovske i materijalne prirode.

Glavni uzroci za razvoj ove aktivnosti mogu da se iskažu u sledećem:

- vrlo širok izbor kvaliteta i dimenzija materijala, alata i sopstvenih proizvoda
- nizak nivo uredjenosti tehničke i ostale dokumentacije

- preuzimanje tuđih dokumentacija, često vrlo nepotpunih i loše uradjenih, bez poklanjanja dovoljno pažnje ovom pitanju prilikom preuzimanja licenci i njihovo prilagodjavanje našim uslovima poslovanja
- vrlo loše sporazumevanje, zbog raznolikosti i neusaglašenosti tehničkih dokumentacija
- nepostojanje bilo kakvog informacionog sistema na nivou Ei, skoro u svim delatnostima
- potreba za organizovanjem jedinstvenog i stručnog zastupanja Ei u komisijama za donošenje jugoslovenskih standarda.

Uzimajući u obzir sve ove razloge, pre 10 godina u Ei je formiran Sektor za standardizaciju i dokumentaciju čija je delatnost bila:

- izrada internih standarda
- izrada i uvođenje šifarskog sistema za sve predmete poslovanja
- uređenje tehničke dokumentacije za mogućnost automatske obrade podataka
- formiranje sistema informisanja o svim aktivnostima iz oblasti standardizacije (formiranje standardoteke, izdavanje Biltena i sl.)
- učestvovanje i koordiniranje u radu na donošenju JUS i međunarodnih standarda.

Posebno, sa organizovanjem Sektora, u fabrikama su oformljena radna mesta referenata za standardizaciju, najčešće u konstrukcionim biroima, čija je delatnost bila nadzor nad uvođenjem JUS, internih i drugih standarda u dokumentaciju fabrike, a s druge strane oni su prikupljali i dostavljali potrebne informacije kod izrade novih standarda.

U to vreme, obaveznost primene i način uvođenja internih standarda, bila je regulisana Naredbom generalnog direktora.

Stupanjem na snagu Zakona o udruženom radu i koncepcija organizovanja Službe za standardizaciju morala je biti društveno potvrđena i zakonski regulisana. Isto tako i Zakon o standardizaciji je svojim postavkama o internoj standardizaciji u složenim organizacijama, kao što je Ei, usmerio politiku organizovanja ove aktivnosti. Normalno, vodilo se računa i o potencijalu koji je Sektor standardizacije u prethodnom periodu dostigao:

- izdato preko 500 internih standarda
- razradjen šifarski sistem za predmete materijalnog poslovanja
- šifrirano i uneto u datoteku ERC preko 50.000 stavki različitih repromaterijala i delova
- specijalizovan kadar za ovu vrstu delatnosti.

U tom smislu konstatovano je sledeće:

- delatnost standardizacije mora da se obavlja na svim organizacionim nivoima
- standardizacija je delatnost koja je usko povezana sa svim funkcijama u preduzeću, pa rešenje njene organizovanosti i raspodelu zadataka bazirati prema organizacionim delatnostima u Ei
- kod organizovanja delatnosti standardizacije izvršiti koncentraciju kadrova koji se bave problematikom standardizacije na onim organizacionim nivoima, na kojima će se postići najveći efekti.

Imajući ovo u vidu prilikom konstituisanja Složene organizacije udruženog rada Ei, u okviru Radne zajednice zajedničkih službi, organizovana je Služba za standardizaciju i dokumentaciju koja, prema Statutu SOUR Ei, sklapa Samoupravni sporazum sa svim OOUR-ima Ei u cilju udruživanja rada i prenošenja poslova standardizacije.

Samoupravni sporazum o koordinaciji i izvršavanju poslova standardizacije potvrđen je na Radničkoj skupštini Ei, nakon usvajanja na organima upravljanja OOUR Ei, i stupio je na snagu početkom 1978. godine.

Kao jedna od najpozitivnijih strana ovog Sporazuma smatra se dogovor o definisanju i razgraničenju poslova standardizacije na raznim organizacionim nivoima Složene organizacije Ei, što je izloženo u daljem tekstu ovog Prikaza.

poslovi standardizacije i dokumentacije na nivou sour ei

1. Izrada nacrtu Ei-standarda i sudelovanje sa SOUR-Ei u usvajanju Ei-standarda za predmete od zajedničkog interesa, kao što su: znak i natpisi Ei, sadržaj, oblik i rukovanje proizvodno-tehničkom dokumentacijom, tehnički zahtevi i metode ispitivanja za materijale i proizvode, nazivi i označavanje materijala, proizvoda i sredstava za rad, klasifikatori za materijale, delove, sklopove, proizvode i sredstava za rad kao i druge osnovne tehničke standarde vezane za mere, jedinice, tolerancije itd.
2. Koordinacija učešća Ei i zastupanje Ei u komisijama i odborima koji donose nacionalne, regionalne i međunarodne standarde i znakove kvaliteta.
3. Organizacija i održavanje informacionog sistema na području standardizacije koji obuhvata:

Vodjenje centralne standardoteke i evidencija internih, nacionalnih i međunarodnih standarda i znakova kvaliteta, umnožavanje i raspodela Ei-standarda, informisanje o novim Ei, nacionalnim i međunarodnim standardima, nabavka standarda za potrebe RO i OOUR, tumačenje odredbi nacionalnih i međunarodnih standarda i upotrebe znakova kvaliteta, informisanje o svim važnijim aktivnostima na području standardizacije.

4. Razvijanje i predlaganje sistema proizvodno-tehničke dokumentacije u saradnji sa ERC i Radnim organizacijama; praćenje razvoja informacionih sistema na području proizvodno-tehničke dokumentacije, predlaganje i razvijanje sistema mikrofilmovanja proizvodno-tehničke dokumentacije i učestvovanje sa radnim organizacijama pri njegovom uvođenju.

5. Razvijanje i održavanje zajedničkog šifarskog sistema za materijale, proizvode i sredstva za rad, što obuhvata: šifriranje materijala, standardnih alata i ostalih predmeta iz oblasti materijalnog poslovanja koji se nabavljaju van Ei i dostavljanje osnovnih podataka ERC radi formiranja datoteke osnovnih podataka; pomoć i instruktaza OOUR - Ei prilikom primene usvojenog šifarskog sistema, raspodeljivanje opsega identifikacionih šifara OOUR Ei i dr.
6. Izdavanje informativnog Biltena u kome se daju informacije o svim aktivnostima na području standardizacije.
7. Popularisanje standardizacije putem informativnog Biltena drugih sredstava informisanja u Ei i drugim putem i organizacija obuke kadrova iz oblasti standardizacije i dokumentacije.

POSLOVI STANDARDIZACIJE I DOKUMENTACIJE NA NIVOU RO Ei

Ukoliko to zahtevaju specifični uslovi, u okviru stručnih službi RO, mogu da se formiraju i službe za standardizaciju čiji radni zadaci moraju da budu uskladjeni sa radnim zadacima službe standardizacije na nivou SOUR Ei.

U okviru ovih službi bi se radili propisi, koji u načelu moraju biti u skladu sa Ei-standardima, a odnosili bi se na: predmete vezane isključivo za delatnost OOUR u okviru RO, kao što je utvrđivanje asortimana i tipizacija materijala, sastavnih delova, proizvoda i proizvodnih postupaka.

POSLOVI STANDARDIZACIJE I DOKUMENTACIJE NA NIVOU OOUR Ei

Sve ciljeve koji proističu iz Sporazuma, OOUR Ei sprovode preko svojih službi, čiji je oblik organizovanja prilagodjen njihovim potrebama. Te službe, odnosno referati, imaju sledeće dužnosti:

- da delatnosti iz Sporazuma uključuju u samoupravno planiranje
- da učestvuju u usvajanju Ei-standarda i kontrolišu primenu JUS, Ei-standarda, propisa RO i drugih tehničkih regulativnih dokumenata
- da usvajaju i primenjuju sistem jedinstvene proizvodno-tehničke dokumentacije
- da usvajaju i primenjuju jedinstveni šifarski sistem
- da raspoređuju, vode evidenciju i ažuriraju standarde i druga tehnička regulativna dokumenta

- da skupljaju podatke za potrebe službi za standardizaciju na nivou SOUR i RO Ei.

stručni odbor za standardizaciju

Ovlašćeni predstavnici OOUR Ei, podpisnica Sporazuma, obrazuju Stručni odbor za standardizaciju koji ima zadatak da usmerava i nadzire rad Službe za standardizaciju i dokumentaciju na nivou Složene organizacije Ei.

Nadležnosti ovog Odbora su:

- usmeravanje politike delatnosti standardizacije, proizvodno-tehničke dokumentacije i šifriranja
- razmatranje predloga godišnjih planova rada i finansijskih planova Službe za standardizaciju i dokumentaciju (SST) i predlaganje Radničkoj skupštini Ei, radi usvajanja
- vršenje nadzora nad radom SST, putem proveravanja, na osnovu periodičnih izveštaja, da li je ostvareni rad u skladu sa planiranim zadacima
- formiranje stručnih komisija na nivou Složene organizacije za obradu posebnih stručnih problema iz oblasti standardizacije, šifriranja i proizvodno-tehničke dokumentacije
- dostavljanje ocene o izvršenom radu SST, Radničkoj skupštini Ei
- utvrđivanje Poslovnika o radu stručnih komisija za standardizaciju, čija se nadležnost ogleda u sledećem: davanje predloga za predmete koje treba obraditi u Ei-standardima, razmatranje predloga i usvajanje Ei-standarda, izmene Ei-standarda i razmatranje predloga nacionalnih i međunarodnih standarda, predlaganje predstavnika Složene organizacije Ei za zasedanja tehničkih odbora, odnosno komisija SZS, JEK, IEC, ISO, SEV i dr.

Osnov finansiranja službe standardizacije na nivou SOUR Ei je takodje definisan Sporazumom. Na osnovu godišnjeg plana rada SST koji usvaja Radnička skupština Ei, na predlog Stručnog odbora za standardizaciju, Osnovne organizacije udruženog rada finansiraju rad službe srazmerno ostvarenim prihodima u protekloj godini. Svi poslovi koje Služba obavlja kao dodatni nalog, van utvrđenog godišnjeg plana za potrebe RO ili OOUR, iskazuju se kao poseban trošak i kao takvi se i ugovaraju.

Još uvek je kratko vreme da bi se dala kompletna ocena o ovakvom načinu organizovanja Službe standardizacije na nivou SOUR Ei, ali već danas možemo da ukažemo na nekoliko uspešno rešenih zadataka:

- zajednički dogovor i utvrđivanje veka trajanja za proizvode široke potrošnje
- izrada jedinstvenog memoranduma i zaštita znaka Ei

- organizovano i jedinstveno zastupanje u komisijama SZS i JEK (71 komisija, 90 članova)
- uskladjivanje stavova po pitanju atestiranja proizvoda Ei.

objavljeni jugoslovenski standardi

Grana C: Metalurgija i tehnologija prerade metala

Oznaka i godina	N a s l o v	Cena din.	"Sl. list SFRJ"
C.A1.264 1978	Metode ispitivanja hemijskog sastava aluminijuma i legura aluminijuma. Odredjivanje sadržaja bakra atomskom apsorpcionom spektrofotometrijom	23.-	60/78
C.A1.265 1978	" Odredjivanje sadržaja nikla atomskom apsorpcionom spektrofotometrijom	20.-	60/78
C.A1.266 1978	" Odredjivanje sadržaja olova atomskom apsorpcionom spektrofotometrijom	20.-	60/78
C.A1.267 1978	" Odredjivanje sadržaja hroma atomskom apsorpcionom spektrofotometrijom	17.-	60/78
C.A1.268 1978	" Spektrofotometrijsko odredjivanje sadržaja hroma (Metode sa difenilkarbazidom)	20.-	60/78
C.A1.269 1978	" Spektrofotometrijsko odredjivanje sadržaja nikla (Metoda sa dimetilglioksinom)	23.-	60/78

Grana K: Alat i pribor

K.A2.010 1978	Geometrija reznog dela alata za rezanje. Opšti pojmovi, termini i definicije	110.-	59/78
------------------	--	-------	-------

Grana M: Mašinogradnja i metalna industrija

M.B2.011 1978	Podloške za vijke sa šestostranom glavom i šestostranom navrtkom. Klasa izrade A	14.-	59/78
M.B2.012 1978	" Klasa izrade C	14.-	59/78
M.B2.013 1978	Podloške za vijke sa cilindričnom glavom. Klasa izrade A	10.-	59/78
M.B2.014 1978	Podloške sa prečnikom navoja $D \approx 3d$. Klasa izrade A i C	10.-	59/78
M.B2.100 1978	Elastične podloške. Tehnički uslovi za izradu i isporuku	20.-	59/78
M.B2.110 1978	Elastične zavojne podloške sa uvi-jenim i ravnim krajevima	14.-	59/78
M.B2.111 1978	Elastične zavojne podloške za vij-ke s cilindričnom glavom	10.-	59/78

M.B2.113 1978	Elastične podloške za veća napreza- nja lučne i talasaste	10.-	59/78
M.B2.135 1978	Podloške. Tehnički uslovi za izra- du i isporuku	20.-	59/78
M.B2.136 1978	Elastične podloške lučne i tala- saste	10.-	59/78
M.B2.142 1978	Podloške sa produžetkom, klase iz- rade A	10.-	59/78
M.B2.150 1978	Elastične zupčaste podloške	14.-	59/78
M.B2.151 1978	Elastične lepezaste podloške	10.-	59/78
M.D1.005 1978	Industrijske dizalice. Sastavljanje uputstva za ru- kovanje i održavanje dizalica	10.-	59/78
M.D1.006 1978	" Upitni list za dizalice. Ob- razac	26.-	59/78
M.K3.021 1978	Okov za gradjevinsku stolariju. Brava za metalna vrata sa otvorom za cilindrični ulo- žak i polugom širine 25, 30 i 40 mm. Oblik i mere	10.-	59/78
M.K3.022 1978	" Brava za metalna vrata sa otvorom za cilindrični uložak i valjkas- tim jezikom širine, 25, 30 i 40 mm, univerzalna. Oblik i mere	10.-	59/78
M.K3.034 1978	" Brava za metalna vrata sa otvo- rom za cilindrični uložak i je- zikom širine, 25 i 40 mm, uni- verzalna. Oblik i mere	10.-	59/78
M.K3.035 1978	" Cilindrični uložak za brave. Oblik i mere	10.-	59/78
M.K3.090 1978	" Okretna spojnica (šarka) za vrata	10.-	59/78
M.K3.091 1978	" Uvrtna spojnica. Oblik i mere	10.-	59/78
M.K3.220 1978	" Okretna spojnica (šarka) za pro- zore. Oblik i mere	10.-	59/78
M.K3.222 1978	" Okretna spojnica (šarka) za alu- minijumske prozore	10.-	59/78
M.K3.270 1978	" Bravica za metalna vrata sa za- sunom i otvorom za cilindrični uložak širine, 25 i 40 mm, uni- verzalna. Oblik i mere	10.-	59/78
M.K3.271 1978	" Bravica za metalna vrata sa je- zikom širine, 25 i 40 mm, univer- zalna. Oblik i mere	10.-	59/78
M.K3.272 1978	" Bravica za metalna vrata sa valj- kastim jezikom širine 25 i 40 mm, univerzalna. Oblik i mere	10.-	59/78
M.Z2.029 1978	Limenke za konzerviranje hrane. Okrugle cilindrične limenke za meso. Kapaciteti limenki nazivnog prečnika od 99 mm	6.-	59/78
Grana N: Elektrotehnika i elektroindustrija			
N.A8.110 1978	Papir za elektrotehniku. Merenje sred- njeg viskozimetrijskog stepena polime- rizacije papira pre i posle starenja	38.-	59/78

N.A8.402 1978	Izolacioni materijal na bazi složenog liskuna ili obradjenog liskunskog papira. Osnovna ispitivanja	26.-	59/78
N.B8.030 1978	Koordinacija izolacije u visokonaponskim postrojenjima	56.-	59/78
N.H9.121 1978	Naponski transformatori. Opšti tehnički uslovi i ispitivanja	47.-	59/78
N.H9.122 1978	Naponski transformatori za merenje. Dopunski tehnički uslovi i ispitivanja	14.-	59/78
N.H9.123 1978	Naponski transformatori za zaštitu. Dopunski tehnički uslovi i ispitivanja	14.-	59/78
N.N6.011 1978	Radio-komunikacije. Karakteristike TV sistema	38.-	59/78
N.N6.320 1978	" Predajnici. Metode merenja. Opšti uslovi	26.-	59/78
N.N6.321 1978	" Predajnici. Metode merenja frekvencija	38.-	59/78
N.N6.322 1978	" Predajnici. Metode merenja izlazne snage	26.-	59/78
N.N6.323 1978	" Predajnici. Metode merenja snage napajanja, ukupnog faktora snage i stepena iskorišćenja	14.-	59/78
N.N6.324 1978	" Predajnici. Razvrstavanje i označavanje emisija	17.-	59/78
N.N6.325 1978	" Predajnici. Tolerancija frekvencija	29.-	60/78
N.N6.326 1978	" Predajnici. Snaga radio-predajnika. Faktori pretvaranja i merenja snage	47.-	60/78
N.N6.330 1978	" Predajnici. Referentna i karakteristična frekvencija za tipične vrste emisija	14.-	60/78
N.N6.360 1978	" Predajnici. Metode merenja na televizijskim predajnicima i pretvaračima. Definicije, ispitni signali i opšti merni uslovi	56.-	59/78
N.N6.361 1978	" Predajnici. Metode merenja na televizijskim predajnicima i pretvaračima. Opšte karakteristike	23.-	59/78
N.N6.362 1978	" Predajnici. Metode merenja na televizijskim predajnicima i pretvaračima. Stabilnost televizijskog signala slike	20.-	59/78
N.N6.363 1978	" Predajnici. Metode merenja na televizijskim predajnicima i pretvaračima. Odziv na ispitne signale	23.-	59/78
Grana Z: Standardi koji ne ulaze ni u jednu posebnu granu standardizacije			
Z.M9.010 1978	Aerosol ambalaža. Jednodelna aluminijska boca otvora 25,4 mm	23.-	59/78
Z.M9.011 1978	" Trodelna boca od belog lima	20.-	59/78

Z.M9.012 1978	" Odredjivanje zapremine boce i zapremine pakovanja	14.-	59/78
Z.M9.013 1978	" Odredjivanje otpornosti prema unutrašnjem pritisku	6.-	59/78
Z.M9.014 1978	" Metode ispitivanja kvaliteta unutrašnjeg laka	6.-	59/78
Z.M9.015 1978	" Ventil sa tanjirom za aero- sol-boce, otvora 25,4 mm	29.-	59/78
Z.M9.050 1978	Aerosol-pakovanja. Opšte odredbe i ispitivanja	23.-	59/78

O obaveznosti primene i datumu stupanja standarda na snagu videti navedene "Službene listove SFRJ".

međunarodna standardizacija

primljena dokumentacija

Ovaj pregled sadrži predloge međunarodnih standarda, usvojene međunarodne standarde i drugu važniju dokumentaciju koju je Savezni zavod za standardizaciju primio od Međunarodne organizacije za standardizaciju (ISO) i Međunarodne elektrotehničke komisije (IEC).

Preporučuje se zainteresovanima da koriste ovu dokumentaciju uvidom u prostorijama Saveznog zavoda za standardizaciju, ili putem izrade kopija, a po posebnoj traženju, uz obavezu plaćanja troškova reprodukcije.

dokumentacija ISO

ISO/TC 1	- Navoji		
br. 724	Medjunarodni standardi: "Metrički ISO navoji za opštu primenu. Osnovne dimenzije"	ISO/TC 4	- Kotrljajni ležaji
br. 725	"ISO navoji u inčima. Osnovne dimenzije"		Predlog međunarodnog standarda:
br. 5864	"ISO navoji u inčima. Odstupanja i tolerancije"	br. 104	"Kotrljajni ležaji. Aksijalni ležaji sa ravnim prstenom. Gabaritne mere"
			(Rok za primedbe 1979-04-01)
ISO/TC 2	- Vijci, navrtke i pribor	ISO/TC 5	- Metalne cevi i fitinzi
br. 898/I	Medjunarodni standardi: "Mehaničke osobine elemenata za pričvršćivanje. Deo I: Vijci i svornjaci"	br. 4179	Predlog međunarodnog standarda: "Cevi od nodularnog li- va za cevovode pod pritiskom. Unutrašnje obloge od centrifugalno nanešenog cementnog maltera"
br. 4759/I	"Tolerancije za vijke i navrtke. Deo I: Vijci i navrtke sa prečnikom		(Rok za primedbe 1979-04-01)

ISO/TC 6	- Papir, karton i celulozna pulpa		Ankeri. Deo II: Matrosov anker"
br. 287	Medjunarodni standardi: "Papir i karton. Određivanje sadržaja vlage. Metoda sušenja u sušnici"	br. 5987	"Brodogradnja. Unutrašnja plovidba. Sistem za gašenje požara vodom. Cevni spojevi"
br. 638	"Pulpa. Određivanje sadržaja suve materije"	br. 6046	"Brodogradnja. Odnos prečnika kotura prema prečnicima užadi za dizalice"
br. 4046	"Papir, karton i pulpa. Rečnik"	br. 6325	"Brodogradnja. Zaustavljač lanca"
br. 4119	"Pulpa. Određivanje mase po jedinici površine"		(Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 5626	"Papir. Određivanje trajnosti pri savijanju"	ISO/TC 10	- Crteži Medjunarodni standard:
br. 5637	"Papir i karton. Određivanje absorpcije vode i povećanje debljine posle utapanja u vodu"	br. 3511/II	"Postupci i instrumenti za merenje i regulisanje industrijskih procesa. Simboli. Deo II: Proširivanje osnovnih zahteva"
br. 5638	"Čvrst karton. Određivanje gramature pojedinačnih slojeva"		(Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 3651	"Papir, karton i celulozna pulpa. Jedinice za izražavanje karakteristika"	ISO/TC 17	- Čelik
	Predlozi medjunarodnih standarda:	ISO/DATA 1	"Pregled srednjih vrednosti vremenske zatezne čvrstoće čelika za sudove pod pritiskom"
br. 3782.2	"Papir. Određivanje otpornosti prema cepanju. Metoda pri većim brzinama korišćenjem IGT testera (električni model)"	br. 1035/I	Predlozi medjunarodnih standarda: "Vruće valjane čelične šipke. Deo I: Dimenzije okruglih šipki"
br. 3783.2	"Papir. Određivanje otpornosti prema cepanju. Metoda pri većim brzinama korišćenja IGT testera (model sa klatnom ili oprugom)"	br. 1035/II	"Vruće valjane čelične šipke. Deo II: Dimenzije kvadratnih šipki"
	(Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 1035/III	"Vruće valjane čelične šipke. Deo III: Dimenzije pljosnatih šipki"
ISO/TC 8	- Brodogradnja	br. 4934	"Čelik i liveno gvoždje. Određivanje sadržaja sumpora. Gravitometrijska metoda"
br. 4568	Medjunarodni standard: "Brodogradnja. Horizontalna i vertikalna brodska vitla"	br. 5951	"Vruće valjani čelični limovi veće granice razvlačenja sa poboljšanim oblikovanjem"
br. 5894	"Brodogradnja. Otvori za ljude sa poklopcem na vijke"		(Rok za primedbe 1979-04-01)
	Predlozi medjunarodnih standarda:	ISO/TC 20	- Aeronautika i kosmonautika Predlozi medjunarodnih standarda:
br. 3913/DAD 1	"Brodogradnja. Zavarene čelične balarde. Dopuna 1: Duple balarde za unutrašnju plovidbu"	br. 11	"Vazduhoplovi. Priključci za ispitivanje pritiska kabine na zemlji"
br. 4050/II	"Brodogradnja. Brodovi unutrašnje plovidbe"		

- br. 45 "Vazduhoplovi. Prik-
ljučci za utakanje go-
riva pod pritiskom"
- br. 1021 "Vazduhoplovi. Otvor
na motorskom prostoru
namenjenom gašenju po-
žara na zemlji"
- br. 5097 "Vazduhoplovi. Elek-
trični provodnici.
Opšti zahtevi"
- br. 5878 "Standardna atmosfera"
(Rok za primedbe
1979-04-01)
- ISO/TC 22 - Drumska vozila
Medjunarodni standardi:
- br. 4091 "Drumska vozila. Elek-
trična veza između
vučenih i priključnih
vozila. Metode ispi-
tivanja i zahtevi"
- br. 4113 "Drumska vozila. Teč-
nost za ispitivanje
opreme za ubrizgava-
nje goriva"
- br. 4111 "Drumska vozila. Sed-
možilni elektropro-
vodnik"
- br. 4148 "Drumska vozila. Spe-
cijalna alarmna svet-
la. Dimenzije"
- br. 4151 "Drumska vozila. Mo-
pedi. Tip, položaj i
funkcionisanje koman-
di"
- br. 4164 "Drumska vozila. Mo-
pedi. Kodeks ispiti-
vanja motora. Neto
snaga"
Predlozi medjunarod-
nih standarda:
- br. 512.2 "Drumska vozila. Zvuč-
ni signalni uređaji.
Tehnički uslovi"
- br. 3412 "Drumska vozila. Blin-
dirane i hermetički
zatvorene svećice i
njihov spoj. Tip 1"
- br. 3808/I.2 "Drumska vozila. Kab-
lovi za visokonapon-
sko napajanje, nezaš-
tićeni. Deo I: Dimen-
zije, opšti zahtevi i
metode ispitivanja"
- br. 3895 "Drumska vozila. Blin-
dirane i hermetički
zatvorene svećice i
njihov spoj. Tip 2"
- br. 3896 "Drumska vozila. Blin-
dirane i hermetički
zatvorene svećice i
njihov spoj. Tip 3"
- br. 6311 "Drumska vozila. Ob-
loge kočnica. Otpor-
nost na smicanje.
Postupak ispitivanja"
- br. 6313 "Drumska vozila. Ob-
loge kočnica. Dejst-
vo toplote na dimen-
zije i oblik pločica
disko kočnica. Postu-
pak ispitivanja"
- br. 6314 "Drumska vozila. Ob-
loge kočnica. Otpor-
nost prema vodi, slan-
im rastvorima, ulji-
ma i tečnostima za
kočnice. Postupak is-
pitivanja"
- br. 6315 "Drumska vozila. Ob-
loge kočnica. Pria-
njanje od uticaja ko-
rozije. Postupak is-
pitivanja"
- br. 6518 "Sistemi za paljenje.
Deo I: Rečnik"
- br. 6519 "Klin na krajevima
vratila za priključi-
vanje pumpe za ubriz-
gavanje"
- br. 6469 "Drumska vozila. Teh-
nički uslovi za elek-
trična drumska vozila"
(Rok za primedbe
1979-04-01)
- ISO/TC 23 - Poljoprivredne mašine
i traktori
Medjunarodni standard:
br. 3778 "Poljoprivredni trak-
tori. Najveća sila
potrebna za pokreta-
nje komandi"
Predlozi medjunarodnih
standarda:
- br. 2332.2 "Poljoprivredni trak-
tori i mašine. Spoje-
vi. Slobodna zona za
vešanje orudja u tri
tačke"
- br. 3463.3 "Poljoprivredni i šum-
ski traktori točkaši.
Zaštitni ramovi. Meto-
de ispitivanja pri di-
namičkom opterećenju
i uslovi prihvatanja"
- br. 3835/IV "Vinogradarska oprema.
Rečnik. Deo IV"
- br. 4197 "Oprema za obradu zem-
lje. Raonik kultiva-
tora. Mere pričvršći-
vanja"
- br. 4252.2 "Poljoprivredni trak-
tori. Ulazni, izlazni

	i sedišta vozača. Mere"	br. 4875/III	"Trakaste testere. Karakteristike"
br. 5700	"Poljoprivredni i šumski traktori točkaši. Zaštitni ramovi. Metode ispitivanja pri dinamičkom opterećenju i uslovi prihvatanja"	ISO/TC 30	- Merenje pritoka tečnosti u zatvorenim kanalima Medjunarodni standard:
br. 6094	"Poljoprivredni i šumski traktori. Jedinstveni način podnošenja izveštaja o udesu pri prevrtanju"	br. 4064/II	"Merenje protoka vode u zatvorenim kanalima. Merači vode za piće. Deo II: Zahtevi za instalacije"
br. 6489/I	"Poljoprivredna vozila. Vučni uređjaji. Deo I: Kuka"	ISO/TC 31	- Gume, naplaci i ventili Medjunarodni standard:
br. 6489/II	"Poljoprivredna vozila. Vučni uređjaji. Deo II: Viljuška"	br. 4223/I	"Definicije nekih termina koji se koriste u industriji pneumatika. Deo I: Gume"
ISO/TC 27	- Čvrsta mineralna goriva Predlog medjunarodnog standarda:	br. 6054/I	"Gume i naplaci za motocikle (prečnik od 4 do 12). Tip skupera. Deo I: Gume" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 5674	"Ugalj. Odredjivanje čvrstoće prema usitnjavanju"	ISO/TC 34	- Poljoprivredni prehrambeni proizvodi Medjunarodni standardi:
ISO/TC 28	- Nafta i proizvodi prerade nafte Medjunarodni standard:	br. 711	"Žitarice i njihovi proizvodi. Odredjivanje sadržaja vlage (osnovna referentna metoda)
br. 4256	"Tečni gasovi nafte. Odredjivanje napona pare. LPG metode"	br. 936	"Meso i proizvodi od mesa. Odredjivanje pepela"
br. 91	"Predlozi medjunarodnih standarda:	br. 937	"Meso i proizvodi od mesa. Odredjivanje sadržaja azota. (Referentna metoda)"
br. 3987.2	"Tablice za merenje nafte"	br. 949	"Karfiol. Uputstvo za skladištenje na hladnoći"
br. 5661	"Proizvodi nafte. Ulja za podmazivanje i aditivi. Odredjivanje sulfatnog pepela"	br. 1673	"Luk. Uputstvo za skladištenje"
	"Proizvodi nafte. Tečni ugljovodonici. Odredjivanje indeksa refrakcije, refrakcione disperzije i specifične optičke disperzije" (Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 2173	"Proizvodi od voća i povrća. Odredjivanje sadržaja čvrstih rastvornih materija. Refraktometrijska metoda"
ISO/TC 29	- Sitni alat Medjunarodni standardi:	br. 3631	"Citrus voće. Uputstvo za skladištenje"
br. 3337	"Glodala za T-žljebove sa cilindričnim drškama sa i bez zadebljanja i sa morze koničnim drškama sa rupom koja ima navoj"	br. 4099	"Sir. Odredjivanje sadržaja nitrata i nitrita. Metode redukcije pomoću kadmijuma i fotometrija"
br. 4875/II	"Trakaste testere. Deo II: Osnovne mere i tolerancije"		

- br. 4134 "Meso i proizvodi od mesa. Odredjivanje sadržaja L -(+)- glutaminske kiseline"
- br. 5506 "Proizvodi od soje. Odredjivanje aktivnosti ureazata"
- br. 5508 "Životinjske i biljne masti i ulja. Analiza metilestra masnih kiselina gasno-tečnom hromatografijom"
- br. 5509 "Životinjske i biljne masti i ulja. Priprema metilestera i masnih kiselina"
- br. 5516 "Voće i povrće i proizvodi od voća. Razlaganje organskih materija pre analize. Metoda pepela"
- br. 5525 "Čuvanje krompira na otvorenom polju (u prizmama)"
- br. 5550 "Kazeini i kazeinati. Odredjivanje sadržaja vode (referentna metoda)"
- br. 5943 "Sir i topljeni sir. Odredjivanje sadržaja hlorida. Metoda potencimetrijske titracije"
- br. 5985 "Stočna hrana. Odredjivanje pepela nerastvornog u hlorovodoničnoj kiselini"
Predlozi međunarodnih standarda:
- br. 2254.2 "Karanfilić, u listićima i samleven. Specifikacije"
- br. 2255.2 "Koriander u zrnu i samleven. Specifikacije"
- br. 2443 "Reznice i vinova loza. Specifikacije"
- br. 3632.2 "Šifran. Specifikacije"
- br. 5532 "Tvrda pšenica. Odredjivanje procenta staklavosti"
- br. 5559 "Dehidrirani crni luk. Specifikacije"
- br. 5560 "Dehidrirani beli luk. Specifikacije"
- br. 5561 "Kim. Specifikacije"
- br. 5765 "Mleko, mlečni proizvodi i prehrambeni proizvodi koji sadrže mlečne proizvode. Odredjivanje laktoze u prisustvu drugih redukujućih supstanci"
- br. 6091 "Mleko u prahu. Odredjivanje kiseline koja se može titrisati (referentna metoda)"
- br. 6538 "Kasija (Kina, Indonezija i tip Vietnam). Specifikacije"
- br. 6539 "Cimet (tip Šri Lanka i Madagaskar) kora i samleven"
- br. 6540 "Kukuruz. Odredjivanje sadržaja vlage u zrnu kukuruza i u mlevu od kukuruza"
(Rok za primedbe 1979-04-01)
- ISO/TC 35 - Boje i lakovi
Medjunarodni standardi:
- br. 4628/I "Boje i lakovi. Procena degradiranja bojnih prevlaka. Označavanje količine i veličine tipova grešaka. Deo I: Opšti principi i skale sa slikovnim prikazom za klobučenje i rdjanje"
- br. 4629 "Rastvarači za boje. Odredjivanje hidrokislne vrednosti. Titrimetrijska metoda"
- ISO/TC 36 - Kinematografija
Medjunarodni standardi:
- br. 3653 "Kinematografija. Osovinice za kalemove za projektore za kinematografski film iz 8 mm, tip S. Dimenzije"
- br. 3654 "Kinematografija. Kasete za kinematografsku kameru, 8 mm, tip S, model I. Elementi za podešavanje pokretanja. Dimenzije i specifikacije"
- br. 3773 "Kinematografija trake za spajanje kinematografskog filma od 8 mm, tip S. Dimenzije"
- br. 3775 "Kinematografija. Površina slike od 8 mm,

	tip S dobijena na kinematografskom filmu od 16 mm perforiranom na 8 mm, tip S (1-3). Položaj i dimenzije"	br. 4184	"Dužina klasičnih i uskih remenja"
	Predlozi međunarodnih standarda:	br. 4195	"Transportne trake. Otpornost prema toploti. Metoda ispitivanja"
br. 1223	"Kinematografija. Polja slike filmova i dijapozitiva za televiziju. Položaji i dimenzije"	br. 5286	"Transportne trake. Maksimalna visina krune bubnja"
br. 4243.2	"Polje slike i fotografski zvučni zapis na kinematografskom filmu od 16 mm položaj i dimenzije"	br. 5292	"Industrijski prenosnici klinastim remenjem. Proračun snage"
	(Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 5295	"Sinhrona trake. Snaga"
ISO/TC 38	- Tekstil	ISO/TC 42	- Fotografija
	Medjunarodni standard:		Medjunarodni standard:
br. 105	"Tekstil. Ispitivanje postojanosti boje"	br. 6040	"Fotografija. Optički filtri za fotografsku opremu. Dimenzije i označavanje"
br. 4919	"Tepisi. Odredjivanje sile izvlačenja flo- ra"		Predlog međunarodnog standarda:
	Predlozi međunarodnih standarda:	br. 6077	"Fotografija. Odredjivanje lomljivosti fotografskog filma. Ispitivanje lomljivosti pomoću klina"
br. 6347	"Tekstilni podni pokrivači. Etiketiranje u svrhu informisanja potrošača"		(Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 6348	"Tekstil. Odredjivanje mase. Rečnik"	ISO/TC 44	- Zavarivanje
	(Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 3683	Medjunarodni standard:
ISO/TC 39	- Mašine alatke	br. 5182	"Lemljeni spojevi. Odredjivanje jačine na cepanje"
	Predlog međunarodnog standarda:		"Materijali za elektrode za otporno zavarivanje i pomoćna oprema"
br. 6480	"Uslovi ispitivanja za mašine za horizontalno unutrašnje provlačenje. Ispitivanje tačnosti"	ISO/TC 45	- Guma i proizvodi od gume
	(Rok za primedbe 1979-04-01)		Medjunarodni standard:
ISO/TC 41	- Remenice i remenje	br. 2302	"Izobuten-izopren kaučuk (IIR). Postupci za procenjivanje"
	Medjunarodni standard:	br. 2398	"Industrijska gumena creva za komprimovani vazduh (do 2,5 MPa)"
br. 5285	"Transportne trake. Uputstvo za skladištenje i rukovanje"	br. 3387	"Guma. Odredjivanje efekta kristalizacije pomoću merenja izdržljivosti"
	Predlozi međunarodnih standarda:	br. 3582	"Plastični i gumeni materijali sa ćelija- ma. Laboratorijsko procenjivanje horizontalnih karakteristika gorenja malih uzoraka izloženih malom plamenu"
br. 1081	"Prenosnici klinastim remenjem i remenica- ma. Terminologija"		
br. 4183	"Remenice za klinasto remenje, klasično i usko"		

br. 4079	"Proizvodi od gume. Creva i oprema, tekstilom obložena za hidraulične svrhe"	ISO/Guide br. 18	"Plan za standardnu hemijsku analizu"
br. 4642	"Proizvodi od gume. Creva, ne-složiva za protiv požarne usluge"	br. 760	"Odredjivanje vode. Metoda po Karl-Fišeru (opšta metoda)"
br. 4672	"Proizvodi od gume. Creva. Odredjivanje savitljivosti na niskoj temperaturi"	br. 5374	"Kondenzovani fosfati. Tehnički (uključujući prehrambene proizvode). Odredjivanje sadržaja hlorida. Potenciometrijska metoda"
br. 5474	"Guma. Identifikacija polimera. Metoda pirolitičke gasne hromatografije"	br. 5440	"Natrijumheksafluorosilikat, tehnički. Odredjivanje sadržaja molibdovanadata spektrofotometrijskom metodom"
TR br. 2630	"Guma, sirova. Uzimanje uzoraka za kontrolu pomoću variabli"	br. 5443	"Natrijumheksafluorosilikat, tehnički. Odredjivanje sadržaja gvoždja pomoću 1,10-fenantrolin spektrofotometrijske metode"
br. 2476	Predlozi međunarodnih standarda: "Butadienkaučuk (BR). Tipovi polimerizovani u rastvoru. Test receptura i procenjivanje karakteristika vulkanizata"	br. 5444	"Natrijumheksafluorosilikat, tehnički. Odredjivanje gubitka mase na 105°C"
br. 5981	"Tkanine obložene gumom ili plastikom. Otpornost prema habanju-trljanjem"	br. 5791	"Amonijumnitrat, tehnički. Odredjivanje sadržaja vode, metoda po Karlu-Fišeru"
br. 6056	"Vulkanizovana guma. Odredjivanje napona relaksacije prstenova pri sabijanju" (Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 5793	"Sumpor, tehnički. Odredjivanje sadržaja hlorida. Fotometrijska metoda"
ISO/TC 46	- Dokumentacija Medjunarodni standard:	br. 3700.2	Predlozi međunarodnih standarda: "Anhidrovani fluorovodonik, tehnički. Odredjivanje sadržaja vode. Konduktometrijska metoda"
br. 2108	"Dokumentacija. Medjunarodni sistem za numeraciju knjiga (IS B N)"	br. 5915	"Natrijumheksafluorit, tehnički. Granulometrijska analiza. Metoda sejanja"
br. 2145	"Dokumentacija. Označavanje brojevima delova i pod-delova u pisanim dokumentima" Predlog međunarodnog standarda:	br. 5932	"Borna kiselina, bornioksid, i dinatrijumtetraborat, tehnički. Odredjivanje sadržaja kobalta pomoću 2-nitrozo-naftol fotometrijske metode"
br. 6357	"Dokumentacija. Naslovi na poledjini knjiga i drugih publikacija" (Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 5933	"Borna kiselina, bornioksid i dinatrijumtetraborat, tehnički. Odredjivanje ukupnog sadržaja borne kiseline u bornoj kiselini, bornom oksidu i dinatrijumtetraboratu i
ISO/TC 47	- Hemija Medjunarodni standardi:		

	sadržaja nikla rastvornog u alkalnoj sredini sirovog natrijdi-borata. Furil α - dioksim fotometrijska metoda"	ISO/TC 48	- Laboratorijsko stakleno posudje
br. 5934	"Sirovi natrijumborati, tehnički. Određivanje sadržaja bakra i mangana rastvornih u alkalnoj sredini. Cink-dibenzil-ditio-karbomat i formaldoksim fotometrijske metode.	br. 4799	Medjunarodni standard: "Laboratorijsko stakleno posudje. Kondenzatori"
	Sirovi natrijumborati tehnički"	br. 4788	Predlog medjunarodnog standarda: "Laboratorijsko stakleno posudje. Graduisani merni cilindri" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 5935	"Određivanje sadržaja ukupnog silicijuma i sadržaja silicijuma rastvornog u alkalnoj sredini. Fotometrijska metoda"	ISO/TC 54	- Etarska ulja
br. 5936	"Sirovi natrijumborati, tehnički. Određivanje sadržaja karbonata. Gravimetrijska metoda"	br. 4096	Medjunarodni standardi: "Etarska ulja koja sadrže tercijalne alkohole. Izračunavanje sadržaja slobodnih alkohola. Određivanje esterske vrednosti posle hladne formilacije"
br. 5937	"Natrijumperborati, tehnički. Određivanje brzine trošenja"	br. 4715	"Etarska ulja. Određivanje ostatka pri isparavanju"
br. 5939	"Ugljениčni materijali za proizvodnju aluminijuma. Smola za elektrode. Određivanje sadržaja vode po metodi Dina i Štarka"	br. 4731	"Etarsko ulje geranijuma"
br. 5940	"Ugljениčni materijali za proizvodnju aluminijuma. Smola za elektrode. Određivanje tačke omekšavanja metodom prstena i lopte"	br. 3061.3	Predlog medjunarodnog standarda: "Etarsko ulje crnog bibera" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 6228	"Određivanje tragova sumpornih jedinjenja redukcijom i titrimetrijom. Opšta metoda"	ISO/TC 59	- Gradjevinske konstrukcije
br. 6229	"Natrijumheksafluorosilikat, tehnički. Određivanje sadržaja slobodnog silicijuma. Gravimetrijska metoda"	br. 6240	Predlozi medjunarodnih standarda: "Standardi performansi u gradjenju. Sadržaj i predstavljanja"
br. 6257	"Ugljениčni materijali za proizvodnju aluminijuma. Smola za elektrode. Uzimanje uzoraka"	br. 6510	"Gradjevinske konstrukcije. Modularna koordinacija. Referentni planovi za horizontalne koordinirajuće dimenzije"
br. 6375	"Ugljениčni materijali za proizvodnju elektroda. Koks za elektrode. Uzimanje uzoraka"	br. 6511	"Gradjevinske konstrukcije. Referentni planovi za vertikalne koordinirajuće dimenzije"
	(Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 6512	"Gradjevinske konstrukcije. Modularna koordinacija. Visina sprata i druge mere za vertikalne koordinirajuće dimenzije"

br. 6513	"Gradjevinske konstrukcije. Modularna koordinacija. Serije preferencijalnih multimodularnih veličina za horizontalne dimenzije"	br. 4600	"Plastične mase. Odredjivanje otpornosti prema stvaranju prskotina pri naprezanju pod uticajem okolne sredine. Metoda utiskivanja kugle ili klina"
br. 6514	"Gradjevinske konstrukcije. Modularna koordinacija. Infra-modularni priraštaj"	br. 6186	"Plastične mase. Homopolimeri i kopolimeri smola vinilhlorida. Odredjivanje tečljivosti"
br. 6515	"Gradjevinske konstrukcije. Dimenzionalna koordinacija. Osnovne male serije" (Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 6188	"Plastične mase. Poli(etilentereftalat) u granulama" (Rok za primedbe 1979-04-01)
ISO/TC 61	- Plastične mase Medjunarodni standardi:	ISO/TC 65	- Manganske rude Predlog medjunarodnog standarda:
br. 1043	"Plastične mase. Simboli"	br. 4299	"Manganske rude. Odredjivanje sadržaja vlage"
br. 1060/II	"Plastične mase. Homopolimeri i kopolimeri smola vinilhlorida. Deo II: Odredjivanje karakteristika"	ISO/TC 68	- Standardizacija u oblasti bankarstva Medjunarodni standard:
br. 2078	"Tekstilna staklena vlakna. Označavanje"	br. 4909	"Bankarske kartice. Sadržaj podataka magnetne trake sa tri traga" Predlog medjunarodnog standarda:
br. 4573	"Plastične mase. Epoksidne smole i glicidilni estri. Odredjivanje neorganskog hlora"	br. 6260	"Nalozi za plaćanje putem pošte" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 4604	"Tekstilne staklene tkanine. Odredjivanje krutosti. Metoda savijanja pod odredjenim uglom"	ISO/TC 70	- Motori sa unutrašnjim sagorevanjem Medjunarodni standard:
br. 4605	"Tekstilne staklene tkanine. Odredjivanje mase po jedinici površine"	br. 3046/V	"Motori sa unutrašnjim sagorevanjem. Deo V: Torzione vibracije" Predlog medjunarodnog standarda:
br. 4607	"Plastične mase. Odredjivanje otpornosti prema normalnim atmosferskim uticajima" Predlozi medjunarodnih standarda:	br. 3046/VI	"Motori sa unutrašnjim sagorevanjem. Performanse. Deo VI: Zaštita od slobodnog hoda" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 293	"Plastične mase. Pripremanje epruveta presovanjem iz termoplastičnih masa"	ISO/TC 71	- Beton Medjunarodni standard:
br. 1184	"Plastične mase. Odredjivanje zateznih svojstava folija"	br. 4012	"Beton. Odredjivanje čvrstoće pri pritisku epruveta"
br. 3672/I.2	"Plastične mase. Nezasićene poliesterske smole. Deo I: Označavanje"	ISO/TC 72	- Tekstilne mašine i pomoćni uređaji
br. 3673/I.2	"Plastične mase. Epoksidne smole. Deo I: Označavanje"		

br. 93/II	Medjunarodni standardi: "Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Cilindrični lanci za trake u predionicama. Deo II: Osnova sa oprugom"	br. 4194	"Magnezijumove legure. Odredjivanje cinka. Atomska apsorpciona spektroskopska metoda sa plamenom" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 4105	"Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Elastična žica za garniture karti"	ISO/TC 82	- Rudarstvo
br. 5233	"Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Cilindrični donji valjci za sisteme za ispitivanja"	br. 710/VI	· Predlozi medjunarodnih standarda: "Grafički simboli za geološke karte, planove i profile. Deo VI: Predstavljanje kontaktnih stena i stena koje su pretrpele metasomatske, pneumatolitske ili hidrotermalne transformacije ili stena koje su pretrpele transformacije vremenom"
br. 5241	"Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Valjci na razboju za namotavanje tkanina. Terminologija i glavne dimenzije" Predlog medjunarodnog standarda:	br. 710/VII	"Grafički simboli za geološke karte, planove i profile. Deo VII: Tektonski simboli" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 1037	"Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Vratila za bojenje niti i predje" (Rok za primedbe 1979-04-01)	ISO/TC 85	- Nuklearna energija Medjunarodni standard:
ISO/TC 77	- Azbest-cementni proizvodi Predlozi medjunarodnih standarda:	br. 4071	"Ekspozimetri i dozimetri. Opšte metode za ispitivanje"
br. 396/I	"Azbest-cementne ravne ploče"	ISO/TC 86	- Rashladni uređjaji Medjunarodni standard:
br. 396/II	"Azbest-cementne ravne ploče sa silicijumom"	br. 1992/VIII	"Rashladne vitrine za trgovinu. Metode ispitivanja. Deo VIII: Ispitivanje na slučajni mehanički dodir" Predlog medjunarodnog standarda:
br. 396/III	"Celulozne azbest-cementne ravne ploče"	br. 5160/II	"Rashladne vitrine za trgovinu. Tehnička specifikacija. Deo II: Posebni zahtevi" (Rok za primedbe 1979-04-01)
ISO/TC 79	- Laki metali i njihove legure Medjunarodni standard:	ISO/TC 91	- Površinski aktivna sredstva Medjunarodni standardi:
br. 1118	"Aluminijum i aluminijumske legure. Spektrofotometrijska metoda sa hromotropskim kiselinama" Predlozi medjunarodnih standarda:	br. 304	"Površinski aktivna sredstva. Odredjivanje površinskog napona tečnog filma"
br. 4193	"Aluminijum i aluminijumske legure. Odredjivanje sadržaja hroma. Atomska apsorpciona spektroskopska metoda sa plamenom"	br. 893	"Površinska aktivna sredstva. Tehnički natrijumalklilsulfonat. Metode analize"

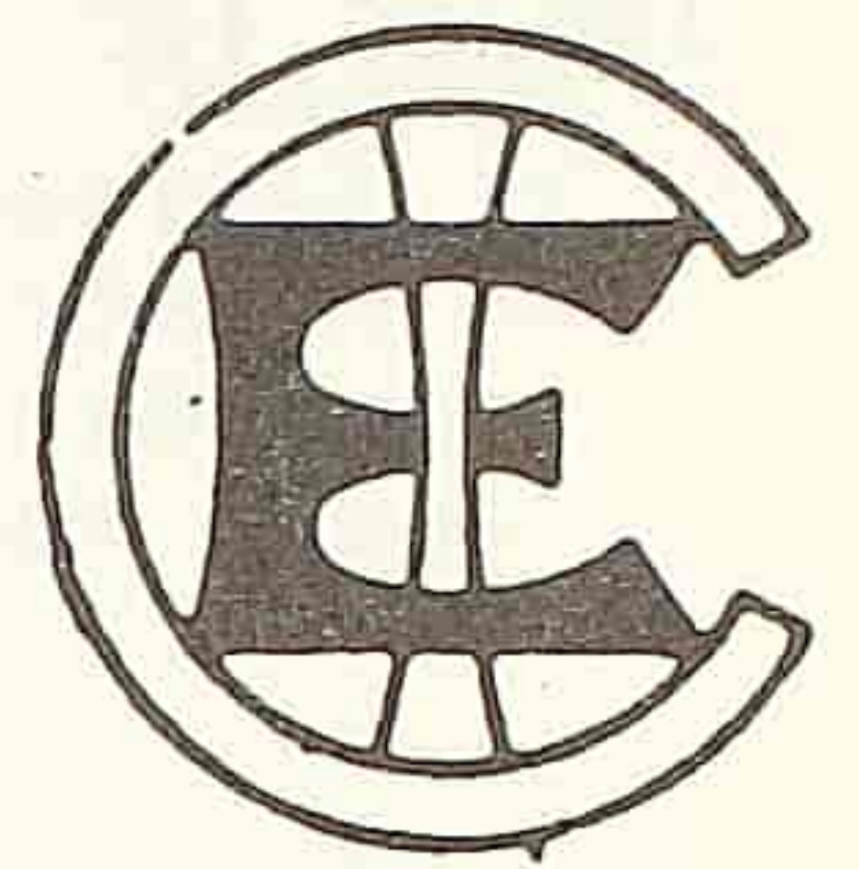
	Predlog medjunarodnog standarda:		
br. 4198	"Površinski aktivna sredstva. Deterdženti za ručno pranje posudja. Opšte uputstvo za komparativno ispitivanje performansi" (Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 4031	macija na izlazu procesora za numeričko upravljanje. Logička struktura (i glavne reči)"
ISO/TC 94	- Lična zaštitna sredstva Medjunarodni standard:	br. 4341	"Razmena informacija. Predstavljjanje razlika lokalnog vremena" "Obrada informacija. Etiketiranje magnetnih traka u kasetama i kalemovima i strukturdatoteka za razmenu informacija"
br. 4852	"Lična zaštitna sredstva za oči. Filtri za infracrveno zračenje. Korišćenje i zahtevi za propustljivost"	br. 2955	Predlozi medjunarodnih standarda: "Obrada informacija. Predstavljjanje SI jedinica i drugih jedinica u sistemima sa ograničenim skupom znakova"
ISO/TC 95	- Kancelarijske mašine Medjunarodni standard:	br. 4336	"Numeričko upravljanje mašinama. Specifikacije signala na mestu spoja izmedju jedinica za numeričko upravljanje i električne opreme mašine sa numeričkim upravljanjem"
br. 5138/I	"Kancelarijske mašine. Rečnik. Deo 01: Oprema za diktiranje" Predlozi medjunarodnog standarda:	ISO/TC 98	- Osnove statičkih proračuna gradjevinskih konstrukcija Predlog medjunarodnog standarda:
br. 4165	"Kancelarijske mašine. Tastatura. Sistem numeracija tipki i pregled rasporeda"	br. 4355	"Osnove statičkih proračuna gradjevinskih konstrukcija. Odredjivanje opterećenja od snega na krovovima" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 4232/II	"Kancelarijske mašine. Minimum informacija koje treba da sadrže specifikacioni listovi" (Rok za primedbe 1979-04-01)	ISO/TC 101	- Transporteri i elevatori Medjunarodni standard:
ISO/TC 97	- Računske mašine i obrada informacija Medjunarodni standardi:	br. 3922	"Oprema za kontinuirani transport rasutog materijala. Rotacioni dodavači. Dimenzije"
br. 1155	"Obrada informacija. Korišćenje longitudinalnih pariteta za otkrivanje grešaka pri predavanju informacija"	ISO/TC 106	- Materijal i proizvodi za zubarstvo Medjunarodni standardi:
br. 2382/XVI	"Obrada podataka. Rečnik. Deo 16: Teorija informacija"	br. 1559	"Legura za zubarski amalgam"
br. 3407	"Razmena informacija. Kasete za magnetne trake širine 3,81 mm (0,150 m) za razmenu informacija pri 4 cpmm (100 cpi) i faznoj modulaciji 63 ftpmm (1600 ftpi)"	br. 1567	"Smole za zubarske proteze"
br. 3592	"Numeričko upravljanje mašinama. Infor-	ISO/TC 107	- Metalne i druge neorganske prevlake

br. 4534	Predlozi medjunarodnih standarda: "Staklasti i porculanski emajli. Odredjivanje ponašanja tečnosti. Ispitivanje toka rastopljene mase"	br. 3529/II.2	"Tehnologija vakuuma. Rečnik. Deo II: Vakuum pumpe i termini u vezi sa njima"
br. 4542	"Metalne i druge neorganske prevlake. Opšta pravila za koroziona ispitivanja pri stacionarnom spoljašnjem izlaganju"	br. 3530.2	"Tehnologija vakuuma. Kalibracija masenog spektrometra za detekciju propustljivosti" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 4543	"Metalne i druge neorganske prevlake. Opšta pravila za koroziona ispitivanja pri uslovima skladištenja" (Rok za primedbe 1979-04-01)	ISO/TC 121	- Oprema za anesteziju i aparati za disanje za medicinsku upotrebu Predlog medjunarodnog standarda:
ISO/TC 109	- Gorionici za mazut i njihov pribor Medjunarodni standard:	br. 5366/I	"Cevi za dušnik. Deo I: spojevi" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 5063	"Gorionici za tečna goriva monoblok tipa. Ispitivanje"	ISO/TC 123	- Klizna ležišta Medjunarodni standard:
ISO/TC 110	- Vozila unutrašnjeg transporta Medjunarodni standard:	br. 4379	"Klizna ležišta. Masivni prsten od legura bakra. Dimenzije i tolerancije" Predlog medjunarodnog standarda:
br. 5766	"Velike viljuškare i kolica sa platformom. Ispitivanje stabilnosti" Predlog medjunarodnog standarda:	br. 4199	"Klizna ležišta. Prečnik vratila za ležišta bez posteljica (nenalivena ležišta)" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 6292/I	"Samohodna vozila unutrašnjeg transporta. Performanse kočenja. Deo I: Vozila samo za prevoz i vozila za podizanje na veću i manju visinu" (Rok za primedbe 1979-04-01)	ISO/TC 126	- Duvan i duvanski proizvodi Predlog medjunarodnog standarda:
ISO/TC 112	- Tehnologija vakuuma Medjunarodni standard:	br. 4876	"Duvan i proizvodi duvana. Odredjivanje ostatka maleikhidrazida" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 1608/II	"Mehaničke vakuum pumpe. Merenje funkcionalnih karakteristika. Deo II: Merenje krajnjeg pritiska" Predlozi medjunarodnih standarda:	ISO/TC 127	- Mašine za zemljane radove Predlog medjunarodnog standarda:
br. 2861/II.2	"Tehnologija vakuuma. Brzo rastavljive spojnice. Dimenzije. Deo II: Tip sa navojem"	br. 3449	"Mašine za zemljane radove. Konstrukcija za zaštitu od prevrtanja. Laboratorijska ispitivanja i zahtevi za performanse" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 3529/I.2	"Tehnologija vakuuma. Rečnik. Deo I: Opšti termini"	ISO/TC 131	- Hidraulični sistemi i njihovi organi Medjunarodni standard:

br. 5599	"Hidraulične transmisije. Razvodnik sa pet otvora. Površina za montiranje. Deo I: Opšte"	ISO/DATA 5	"Cevi i fitinzi od polipropilena (PP). Hemijska otpornost prema tečnostima"
	Predlozi međunarodnih standarda:	ISO/TC 139	- Šperploče Predlog međunarodnog standarda:
br. 4572	"Hidraulične transmisije. Prečistači. Očna korisnog dejstva metodom filtriranja u zatvorenom sistemu"	br. 4838	"Šperploče furnirane sa kružno rezanim furnirom za opštu upotrebu. Klasifikacija na osnovu izgleda panela sa spoljnim furnirima od drveta lišćara (vrste iz Australije i Okeanije) (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 6020/I	"Hidraulične transmisije. Podizač od 160 bara sa jednom klipnjačom. Mere uzajamne zamenljivosti. Deo I: Srednja serija"	ISO/TC 146	- Čistoća vazduha Predlog međunarodnog standarda:
br. 6020/II	"Hidraulične transmisije. Podizač od 160 bara sa jednom klipnjačom. Mere uzajamne zamenljivosti. Deo II: Kompaktna serija"	br. 4225	"Opšti aspekti čistoće vazduha. Rečnik" (Rok za primedbe 1979-04-01)
br. 6022	"Hidraulične transmisije. Podizači od 250 bara sa jednom klipnjačom. Mere uzajamne zamenljivosti"	ISO/TC 144	- Čistoće vode Predlog međunarodnog standarda:
br. 6073	"Hidraulične transmisije. Mineralna ulja. Odredjivanje zapreminskog modula stišljivosti"	br. -107/I	"Čistoće vode. Rečnik. Deo I (DAD 1)" (Rok za primedbe 1979-04-01)
ISO/TC 132	- Ferolegure Međunarodni standardi:	ISO/TC 148	- Mašine za šivenje Predlozi međunarodnih standarda:
br. 4158	"Ferosilicijum, ferosilikomangan i ferosilikohrom. Odredjivanje sadržaja silicijuma. Gravimetrijska metoda"	br. 4814	"Mašine za šivenje za domaćinstvo. Odredjivanje stabilnosti zategnutosti konca u igli"
br. 4159	"Feromangan i ferosilikomangan. Odredjivanje sadržaja mangana. Potenciometrijska metoda"	br. 4815	"Mašine za šivenje za domaćinstvo. Odredjivanje kapaciteta šivenja" (Rok za primedbe 1979-04-01)
ISO/TC 134	- Veštačka đubriva Predlog međunarodnog standarda:	ISO/TC 159	- Ergonomija Predlog međunarodnog standarda:
br. 4176	"Veštačka đubriva. Odredjivanje sadržaja azota. Gravimetrijska metoda sa korišćenjem nitron-reagensa" (Rok za primedbe 1979-04-01)	br. 6385	"Ergonomski principi koncepcije radnih sistema" (Rok za primedbe 1979-04-01)
ISO/TC 138	- Cevi i fitinzi od plastičnih masa za transport fluida	ISO/TC 162	- Vrata i prozori Predlozi međunarodnih standarda:

br. 2786.3	"Unutrašnja jednokrill- na vrata od drveta. Glavne dimenzije"	br. 6444	"Krila vrata. Ispiti- vanje ponašanja pri varijacijama vlage (uzastopna jednolična klima)"
br. 6442	"Krila vrata. Merenje neravnina"	br. 6445	"Krila vrata. Ispiti- vanje ponašanja na dvema različitim kli- mama"
br. 6443	"Krila vrata. Merenje dimenzija i grešaka u pravougaonosti"		(Rok za primedbe 1979-04-01)

novi međunarodni standardi iz elektrotehnike

- IEC/TC 1 - Terminologija
IEC standard, publikacija 50 (151), 1978: "Elektrotehnički rečnik. Odeljak 151: električne i magnetske naprave".
Cena: 57 šv.fr.
- IEC/SC 12C - Radio predajnici
Izmena br. 1 (septembar 1978.god.) publikacije 244-5B (1975.godine), dopuna 2 publikacije 244-5 (1971. godine): "Metode merenja radio-predajnika. Deo 5: Merenja koja se odnose na predajnike i pretvarače za crno-belu i kolor televiziju, odeljak 5 i 6".
Cena: 18 šv.fr.
- IEC/SC 21A - Alkalni akumulatori
Publikacija 622 (prvo izdanje 1978. godina): "Hermetički Ni-Cd prizmatični akumulatori".
Cena: 16 šv.fr.
- IEC/SC 22D - Publikacija br. 411-2
IEC izveštaj: "Energetski pretvarači za električnu vuču. Deo 2: Dopunski tehnički podaci".
I izdanje 1978.
Cena: 90 šv.fr.
- IEC/TSC 29B - Tehnička akustika
IEC standard, publikacija 268-15, prvo izdanje, 1978. god.: "Uređjaji elektroakustičkih sistema. Deo 15: Električne vrednosti za podešavanje spojeva između komponenata elektroakustičkih sistema".
Cena: 42 šv.fr.
- IEC/TC 34 - Sijalice i pribor
IEC publikacija 634 (prvo izdanje 1978.): "Sijalice etaloni za izvodjenje ispitivanja na zagrevanje na svetiljkama".
Cena: 20 šv.fr.
- Dopuna broj 3 IEC publikacije 262 (1969): "Balasti živinih sijalica visokog pritiska".
Cena: 10 šv.fr.
- IEC/TC 35 - Primarne ćelije i baterije
IEC standard, publikacija 86-2, 1977, izmena br. 1, avgust 1978: "Primarne baterije. Deo 2. Specifikacije".
Cena: 36 šv.fr.
- IEC/TC 40 - Kondenzatori i otpornici za elektronske uređjaje.
- Publikacija 393-4 (Prvo izdanje, 1978. god.). "Potenciometri. Deo 4. Standard vrste: Jednoobrtni potenciometri snage. Opšti zahtevi i izbor metoda ispitivanja".
Cena: 30 šv.fr.
- Publikacija 384-6 (prvo izdanje, 1978. god.) "Nepromenljivi kondenzatori za upotrebu u elektronskim uređjajima. Deo 6: Standard vrste: metalizovani nepromenljivi kondenzatori za jednosmernu struju sa dielektričnom folijom od polikarbonata. Opšti zahtevi i metode ispitivanja".
Cena: 54 šv.fr.

IEC/SC 46C

- NF kablovi i provodnici
Izmena br. 1. Publikacije br. 189-2 (1972): "NF kablovi i žice sa PVC izolacijom i PVC omotačem. Kablovi u paricama, trojkama, četvorkama i petorkama za unutrašnje instalacije". I izdanje 1978.
Cena: 4 šv.fr.
- Izmena br. 2 publikacije br. 189-3 (1967): "NF kablovi i žice sa PVC izolacijom i PVC omotačem. Deo 3: Žice za uredjaje, jednostruke, sa PVC izolacijom, tip I".
I izdanje 1978.
Cena: 4 šv.fr.
- Izmena br. 2 publikacije br. 189-4 (1968): "NF kablovi i žice sa PVC izolacijom i PVC omotačem. Deo 4: Distribucione žice sa PVC izolacijom u paricama, trojkama, četvorkama i petorkama.
I izdanje 1978.
Cena: 4 šv.fr.
- Izmena br. 1 publikacije br. 189-5 (1969): "NF kablovi i žice sa PVC izolacijom i PVC omotačem. Deo 5: Žice i kablovi za uredjaje sa PVC izolacijom, oklopljene, jednostrane i u paricama".
I izdanje 1978.
Cena: 4 šv.fr.
- Izmena br. 2 publikacije br. 189-6 (1969): "NF kablovi i žice sa PVC izolacijom i PVC omotačem. Deo 6: Jednostruki signali kablovi za telekomunikacione uredjaje i instalacije".
I izdanje 1978.
Cena: 4 šv.fr.
- Izmena br. 2 publikacije br. 189-7 (1971): "NF kablovi i žice sa PVC izolacijom, presvučeni poliamidom, jednostruki, u paricama, trojkama, četvorkama i petorkama".
I izdanje 1978.
Cena: 5 šv.fr.
- Izmena br. 2 publikacije br. 344 (1971): "Smernice za proračun otpornosti golih i

kalaisanih bakarnih provodnika NF kablova i žica".

I izdanje 1978.

Cena: 10 šv.fr.

IEC/SC 46D

- Konektori za RF kablove
Publikacija 457-4 (drugo izdanje 1978. god.). "Kruti precizni koaksijalni provodnici i njihovi odgovarajući precizni konektori. Deo IV. Kruti precizni koaksijalni provodnici 21 mm karakterističnih impendansi 50 Ω (Tip 9/21) i 75 Ω (Tip 6/21) sa odgovarajućim koaksijalnim preciznim konektorom - hermafrodikom.
Cena: 18 šv.fr.

IEC/TC 47

- Poluprovodničke komponente
Publikacija br. 191-2G - IEC standard. Sedma dopuna publikacije 191-2 (1966): "Mehanička standardizacija poluprovodničkih komponenata. Deo 2: Dimenzije".
Izdanje 1978.
Cena: 24 šv.fr.
- Publikacija br. 191-2H: IEC standard. Osmo dopuna publikacije 191-2 (1966): "Mehanička standardizacija poluprovodničkih komponenata. Deo 2: Dimenzije".
Izdanje 1978.
Cena: 16 šv.fr.
- Publikacija br. 191-3B: IEC standard. Druga dopuna publikacije 191-3 (1974): "Mehanička standardizacija poluprovodničkih komponenata. Deo 3: Opšta pravila za izradu crteža kućišta integrisanih kola".
I izdanje, 1978.
Cena: 14 šv.fr.

IEC/TC 48

- Elektromehanički sastavni delovi za elektronske uredjaje
Publikacija 50 (581) (1978. god.) "Izdanje Medjunarodnog elektrotehničkog rečnika. Poglavlje 581: Elektromehanički sastavni delovi za elektronske uredjaje".
Cena: 70 šv.fr.

- IEC/SC 48C - Sklopke
Publikacija 620 (prvo izdanje, 1978. god.) "Mere za montažu komandnih osovina elektromehaničkih sastavnih delova koje se u pojedinačnim otvorima montiraju sa ležištem".
Cena: 18 šv.fr.
- IEC/TC 50 - Klimatska i mehanička ispitivanja
- Dopuna br. 1 (1978) Publikacije 68-2-33 (1971) "Osnovna ispitivanja uticaja okoline". Deo 2. Ispitivanja - Smernice za ispitivanja promenom temperature.
Cena: 9 šv.fr.
- Dopuna br. 1 (1978) Publikacije 68-2-14 (1974) "Osnovna ispitivanja uticaja okoline". Deo 2. "Ispitivanja. Postupak N: Promene temperature".
Cena: 10 šv.fr.
- Publikacija 68-3-11 (prvo izdanje 1978. god.) "Osnovna ispitivanja uticaja okoline. Deo 3. Osnovne informacije. Odeljak 1: Ispitivanja sniženom temperaturom i povišenom temperaturom bez vlage".
Cena: 12 šv.fr.
- IEC/TC 56 - Pouzdanost sastavnih delova i opreme za elektroniku
Publikacija 605-1 (prvo izdanje, 1978. god.) "Ispitivanje pouzdanosti uređaja. Deo 1: Opšti zahtevi".
Cena: 68 šv.fr.
- IEC/SC 66A - Signal generator
- Publikacija br. 615 - IEC standard: "Terminologija za mikrotalasne instrumente".
I izdanje 1978,
Cena: 52 šv.fr.
- Publikacija br. 624 - IEC standard: "Izkazi za kvalitet rada impulsnih generatora".
I izdanje 1978,
Cena: 68 šv.fr.

kalendar zasedanja ISO

Kalendar zasedanja tehničkih komiteta, potkomiteta i drugih organa međunarodnih Organizacija: Međunarodne organizacije za standardizaciju (ISO) i Međunarodne elektrotehničke komisije (IEC).

U ovoj rubrici objavljujemo nova sazvana i planirana zasedanja, prema informacijama iz Biltena ISO i IEC koja u prethodnim biltenima "Standardizacija" nisu objavljena.

Planirana zasedanja označena su znakom*. Datumi i mesta ovih zasedanja biće naknadno definitivno odredjeni.

Zainteresovana preduzeća organizacije i ustanove, koji žele da na svoj teret pošalju svoje stručnjake na neko od ovih zasedanja treba da se obrate Saveznom zavodu za standardizaciju, Beograd, Slobodana Penzezića-Krcuna br. 35, radi dobijanja potrebnih objašnjenja i uputstava.

Za učešće na zasedanju ISO i IEC potrebno je pismeno ovlašćenje Saveznog zavoda za standardizaciju, pošto je SZS u tim organizacijama učlanjen u ime naše zemlje.

ISO
1979

januar

10-12	Paris	ISO/TC 17/SC 15	Čelik. Železničke šine i njihove veze
10-12	Göteborg	ISO/TC 22/SC 17	Drumska vozila. Vidljivost
16-19	London	ISO/TC, 51	Palete za prevoz i manipulaciju jednoobraznih tereta
22-24	Frankfur	ISO/TC 101/SC 2	Transporteri i elevatori. Bezbednost
23-24	London	ISO/TC 70/SC 7	Motori sa unutrašnjim sagorevanjem. Ispitivanje uljnih prečistača
		*ISO/TC 131/SC 1	Hidraulični sistemi i njihovi organi. Terminologija, klasifikacije i oznake
24-31	London	*ISO/TC 131/SC 6	Hidraulični sistemi i njihovi organi. Fluidi i kontrola zagađenja
25-26	Frankfurt	ISO/TC 101	Transporteri i elevatori

Januar/Februar

31-2 Cologne ISO/TC 167/SC 1 Čelične i aluminijumske konstrukcije. Čelik: Materijal i proračun

Februar

14-15 Torino ISO/TC 31/SC 4 Gume, naplaci i ventili. Gume i naplaci za kamione i autobuse

15-16 Torino *ISO/TC 31/SC 3 Gume, naplaci i ventili. Gume i naplaci za automobile, motocikle i skutere

19-24 Abidjan *ISO/TC 34/SC 15 Poljoprivredni prehrambeni proizvodi. Kafa

19-24 Frankfurt **ISO/TC 23/SC 2 Traktori i mašine za poljoprivredu i šumarstvo. Opšta ispitivanja

Frankfurt **ISO/TC 23/SC 4 Traktori i mašine za poljoprivredu i šumarstvo. Traktori

Frankfurt **ISO/TC 23/SC 9 Traktori i mašine za poljoprivredu i šumarstvo. Oprema za sejanje, sadjenje i djubrenje

Februar/Mart

27-1 The Hague *ISO/TC 34/SC 9 Poljoprivredni prehrambeni proizvodi. Mikrobiologija

Hamburg **ISO/TC 95/SC 6 Kancelarijske mašine. Mašine za obradu pošte i druge specijalne mašine

5-6 Budapest *ISO/TC 146/SC 1 Čistoća vazduha. Stacionarni izvori emisija

5-6 Budapest *ISO/TC 146/SC 2 Čistoća vazduha. Atmosfera na radnom mestu

6 Budapest *ISO/TC 146/SC 4 Čistoća vazduha. Opšti aspekti

6-8 Torino *ISO/TC 22/SC 1 Drumska vozila. Uredjaj za paljenje

6-8 Cologne ISO/TC 153/SC 2 Ventili za opštu upotrebu. Rad sa aktuatorima

7-8 Budapest *ISO/TC 146 Čistoća vazduha

24 *ISO/TC 8/SC 15 Brodogradnja. Primena kompjutera u brodogradnji

*ISO/TC 48/SC 1 Laboratorijsko stakleno posudje i aparati. Volumetrijsko stakleno posudje

26-30 Frankfurt *ISO/TC 48/SC 2 Laboratorijsko stakleno posudje i aparati. Opšte laboratorijsko stakleno posudje (izuzev mernih aparata)

*ISO/TC 48/SC 3 Laboratorijsko stakleno posudje i aparati. Termometri

*ISO/TC 48/SC 5 Laboratorijsko stakleno posudje i aparati. Kvalitet staklenog posudja

*ISO/TC 126 Duvan i duvanski proizvodi

26-30 Pretoria *ISO/TC 126/SC 1 Duvan i duvanski proizvodi. Fizikalna i dimenzionalna ispitivanja

*ISO/TC 126/SC 2 Duvan i duvanski proizvodi. Duvan u listovima

28-30	London	*ISO/TC 153/SC 3	Ventili za opštu upotrebu. Sigurnosni i ispusni ventili
	Budapest	*ISO/TC 17/SC 16	Čelik. Čelici za armirani i prednapregnuti beton
		**ISO/TC 22/SC 13	Drumska vozila. Ergonomija u oblasti drumskih vozila
	Paris	**ISO/TC 23	Traktori i mašine za poljoprivredu i šumarstvo
		**ISO/TC 59/SC 1	Zgradarstvo. Modularna koordinacija
		**ISO/TC 98	Osnove statičkih proračuna građevinskih konstrukcija
		**ISO/TC 98/SC 1	Osnove statičkih proračuna građevinskih konstrukcija. Terminologija i simboli
	Copenhagen	**ISO/TC 98/SC 2	Osnove statičkih proračuna građevinskih konstrukcija. Obezbedjenje konstrukcija
		**ISO/TC 98/SC 3	Osnove statičkih proračuna građevinskih konstrukcija. Opterećenja, sile i druga dejstva
	Germany F.R.	*ISO/TC 159/SC 5	Ergonomija. Ergonomija životne sredine (fizički aspekti)
<i>I kvartal</i>			
		**ISO/TC 21/SC 3	Vatrogasna oprema. Otkrivanje požara i alarmni sistemi
	Paris	**ISO/TC 47/SC 14	Hemija. Etilen, propilen, butadien
		**ISO/TC 71/SC 3	Beton i armirani beton. Proizvodnja i kontrola betona
<i>Mart/April</i>			
		**ISO/TC 170	Hirurški instrumenti
<i>April</i>			
2-3	London	*ISO/TC 33/SC 2	Vatrostalni materijal. Metode fizičkog ispitivanja
4-5	London	*ISO/TC 33/SC 3	Vatrostalni materijal. Dimenzije
6	London	*ISO/TC 33	Vatrostalni materijal
18-19	London	*ISO/TC 109	Gorionici za mazut i njihov pribor
18-20	Netherlands	*ISO/TC 59/SC 4	Zgradarstvo. Tolerancije u zgradarstvu
18-20	Toronto	*ISO/TC 145	Grafički simboli
23-26	Tokyo	*ISO/TC 22	Drumska vozila
		*ISO/TC 69	Primena statističkih metoda
		*ISO/TC 69/SC 1	Primena statističkih metoda. Terminologija i simboli
23-27	Philadelphia	*ISO/TC 69/SC 4	Primena statističkih metoda. Statistička kontrola kvaliteta
		*ISO/TC 69/SC 5	Primena statističkih metoda. Prihvatanje načina uzimanja uzoraka

		*ISO/TC 69/SC 6	Primena statističkih metoda. Primena tačnih podataka
24-28	Moscow	**ISO/RC 86	Rashladni uredjaji
26-27	Paris	*ISO/TC 59/SC 8	Zgradarstvo. Spoljni radovi
		**ISO/TC 22/SC 22	Drumska vozila. Motocikli
		*ISO/TC 46	Dokumentacija
	Warsaw	*ISO/TC 46/SC 6	Dokumentacija. Elementi bibliografskih podataka u priručnicima i mašinskim aplikacijama
		*ISO/TC 46/SC 7	Dokumentacija. Predstavljanje publikacija
	Berlin(West)	*ISO/TC 134/SC 3	Veštačka djubriva. Fizikalne osobine
	Lima	*ISO/TC 169	Riblje brašno
April/Maj			
		**ISO/TC 14	Krajevi vratila
		*ISO/TC 155/SC 3	Nikal i niklove legure. Metode analize za rafinirani nikal
		*ISO/TC 155/SC 4	Nikal i niklove legure. Metode analize za liveni i gnječeni nikal i niklove legure
Maj			
3-4	Geneva	*ISCA	Komitet za usmeravanje međunarodne standardizacije za pitanja široke potrošnje
7-9	Geneva	*COPOLCO	Komitet za pitanja potrošača
		*ISO/TC 72	Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji
		*ISO/TC 72/SC 1	Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Mašine, uređjaji za pripremu vlakona za predjenje, pređenje, pređenje i istezanje i upredanje
7-11	Venice	*ISO/TC 72/SC 2	Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Mašine i uređjaji za namotavanje i pripremu materijala za tkanje
		*ISO/TC 72/SC 3	Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Mašine i uređjaji za tkanje
		*ISO/TC 72/SC 4	Tekstilne mašine i pomoćni uređjaji. Mašine i uređjaji za bojenje i doradu (oplemenjivanje bojenja, belenje i štampanje)
8-10	Berlin(West)	*ISO/TC 44/SC 6	Zavarivanje. Oprema za elektrootporno zavarivanje
14-16	Geneva	*EXCO	Izvršni komitet
15-19	San Francisko	*ISO/TC 17/SC 12	Čelik. Vruće valjani i hladno redukovani čelični limovi, trake i koturovi i čelični limovi kontinualno pocinkovani vrućim postupkom
16-18	Paris	*ISO/TC 97/SC 2	Računske mašine i obrada informacija. Skupovi znakova i kodiranje

17-18	London	*ISO/TC 41/SC 3	Remenice i remenje (uključivši klinasto remenje). Transportni remeni
17-18	Paris	*ISO/TC 59/SC 12	Zgradarstvo. Mehanički sistemi transportovanja
20-26	Oslo	*ISO/TC 138	Cevi i fitinzi od plastičnih masa za transport fluida
21-23	USSR	**ISO/TC 20/SC 9	Aeronautika i kosmonautika. Opterećenje vazduhoplova
21-24	Pretoria	*ISO/TC 133	Mere odeće
21-25	London	*ISO/TC 105	Čelična žičana užad
22-25	Toronto	*ISO/TC 23/SC 13	Traktori i mašine za poljoprivredu i šumarstvo. Mehanizacija na motorni pogon za vrtove i travnjake
28-30	The Hague	*ISO/TC 58	Boce za gasove
20-31	Berlin	*ISO/TC 153/SC 1	Ventili za opštu upotrebu. Konstruisanje, označavanje i ispitivanje
	Australia	**ISO/TC 2	Vijci, navrtke i pribor
		**ISO/TC 22/SC 10	Drumska vozila. Postupci ispitivanja udarom
		**ISO/TC 31/SC 7	Gume, naplaci i ventili. Gume i naplaci za industrijska vozila
	The Hague	**ISO/TC 34/SC 10	Poljoprivredni prehrambeni proizvodi. Stočna hrana
	South Africa Rep. of	**ISO/TC 38/SC 12	Tekstil. Klasifikacija i metode ispitivanja tepiha i drugih tekstilnih podnih prekrivača
	London	*ISO/TC 41/SC 1	Remenice i remenje (uključivši klinasto remenje). Klinasti remeni i remenice za njih
	Stockholm	*ISO/TC 43	Akustika
	Stockholm	*ISO/TC 43/SC 1	Akustika. Buka
	Italy	*ISO/TC 70/SC 4	Motori sa unutrašnjim sagorevanjem. Ispitivanja
		*ISO/TC 79/SC 5	Motori sa unutrašnjim sagorevanjem. Regulisanje torzione vibracije i specijalni zahtevi (npr. ciklički uslovi)
	Paris	*ISO/TC 85/SC 3	Nuklearna energija. Obezbedjenje reaktora
	Tokyo	**ISO/TC 97/SC 15	Računske mašine i obrada informacija. Etiketiranje i struktura nizova obrazaca
		**ISO/TC 107/SC 2	Metalne i druge neorganske prevlake. Principi kontrole i koordinacije metoda ispitivanja
		**ISO/TC 114	Časovničarstvo
Maj/Juni		*ISO/TC 113	Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima
		*ISO/TC 113/SC 1	Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Metoda proučavanja opsega brzina

		*ISO/TC 113/SC 2	Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Tesnaci, brave i kanali
		*ISO/TC 113/SC 3	Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Terminološki rečnik
		*ISO/TC 113/SC 4	Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Metoda ispiranja
28-8	Ottawa	*ISO/TC 113/SC 5	Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Instrumenti i oprema za merenje protoka
		*ISO/TC 113/SC 6	Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Prenosjenje sedimenta
		*ISO/TC 113/SC 7	Merenje protoka tečnosti u otvorenim kanalima. Metode merenja pod teškim uslovima
29-1	Paris	*ISO/TC 81	Jedinstveni nazivi za pesticide
	USSR	**ISO/TC 20/SC 4	Aeronautika i kosmonautika. Vijčana roba za letilice
		*ISO/TC 52	Hermetičke limenke za životne namirnice
	Yugoslavia	*ISO/TC 52/SC 1	Hermetičke limenke za životne namirnice. Limenke za opštu upotrebu
		*ISO/TC 52/SC 3	Hermetičke limenke za životne namirnice. Limenke za ribe
		**ISO/TC 97/SC 13	Računske mašine i obrada informacija. Medjusobne veze opreme
	Poland	*ISO/TC 107/SC 7	Metalne i druge neorganske prevlake. Ispitivanje korozije metalnih prevlaka
<i>Jun</i>			
4-8	Helsinki	*ISO/TC 97/SC 1	Računske mašine i obrada informacija. Rečnik
6-8	Cologne	*ISO/TC 153/SC 4	Ventili za opštu upotrebu. Automatski zadrživač pare
11-13	Stockholm	**ISO/TC 164/SC 3	Mehaničko ispitivanje metala. Ispitivanje tvrdoće
11-14	Paris	*ISO/TC 17/SC 3	Čelik. Konstrukcioni čelici
		**ISO/TC 111/SC 1	Lanci za dizanje, njihove spojke i pribor. Lanci
		**ISO/TC 111/SC 2	Lanci za dizanje, njihove spojke i pribor. Kuke
11-16	Garmisch-Partenkirchen	**ISO/TC 111/SC 3	Lanci za dizanje, njihove spojke i pribor. Pribor
		**ISO/TC 111/SC 4	Lanci za dizanje, njihove spojke i pribor. Materijal
26	Stockholm	*ISO/TC 118/SC 1	Kompresori, pneumatski alati i mašine. Turbokompresori
26	Stockholm	*ISO/TC 118/SC 3	Kompresori, pneumatski alati i mašine. Pneumatski alati i mašine
27	Stockholm	*ISO/TC 118/SC 4	Kompresori, pneumatski alati i mašine. Kvalitet komprimovanog vazduha i uticaj pneumatske opreme na okolinu

27-29	Paris	*ISO/TC 17/SC 11	Čelik. Čelični odlivci
28-29	Stockholm	*ISO/TC 118	Kompresori, pneumatski alati i mašine
		**ISO/TC 8/SC 1	Brodogradnja. Korito, armatura za korito i uređaj na palubi
	Italy	**ISO/TC 22/SC 12	Drumska vozila. Usporači
		**ISO/TC 23/SC 1	Poljoprivredne mašine i traktori. Terminologija
	Paris	**ISO/TC 23/SC 6	Poljoprivredne mašine i traktori. Oprema za zaštitu letine
		**ISO/TC 23/SC 10	Poljoprivredne mašine i traktori. Oprema za transport i manipulaciju
	London	**ISO/TC 94/SC 6	Lična zaštitna sredstva. Zaštitna odeća i oprema. Zaštita oka

kalendar zasedanja IEC

Ovaj kalendar predstavlja sadašnje stanje planiranih zasedanja TC, SC - IEC koja su zvanično već planirana (označena zvezdicom*), kao i zasedanja za koja su razgovori oko utvrđivanja tačnih termina još u toku. U ovom smislu ovaj kalendar sadrži sve dopune i izmene u odnosu na odgovarajući Kalendar dat u biltenu "JUS standardizacija", br. 5-6, 1978. godine.

Komitet-potkomitet	Mesto zasedanja	Vreme zasedanja
SC 3A	(odrediće se naknadno)	jesen 1979.
TC 4	Cirih	jesen 1979.
TC 10	Tokio	oktobar 1979.
SC 10A	Tokio	oktobar 1979.
SC 10B	Tokio	oktobar 1979.
TC 11*	Venecija	septembar 1979.
TC 13*	Baden-Baden	juli 1979.
SC 13B*	Baden-Baden	juli 1979.
SC 14D*	Pariz	mart 1979.
TC 15*	Cirih	april/maj 1979.
SC 15A*	Cirih	april/maj 1979.
SC 15B*	Cirih	april/maj 1979.
SC 15C*	Cirih	april/maj 1979.
TC 21*	Toronto	septembar 1979.
SC 21A*	Toronto	septembar 1979.
TC 22	(odrediće se naknadno)	jesen 1979.
SC 22B	(odrediće se naknadno)	jesen 1979.
SC 23C*	Ženeva	mart 1979.
SC 23A	(odrediće se naknadno)	jesen 1979.
SC 23B	(odrediće se naknadno)	jesen 1979.
SC 23E	(odrediće se naknadno)	jesen 1979.
SC 23H	(odrediće se naknadno)	jesen 1979.
TC 26	(odrediće se naknadno)	jesen 1979.
TC 29*	Štokholm	maj 1979.
SC 29B*	Štokholm	maj 1979.
SC 29C*	Štokholm	maj 1979.
SC 29D*	Štokholm	maj 1979.
TC 31 (sa 1 ili 2SC)	Otava	septembar 1979.
TC 32*	Baden-Baden	juli 1979.
SC 32A*	Baden-Baden	juli 1979.
SC 32B*	Baden-Baden	juli 1979.
TC 33*	Toronto	septembar 1979.
TC 35*	Kopenhagen	april 1979.
TC 36	London	oktobar 1979.
SC 36B	London	oktobar 1979.
SC 36C	London	oktobar 1979.
TC 37*	Varšava	mart 1979.
TC 41*	Helsinki	septembar 1979.
SC 41A*	Helsinki	septembar 1979.
SC 41B	Helsinki	septembar 1979.
TC 42	Firenca	septembar 1979.
TC 45*	Varšava	juni 1979.
SC 45A*	Varšava	juni 1979.
SC 45B*	Varšava	juni 1979.
TC 46 (i SC-ti)	Otava	septembar/ oktobar 1979.

TC 48	Budimpešta	oktobar	1979.
SC 48B	Budimpešta	oktobar	1979.
SC 48D	Budimpešta	oktobar	1979.
TC 50	Oslo	jesen	1979.
SC 50A	Oslo	jesen	1979.
SC 50B*	Pariz	mart	1979.
TC 52*	Baden-Baden	juli	1979.
TC 57*	Madrid	mart	1979.
TC 60 (i SC-ti)	(odrediće se naknadno)	oktobar	1979.
TC 61	(odrediće se naknadno)	jesen	1979.
SC 61F*	Budimpešta	februar	1979.
TC 62	Pariz	mart	1979.
SC 62A	Pariz	mart	1979.
SC 62B	Pariz	mart	1979.
SC 62C	Pariz	mart	1979.
SC 62D	Vašington	(odrediće se naknadno)	
TC 65	Čikago	jesen	1979.
SC 65A	Čikago	jesen	1979.
SC 65B	Čikago	jesen	1979.
TC 66 (i SC-ti)	SAD	u	1980.
TC 68	(odrediće se naknadno)	jesen	1979.
TC 71	London	jesen	1979.
TC 75*	Pariz	mart	1979.
TC 77	(odrediće se naknadno)	jesen	1979.
TC 78	Budimpešta	oktobar	1979.
CISPR* - plenarno zasjedanje i svi SC		Hag	maj 1979.

- 44 generalno zasjedanje IEC

održava se u Sidneju, Australija od 21. maja do 2. juna 1979. god., sa sledećim TC, SC:

1 - 8 - 12, 12A, 12B, 12D, 12E, 12F, 12G - 17, 17A, 17C, 17D - 40 - 43 - 56 - 61 - 61E - 64,

Savetom i Akcionim komitetom

- 45 generalno zasjedanje IEC

održava se u Stokholmu, Švedska od 2. do 14. juna 1980. god.

pregled primljenih važnijih inostranih standarda

Ova rubrika obuhvata pregled važnijih inostranih standarda primljenih u standardoteci Saveznog zavoda za standardizaciju. Stručnjaci, zainteresovane ustanove i preduzeća mogu da koriste ove standarde u samoj standardoteci Zavoda ili da izvrše nabavku. Za sva obaveštenja obratiti se Saveznom zavodu za standardizaciju - Standardoteka, Beograd, Slobodana Penezića-Krcuna br. 35.

AS - Australija
 GOST - SSSR
 DIN - Savezna Republika
 Nemačka
 NBN - Belgija
 ÖNORM - Austrija
 SN - Švajcarska

DK 003.62(083.73):(4/9)
DIN Vornorm 3166/78	Landerzeichen	DK 614.845-057.21
ÖNORM F 1052/78	Handfeuerloscher
Löscherwart, periodische Prüfung, Prüfplakette
DK 003.63:628.2
AS 2200/78	Design charts
for water supply and
sewerage	DK 615.478.73
AS 2192/78	Horizontal Sterilizers
(Downward displacement
pressure steam type)
DK 53.08:62-5:66.01/.09:
003.62
DIN 19227 Teil 3	Messen Steuern Regeln
Sinnbilder für die Ver-
fahrenstechnik Zeichen
für die funktionelle
Darstellung	DK 621.326.75:628.975:
654.9:629.12.018.3
DIN 49841/78	Signallampen für Schiffs-
Positionslaternen
DK 534.843.1:725.824
AS 1274/78	Electro-acoustic respon-
ce of motion-picture
control rooms and indoor
theatres	DK 621.327.534.15:628.94
DIN 49867/78	Leuchtstofflampen in
U-Form
DK 536.512:616-073.65
AS 2190/78	Clinical maximum thermo-
meters	DK 621.365:64.06-83
AS 3300/78	Approval and test speci-
fication for General re-
quirements for household
and similar electrical
appliances
DK 546.763'131-41:
006.354
GOST 4473/78	Reaktivy
Hrom trekhkloristyj
6-vodnyj
Tehnicheskie usloviya	DK 621.643.3:006.86
ÖNORM M 2022/78	Schläuche und Schlauch-
leitungen Prüfungen
DK 547.551.41'122.6-41:
006.354
GOST 5818/78	Reaktivy
Anilin sernokislyj
Tehnicheskie usloviya	DK 621.646.4:665.725:
662.76-404
DIN 4811
Teil 1/78	Druckregelgeräte für
Flüssiggas
DK 614.84:001.4
ÖNORM F 1000/78	Brandschutzwesen
Benennungen und Defini-
tionen	DK 621.791:658.562
DIN 8563
Teil 2/78	Sicherung der Güte von
Schweissarbeiten Anfor-
derungen an den Betrieb
		DK 621.798.147-777:
531.737.1
DIN 6121/78	Verpackung
Kennzeichnung von Fla-
scen als Massbehält-
nisse

DK 621.87 NBN E 52-005/77	Engins de levage Equipement electrique	DK 624.014.2.04:539.411.8 ÖNORM B 4600 Teil 4/78	Stahlbau Stabilitätsnachweis, Grundfälle
DK 621.882.2.082.8:621.993: :621.882.082.1:001.4: :620.1		DK 624.131.373:006.354 GOST 23161/78	Gruntty Metod laboratornogo opredeleniya kharak- teristik prosadochnosti
DIN 7500/78	Gewindefurchende Schrauben für metri- sches ISO-Gewinde	DK 626.81/.85:631.67:613 DIN 19650/78	Bewässerung Hygienische Belange
DK 621.882.342:744.342/.343: :686.886		DK 629.4:001.4:003.620.389.16' DIN 25007/78	Zeichen, Sinnbilder und Einheiten für Schienen- fahrzeuge
DIN 58521/78	Rändelmuttern für Reisszeuge	DK 654.924.2/.3::001.4 ÖNORM A 1530/78	Eigentumsschutz Benennungen und Defini- tionen
DK 621.883.7:621.882.215.6 DIN 911/78	Winkelschraubendreher für Innensechskant- schrauben	DK 661.528.77:006.354 GOST 2677/78	Ammonij molibdenovo- kislyj Tekhnicheskije usloviya
DK 621.882.4:006.354 GOST 11371/78	Shaj'y Tekhnicheskije usloviya	DK 661.562:006.354 GOST 701/78	Kislota azotnaya kont- sentrirovannaya Tekhni- cheskije usloviya
DK 621.914.2 DIN 847 Teil 1/78	Prismenfräser Masse	DK 662.749.2:620.113 NBN M 01-001/77	Echantillonnage du Coke
DIN 1833 Teil 1/78	Winkelfräser mit Zylinderschaft Masse	DK 665.5:620.1:536.423 NBN T 52-085/78	Produits Petroliers Détermination de la pression de vapeur Méthode reid
DK 621.914.2:621.9.02 DIN 1823 Teil 1/78	Winkelfräser für Werkzeuge Masse	DK 665.743.3:536.461 NBN T 52-092/78	Détermination du point de fumée
DK 621.914.22 DIN 327 Teil 1/78	Langlochfräser mit Zylinderschaft kurz Masse	DK 667.5.019.2 ÖNORM A 1200 Teil 1/78	Prüfung von Drucken und Druckfarben Herstellung genormter Druckproben für Echtheitsprüfungen
DIN 842 Teil 1/78	Aufsteck-Winkelstirn- fräser Masse	DK 667.5.019.2::637.3 ÖNORM A 1207/78	Prüfung von Drucken Verfahren zur Prü- fung der Echtheit gegenüber Käse
DIN 844 Teil 1/78	Schaftfräser mit Zylinderschaft Masse	DK 667.5.019.2:641.14 ÖNORM A 1208/78	Prüfung von Drucken Verfahren zur Prü- fung der Echtheit gegenüber Speise- fetten und -ölen
DK 621.921/922 SN 235370/78	Schleifkörper aus gebun- denem Schleifmittel Grundlagen	DK 667.5.019.2::641.88 ÖNORM A 1210/78	" Verfahren zur Prü- fung der Echtheit gegenüber Gewürzen
DK 621.922 SN 235380/78	Schleifscheiben zum Aussenrundscheifen	DK 667.5.019.2::648.18 ÖNORM A 1206/78	" Verfahren zur Prü- fung der Echtheit
SN 235381/78	Schleifscheiben und Regelscheiben zum Spitzenlos-Aussendrund- scheifen		
SN 235385/78	Schleifscheiben für das Schleifen an Tisch-, Stand- und mit Pendel- schleifmaschinen		
DK 621.922:621.922-181 SN 235383/78	Schleifscheiben zum Flachscheifen		
DK 621.922-181 SN 235382/78	Schleifscheiben zum Innenrundscheifen		
DK 621.951.7 SN 234315	Maschinen-Reibahlen mit Morsekegel		

	gegenüber Waschmitteln	NBN P 32-009/77	Alliages de zinc Dosage du cuivre Methode electrolytique
DK 667.5019.2::661.187.8 ÖNORM A 1205/78	Prüfung von Drucken und Druckfarben Seifenechtheit	NBN P 32-010/77	Analyse chimique des alliages de zinc Dosage polarographique du plomb et du cadmium dans les alliages de zinc avec cuivre
DK 667.5.019.2::667.5.033.24 ONORM A 1203/78	" Lösemittelechtheit		
DK 667.5.019.2::667.621.44 ÖNORM A 1209/78	" Prüfung von Drucken Verfahren zur Prü- fung der Echtheit gegenüber der Im- prägnierung druch Wachse oder Para- ffine	NBN P 32-011/77	Alliages de zinc Dosage complexo- metricque du mag- nesium
		NBN P 32-012/77	" Dosage du magnesium Méthode par absorp- tion atomique
DK 667.5.019.23 ÖNORM A 1201 Teil 1/78	" Leichtechtheit ge- gen Tageslicht	NBN P 32-013/77	Zinc en lingots Prélevement et prépara- tion des eschantillons pour l'analyse chimique
DK 667.5.019.25 ÖNORM A 1204/78	" Alkaliechtheit	NBN P 32-014/78	Alliages de zinc en lin- gots Prévelement et prépara- tion des echantillons pour l'analyse shimique
DK 667.5.019.26 ÖNORM A 1202/78	" Wasserechtheit		
DK 669.14:621-4 SN 210601/78	Stahl Uebersicht der Mass- normen für Stahlpro- file nach DIN, VSM, EURONORM und ISO	NBN P 32-015/77	Zinc et alliages de zinc Analyse spectrale d'émi- ssion
		NBN P 32-016/78	Zinc en lingots Prelevement et prépara- tion des échantillons pour l'analyse spectrale d'émission
DK 669.5 NBN P 32-001/77	Zinc Dosage du plomb et du cadmium Méthode polarographique	NBN P 32-017/77	Alliages de zinc en lin- gots Prelevement et prépara- tion des échantillons pour l'analyse spectrale d'émission
NBN P 32-002/77	" Dosage du fer Méthode photomet- rique		
NBN P 32-003/77	" Dosage du plomb Méthode polaro- graphique	DK 669.5.018.28 DIN 1743 Teil 1/78	Feinzink-Gusslegierungen Blockmetalle
NBN P 32-004/77	" Dosage du cuivre Méthode spectro- photometrique	DK 677.06:667.2 NBN G 62-013/78	Textiles
NBN P 32-005/77	Zincs de fonderie Dosage du cadmium Méthode polarographi- que		Essais de solidité des teintures Solidi- té au nettoyage à sec
NBN P 32-006/78	Zinc et alliages de zinc Dosage du fer Méthode spectrophoto- metricque	NBN G 62-015/78	" Essais de solidité des teintures Solidi- tés au foulon
		DK 677.061.002.611 AS 1505/78	Designation of yarns
NBN P 32-007/77	Alliages de zinc Dosage de l'aluminium Méthode titrimetricque	DK 678.620.192.42:006.354 GOST 408/78	Rezina Metody opredeleniya moro- zostojkosti pri rastyaz- henii
NBN P 32-008/77	Zinc et alliages de zinc Dosage de l'étain Méthode spectrophoto- metricque	DK 678.632.033.3:001.4: 620.1 DIN 7708 Teil 4/78	Kunststoff-Formmassetypen Kaltpressmassen

DK 681.26.089-777 DIN 1917/78	Verschlussstempelstellen für Wagen	DK 687.053.431.2 DIN 5318 Teil 1/78	Industrie-Nähmaschinen Nähfuss Anschlussmasse
DK 681.31/.34:001.4 DIN 66200 Teil 1/78	Betrieb von Rechensys- temen Begriffe Auftragsabwicklung	DK 687.053.431.2:614.8 DIN 5318 Teil 2/78	" Nähfuss Sicherheitstechni- sche Anforderungen
DK 681.7.054.2:621.922.34 DIN 69110/78	Optikfertigung Diamantbesatz für Werk- zeuge der Optik	DK 691:620.179.13 NBN B 05-203/77	Essais des matériaux de construction Geli- vite cycles de gel dé- gel
DK 681.7.06:621.753.1: :539.319 DIN 3140 Teil 4/78	Mass- und Toleranzan- gaben für Optikeinzel- teile Spannungen	DK 692.12.015.64 AS 2198/78	Anchors for small boats
DK 681.7.06:621.753.1: :620.192.34 DIN 3140 Teil 2/78	" Blasen	DK 693.2.057.1 DIN 1053 Teil 4/78	Mauerwerk Bauten aus Ziegelfertig- bauteilen
DIN 3140 Teil 3/78	" Schlieren	DK 744.324/.343:686.886 DIN 58502/78	Reisszeuge Technische Anforde- rungen
DK 681.7.06:621.753.1: :744.4:620.22 DIN 3140 Teil 1/78	" Darstellung, Mass- eintragung, Werks- stoff	DK 744.4:624.014.2 ÖNORM A 6230/78	Technische Zeichnungen für den Stahlbau
DK 681.723.067.2:62-777.6 DIN 58878/78	Farbkennzeichnung von Mikroskopobjektiven	DK 771.448.4:621.326.7: :628.984:628.947 DIN 19020	Blitzleuchten Lichttechnische Bewer- tung von Reflektoren
DK 683.361.69.028.1 DIN 18264/78	Baubeschläge Türbänder mit Feder	DK 778.535.7:771.531.351: :778.55 DIN 15598 Teil 1/78	Film 35 mm Start- und Endband für Direktprojektion
DK 683.366.3:69.028.116 DIN 18265/78	" Pendeltürbänder mit Feder	DIN 15698 Teil 1/78	Film 16 mm Start- und Endband für Direktprojektion

dokumentacija SEV

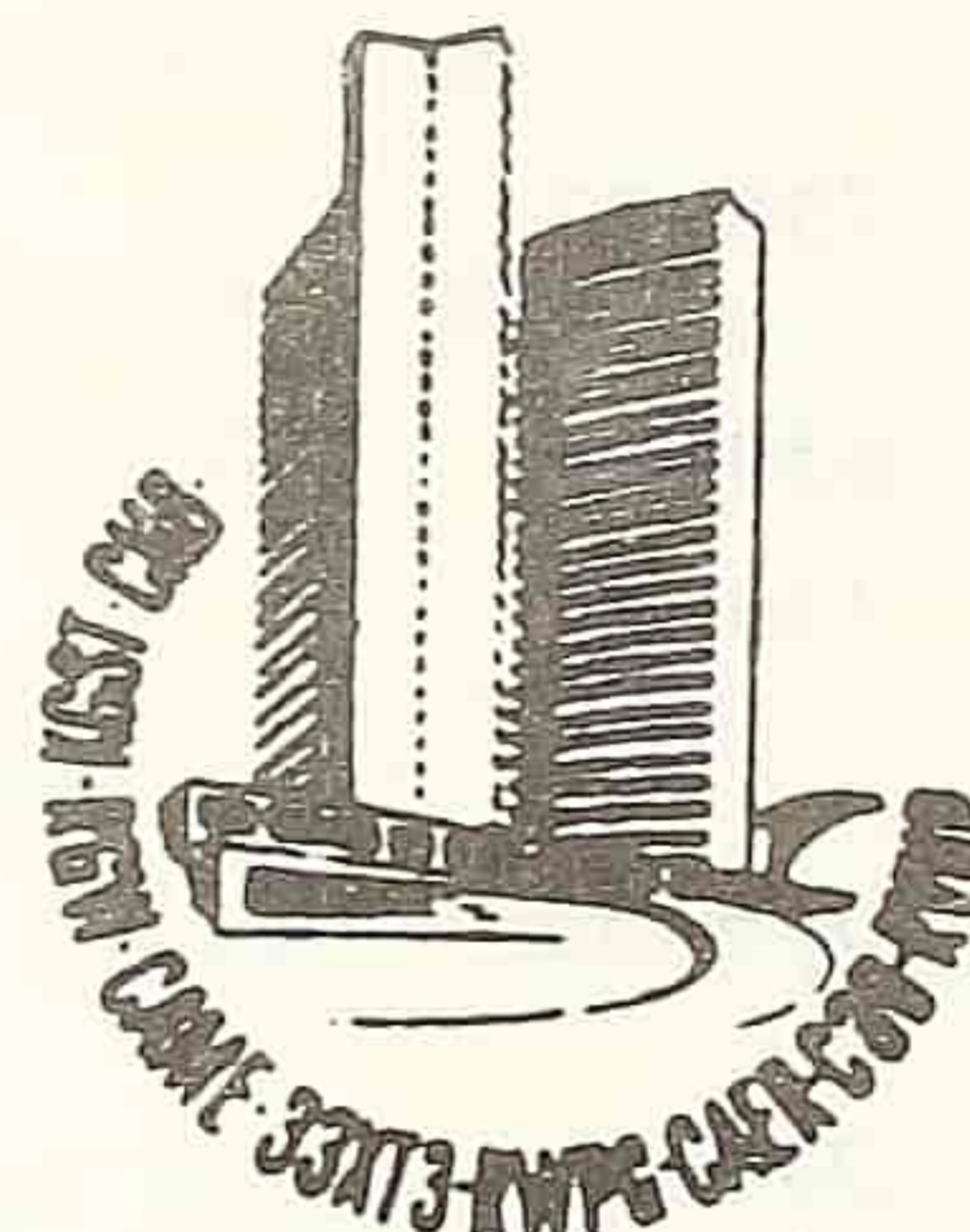
Savezno izvršno veće je na sednici održanoj 5. juna 1974. godine donelo zaključak o proširenju saradnje između SFRJ i SEV u oblasti standardizacije, a na osnovu člana 2. Sporazuma između SFRJ i SEV o učešću SFRJ u radu organa SEV. Po ovom članu Sporazuma predstavnici SFRJ ubuduće učestvuju u radu Stalne komisije SEV za standardizaciju i njenih radnih organa po pitanjima od uzajamnog interesa.

Za nosioca ove saradnje određen je Savezni zavod za standardizaciju.

U vezi sa navedenim, bilten Zavoda će u ovoj rubrici objavljivati kalendar zasedanja i primljene važnije standarde SEV i preporuke SEV.

Razrada nacрта standarda SEV ostvaruje se:

- U okviru Stalne komisije SEV za standardizaciju - za objekte opštetehtničke i međjugranske namene;
- U okviru stalnih granskih komisija SEV - za objekte koji su u domenu njihove kompetencije.

Standardi

605-77	Kalibri za metrički konični navoj. Tolerancije
787-77	Kablovi sa mineralnom izolacijom
775-77	Kotrljajni ležaji. Zazori. Mere
808-77	Reagensi i čiste supstance. Priprema standardnih puferskih rastvora
802-77	CIS - Izoprenski sintetički kaučuk. Tehnički uslovi
825-77	Bor-silikatno staklo 3,3. Tehnički uslovi
773-77	Kotrljajni ležaji. Dozvoljene tolerancije sklopova vratila i otvora na kućištima
786-77	Samonoseći kablovi
642-77	Cilindrični zupčanik, malog modula. Tolerancije
637-77	Tolerancije za raspored otvora osovina spoljnjih elemenata
653-77	Konstruktionska dokumentacija. Uslovne grafičke oznake za električne šeme. Elektrohemijski i elektrotermički izvori
755-77	Plastična maziva. Određivanje penetracije konusnim penetrometrom
665-77	Frižideri. Kompresori. Metode ispitivanja
606-77	Kalibri za cevni konični navoj. Tolerancije

- 651-77 Konstrukciona dokumentacija. Šeme. Vrste i tipovi. Uslovi
- 327-76 Standardni uzorak erpentinita SW
- 768-77 Univerzalni sistem automatske kontrole i upravljanja (URS). Transformator. Tehnički uslovi
- 770-77 Geološko istraživačka oprema za bušenje. Sonde za bušenje tvrdih ruda. Osnovni parametri
- 771-77 Geološko istraživačka oprema za bušenje. Sonde za bušenje tvrdih ruda. Posebni tehnički uslovi
- 728-77 Sirovo gvoždje. Odabiranje i priprema uzoraka za mehanička ispitivanja
- 798-77 Regenerator (tt) čelični vareni. Tehnički uslovi
- 639-77 Tolerancije. Trapezasti navoj. Prečnik i hod
- 730-77 Aluminijske legure podložne deformacijama. Označavanje
- 778-77 Elektrotehnički proizvodi. Zaštita izolacije. Označavanje. Metode ispitivanja
- 777-77 Kotrljajni ležaji. Stezne čaure. Osnovne mere
- 407-77 Noževi za usecanje, ugao 60° , od brzoreznog čelika četvrtastog preseka drške. Osnovne mere
- 805-77 Reagensi i čiste supstance. Opšta uputstva za uzimanje uzoraka
- 459-77 Bakar. Odredjivanje otpornosti na krtost
- 460-77 Upotreba tehničkih proizvoda u različitim klimatskim uslovima
- 474-77 Metali. Ispitivanje savijanjem
- 834-77 Uredjaji i sredstva automatizacije. Komandna tabla i podupirač. Osnovne mere
- 716-77 Ručne mašine. Metode merenja vibracionih parametara
- 711-77 Konstrukciona dokumentacija. Uslovni grafički simboli za električne šeme. Elementi telefonske aparature
- 707-77 Pomična merila, dvostrana, sa dubinomerom. Osnovne mere
- 676-77 Pločice od tvrdog metala. Tehnički zahtevi
- 674-77 Brodogradnja. Mašine za upravljanje
- 670-77 Obrada drveta. Mašina za obradu oblica. Osnovni parametri
- 666-77 Uredjaji za ventilaciju. Nazivne mere spojeva u preseku
- 656-77 Konstrukciona dokumentacija. Uslovne grafičke oznake za električne šeme. Elektrotermički industrijski uredjaji
- 356-77 Računske mašine i sistem obrade podataka. Skup znakova 7-bit koda
- 645-77 Tolerancije. Razdvojiva veza klinom. Mere
- 638-77 Tolerancije. Hrapavost površine. Osnovni parametri i numeričke vrednosti
- 672-77 Obrada drveta. Pločasta brusilica. Osnovni parametri

- 671-77 Obrada drveta. Pločasta brusilica, ručna. Osnovni parametri
- 680-77 Ravno dijamantsko točilo. forma 9A3. Osnovne mere
- 681-77 Dijamantska olovka. Tipovi i osnovni parametri
- 450-77 Glinica. Fotometrijska metoda određivanja silicijumdioksida
- 648-77 Konstrukciona dokumentacija. Oznake za markirane proizvode
- 664-77 Rashladni uređaji. Uređaj za hladjenje mleka. Osnovni parametri. Tehnički uslovi
- 668-77 Obrada drveta. Glodalica sa niskim osovinama. Osnovni parametri
- 677-77 Pločice od tvrdog metala forme NA i NB. Mere
- 679-77 Ravno dijamantsko točilo, forma GA2. Osnovne mere
- 669-77 Obrada drveta. Kombinovani strug za obradu okruglih komada i izradu žlebova
- 828-77 Električne rotacione mašine. Određivanje nivoa buke
- 694-77 Noževi za revolver-strugove od brzoreznog čelika sa kvadratnim presekom drške. Osnovne mere
- 692-77 Pravi noževi za revolver-strugove, sa glavnim uglom u ravni od 75° , od brzoreznog čelika sa kvadratnim presekom drške. Osnovne mere
- 691-77 Noževi za revolver-strugove, pravi, sa glavnim uglom u ravni od 60° , od brzoreznog čelika sa kvadratnim presekom drške. Osnovne mere
- 687-77 Pravi noževi za bušenje, sa glavnim uglom u ravni od 75° , od brzoreznog čelika sa okruglim presekom drške. Osnovne mere
- 695-77 Noževi za revolver-strugove za finu obradu od brzoreznog čelika sa četvrtastom drškom. Osnovne mere
- 697-77 Noževi za revolver-strugove za unutrašnju obradu od brzoreznog čelika sa četvrtastom drškom. Osnovne mere
- 698-77 Konični upuštači 60° , 90° i 120° sa cilindričnom drškom. Osnovne mere
- 699-77 Konični upuštači 60° , 90° i 120° sa Morze-koničnom drškom. Osnovne mere
- 658-77 Konstrukciona dokumentacija. Uslovne grafičke oznake za električne šeme. Komutacione stranice i telefonski komutatori
- 742-77 Hemijski proizvodi. Određivanje boje u jedinicama po Hazenu (platino-kobaltna skala)
- 722-77 Bezbednost. Parni i vodogrejni kotlovi. Metode i norme proračuna čvrstoće osnovnih elemenata kotlova
- 729-77 Posude za krv, derivate krvi i intravenozne rastvore. Tehnički zahtevi. Metode ispitivanja
- 675-77 Dijamantska točila. Klasifikacija i označavanje forme
- 833-77 Staklene tegle i boce. Mere otvora tipa "Eurocup"
- 1067-78 Bezbednost. Teretne dizalice. Kočnice

- 1068-77 Bezbednost. Električni liftovi. Užad
- 1083-77 Bezbednost. Električni liftovi. Čekrk
- 824-77 Staklene boce za prehrambene proizvode u tečnom obliku. Vrste i dimenzije
- 741-77 Staklene tegle i boce. Mere otvora tipa "TWIST-OFF"
- 1026-78 Konteneri za aviotransport. Tipovi, osnovni parametri i mere
- 1033-78 Pribori i sredstva automatizacije. Pneumatski pomoćni uređjaji. Reduktori, filteri i blokovi za napajanje
- 1037-77 Pribori i sredstva automatizacije. Pneumatski analogni pribori i uređjaji. Metode ispitivanja
- 1006-78 Traktori sa dizel motorom. Osnovni parametri
- 1007-78 Poljoprivredni traktori. Prenosnici. Tehnički zahtevi
- 1018-78 Navrtke. Mehaničke osobine. Metode ispitivanja
- 823-77 Zasladjeno kondenzovano mleko. Odredjivanje sadržaja sahara
- 797-77 Hemijska vlakna. Osnovna nomenklatura tehničkih svojstava
- 810-77 Reagensi. Priprema rastvora za kolorimetrijsku i nefelometrijsku analizu
- 739-77 Staklene tegle za konzerviranje. Osnovne mere i zapremina
- MS 46-77 Metrologija. Uredjaj za merenje gubitka feromagnetika pri frekvenciji od 1 do 200 MHz. Šema za proveru
- (Metodsko uputstvo)
- RS 5681-77 Vagoni za samoistovar 4-osovni za prevoz uglja, koloseka 1435 mm. Osnovni parametri i tehnički uslovi
- (Preporuka)

41

428/1979

700026148, 1/2

СОБИРА